

परिच्छेद – एक

१.१. पृष्ठभूमि

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, उपदफा (१) बमोजिम कार्यपालिकाले वडा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकारमा तोके बमोजिम प्रत्येक वडाले आफ्नो क्षेत्र भित्रको खुला क्षेत्र, चोक, घाँट,पाटी, पौवा, सत्तल, धर्मशाला, धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्थल, डाँडापाखा, चरनक्षेत्र, पानीको मुल, पोखरी, तलाउ, इनार, कुवाधारा, डुंगेधारा, गुठीघर, वाटो, सडक, पुलपुलेसा, कुलो नहर, पानी घट्ट, मिल आदिको तथ्यांक संकलन गरि अद्यावधिक लागत राख्ने, संरक्षण गर्ने र खण्डीकृत तथ्यांक र सुचना सहितको वडा पार्श्वचित्र तयार तथा अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था गरे बमोजिम स्थानीय तहहरूले विकासको निमित्त आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रको तथ्याङ्क संकलन गरि समग्र अवस्थातथा वस्तुस्थिति भल्कने गरि वडा पार्श्वचित्र तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था अनुसार माडी नगरपालिकाको “वडा नं. ६ ले पनी वडा पार्श्वचित्र”तयार गरेको हो ।

त्यसैगरि विगतको स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ र स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली २०५६ मा व्यवस्था भए बमोजिम लगायत संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयको मिति २०७४।१।२६(सचिवस्तर) को निर्णय अनुसार स्थानीय तहहरूले विकासको निमित्त आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रको तथ्याङ्क संकलन गरि समग्र अवस्था तथा वस्तुस्थिति भल्कने गरि पार्श्वचित्र तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था भए अनुसार माडी नगरपालिकाको यस वडाले पनि आफ्नो वस्तुस्थिति भल्कने गरि “वडा पार्श्वचित्र (Ward Profile of MaadiMunicipality) २०७४” तयार गरेको हो ।

भरपर्दो र सहि तथ्याडकिय आधार नै वैज्ञानिक योजना पद्धति तथा विकासको जग हो । पार्श्वचित्र तयारीमा जति बढि र भरपर्दो तथ्याडक र सुचनामा आधारित हुन सक्यो त्यति नै बढि वस्तुपरक र वैज्ञानिक हुन सक्दछ । यस वस्तुनिष्ठ तथ्यलाई महशुस गरि योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई सहयोगी भुमिकाको रुपमा अगाडि बढाउनका लागि प्राथमिक सुचना जस्तै सबै वडाहरूमा रहेका घरपरिवारको घरधुरी सर्भेक्षण लगायत द्वितिय सुचना संकलनमा जनगणना २०६८, साविकका गा.वि.स., नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका विषयगत कार्यालयवाट प्राप्त सुचना लगायत गैर सरकारी संघ संस्थाहरूको सुचना तथा तथ्यांक संकलन गरि वडा पार्श्वचित्र तयार गरीएको छ । र सोहीअनुसार यस वडाको वस्तुस्थिति चित्रण तथा विश्लेषण दस्तावेज तयार गरिएको छ ।

१.२. उद्देश्य

माडी नगरपालिकाको यस वडा न. ६ (छ) को वस्तुस्थिति चित्रण गर्ने गरि वडा पार्श्वचित्र तयार गर्नु नै यसको मुल उद्देश्य हो । यस पार्श्वचित्रका अन्य विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन्:

- वडाको चिनारी गराई विद्यमान अवस्थाहरूको तथ्य चित्रण गर्ने ।
- वडाभित्रका स्रोत साधनहरूको समष्टिगत विवरण प्रस्तुत गर्ने ।
- वडाको दीर्घकालीन योजना तथा नीतिनिर्माण गर्न सहयोग पुऱ्याउने खालको दस्तावेज तयार पार्ने ।
- वडा पार्श्व चित्रतयार पश्चात वडाको आवधिक योजना निर्माण गर्न मार्ग निर्देश गर्ने ।

- यस वडाको वारेमा भविष्यमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने अनुसन्धानकर्ता, योजनाकार, संघसंस्था एवं विकासमा जिज्ञासा राख्ने व्यक्तिहरूलाई महत्वपूर्ण क्षेत्र, सम्भावना र समस्याहरूको वारेमा अवगत गराउने सामाग्रीको रूपमा प्रस्तुत गर्ने ।

१.३. अध्ययनविधि:

वडा पार्श्वचित्र तयार गर्न निम्न अध्ययनविधि हरु अवलम्बन गरिएको छ ।

- यस वडाको पार्श्वचित्रतयार गर्दा घरधुरी सर्भेक्षण गरि तयार गरिएको छ ।
- संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयको मिति २०७४।१।२६ (सचिवस्तर) को निर्णयको साथै मन्त्रालयले तयार पारिएको ढाँचा बमोजिम तथ्यांक संकलनका लागि विभिन्न फर्म्याट र चेकलिष्टहरू तयार गरी तथ्यांक संकलन गरिएको छ ।
- राष्ट्रिय जनगणना २०६८, साविकका गा.वि.स., नगरपालिका, विषयगत कार्यालय तथा विभिन्न संघसंस्थाहरू वाट उपलब्ध भएका द्वितिय श्रोतका तथ्यांक तथा विवरणहरू संकलन गरिएको छ ।
- साविकका गा.वि.स.हरू हाल कायम भएको वडामा रहेका द्वितिय स्तरका सुचना तथा तथ्यांक, अभिलेख, प्रकाशन एवं प्रतिवेदनहरूको तथ्यांक समावेश गरिएको छ ।
- सम्बन्धित सबै विषयगत निकायहरू एवं साभेदारहरूसंग समय समयमा तथ्यांकको वास्तविकताको सन्दर्भका वारेमा छलफल गरि तथा विषयगत कार्यालयहरू वाट प्राप्त उपयुक्त सुचना लगायत विवरण समावेश गरिएको छ ।
- अन्य प्रकाशित प्रकाशन एवं प्रतिवेदनहरूको लेखन ढाँचालाई पनि आधार लिई प्रतिवेदन लेखनको स्वरूप तयार गरि यस वडाको वडा पार्श्वचित्रतयार गरिएको छ ।

१.४ अध्ययनढाँचाको महत्व:

विकासका प्रतिफलहरू जनसमक्ष पुऱ्याउन र सबै वर्गले उपयोग गर्न सक्ने वातावरणको श्रृजना गर्नका लागी स्थानीय तहको वास्तविक वस्तुस्थिति र आवश्यकताको पहिचान गर्नु आवश्यक हुन्छ । आजको विश्वव्यापीकरण (**Globalization**)को यूगमा समय सापेक्ष ढंगले समानूपातिक विकासका प्रकृयाहरू अगाडी बढाउन सम्बन्धित क्षेत्रको वस्तुगत र विश्लेषणात्मक अध्ययन हुनु जरुरी पर्दछ । यस अध्ययनले सम्बन्धित क्षेत्रको वास्तविक वस्तुस्थिति पहिचान गरी भावी विकास योजना र रणनीतिहरू तर्जुमा गर्न तथा विभिन्न विकासका क्रियाकलापहरू संचालन गर्न विशेष महत्व राख्ने छ । यसका अतिरिक्त प्रस्तुत पार्श्वचित्र सम्बन्धित क्षेत्रका संस्था एवं अनुसन्धानकर्ता, योजनाकार, विकास चिन्तक, समाजसेवी लगायत जिज्ञाशु महानुभावहरूलाई समेत उपयोगी हुने भएकोले यस अध्ययनको महत्व व्यापक रहेको छ ।

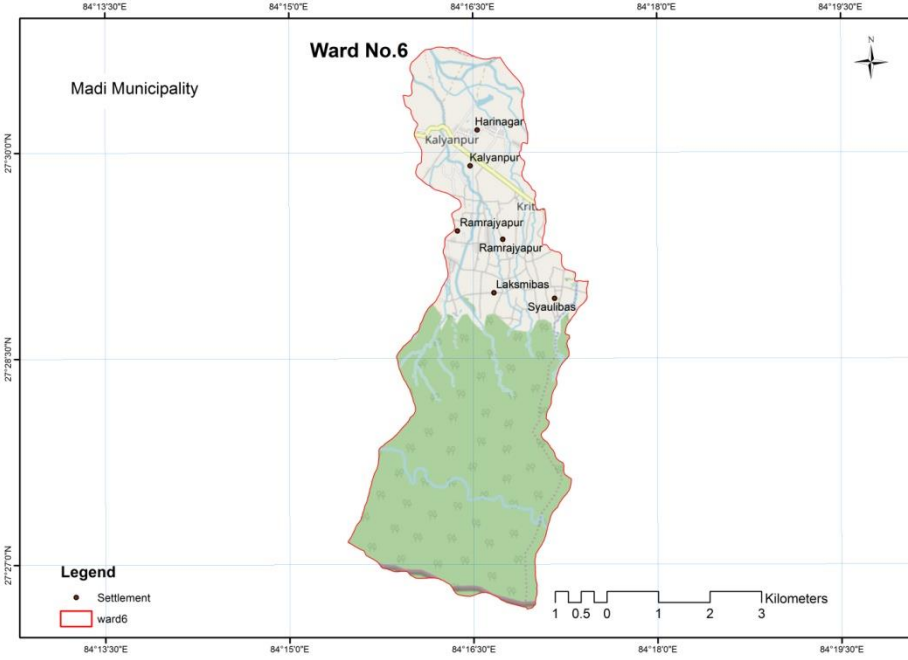
१.५. अध्ययनको सिमा

वडा पार्श्वचित्र तयार गर्दा घरधुरी सर्भेक्षणलाई प्रमुख आधार मानिएको छ । यसको साथै अन्य प्रयोग हुन सक्ने आवश्यक तथ्यांकहरूको श्रोत र आधार वर्ष खुलाउन अधिकतम प्रयत्न गरिएको छ भने अर्को तर्फ राष्ट्रिय जनगणना २०६८, जिल्ला समन्वय समिति, नगरपालिकाभित्र रहेका विभिन्न कार्यालयहरूले प्रकाशन गरेका पुस्तक तथा वार्षिक प्रतिवेदनहरू ल्यायत उपलब्ध हुन सक्ने तथ्यांकिय आधारको सिमामा रहि वडा पार्श्वचित्र

तयार गरिएको छ । यसको अलवा कतिपय व्यवहारिक कठिनाईका कारण आवश्यक पर्ने सबै क्षेत्रको पर्याप्त तथ्यांक तथा सूचनाहरू प्राप्त गर्न छलफलको माध्यमलाई पनि सुचना संकलनको श्रोतको रूपमा उपयोग गरिएको छ । यसरी तयार गरिने वडा पार्श्वचित्रमा आँउदा दिनहरूमा थपिन सक्ने तथ्यांक तथा सूचनाहरू समय क्रममा अद्यावधिक गर्दै लैजानु पर्ने हुन जान्छ, जसलाई आँउदा वर्षहरूमा समिक्षा गरि आवश्यकता अनुसार अद्यावधिक गरिनु पर्छ ।

परिच्छेद २ – वडाको परिचय

२.१ भौगोलिक तथा राजनैतिक बनावट (Geographical & Political Structure):

माडी नगरपालिका चितवन जिल्लाको मानचित्रमा आँखाको नानि जस्तै सानो भएतापनि प्राकृतिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विविधताका लागि जिल्लामा नै विशाल वर्णनिय र सर्वश्रेष्ठ छ । समुन्द्र सतहबाट न्यूनतम ६३ मिटर देखि ७५० मिटर सम्मको उचाईमा रहेकोमाडी नगरपालिकाको मौसम उष्ण तथा समशितोष्ण खालको रहेको छ । यस

नगरपालिकामा तापक्रम न्यूनतम ८.३८ डिग्री से. अधिकतम ४१ डिग्री से. र वर्षा ५८६ मि.मि.सम्म हुने गरेको छ । हाल ९ वटा वडामा रुपान्तरीत यो नगरपालिका साबिकका ४ गा.वि.स गर्दी, माडी कल्याणपुर, बघौडा र अयोध्यापुरी को समुष्ठ रूप हो । साबिकको कल्याणपुर गाविसमा रहेका १,२,३,४,६ र ७ वडाहरुको समिश्रित रूप नै हाल माडी नगरपालिकाको वडा नं ६ हो । यस वडाले माडी नगरपालिकाको २१८.२४ वर्ग कि.मी मा जम्मा २८.१५ वर्ग कि.मी ओगटेको छ । विशेष गरि यस वडाका प्रमुख बस्तीको रूपमा हरिनगर , कल्याणपुर , रामराज्यपुर , लक्ष्मबास तथा स्याउलीबास गरी जम्मा ५ वटा रहेका छन् ।

२.२ धार्मिक, पर्यटकिय तथा ऐतिहासिक स्थल

मानिस सचेत र जिज्ञासु प्राणि भएकोले नयाँनयाँ कुरा थाहा पाउने इच्छा राख्छ । ऐतिहासिक, धार्मिक र भौगोलीक स्थानहरुको भ्रमण गरी नयाँनयाँ कुरा थाहा पाउन र मन वहलाउन चाहन्छ । मानिसमा भएको यहि जिज्ञासा अनि उत्सुकताका कारण कुनै नयाँ काम गरी वा नयाँ ठाँउको भ्रमणमा रमाउ भन्ने चाहाना हुनु स्वभाविकै हो । यसका लागी विभिन्न क्षेत्रहरुमा विविध प्रकारका पर्यटकीय स्थलहरुको विकास भएको पाईन्छ । चितवन जिल्लाको दक्षिण दिशामा अवस्थित माडी नगरपालिकाको यस वडा नं ६ मा पनि धार्मिक, प्राकृतिक तथा पर्यटकिय स्थलका रुपमा विकास गराउन सकिने देखिन्छ । यस क्षेत्रमा अवस्थित प्राकृतिक तथा धार्मिक अनि सामाजिक सम्पदाहरुलाई पर्यटकिय हेतुवाट विकसित गराई वडाको पर्यटकिय स्थलका रुपमा विकास गराउन सकिएमा यस वडाको उच्चतम तथा तिब्र विकास हुने कुरामा दुइमत छैन । यस वडामा रहेका धार्मिक, पर्यटकिय तथा ऐतिहासिक स्थलहरुमा आआफ्नै बिशेषता रहेका छन । यस्ता विभिन्न धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थानहरुले यस वडाको गरिमा तथा पहिचानमा थप उर्जा प्रदान गरेको छ ।

२.३ वडामा मनाइने मुख्य चाडपर्व जात्रा तथा मेला

नगरपालिकाका अन्य भागमा जस्तै यस वडाका वासिन्दाहरूले पनि राष्ट्रिय चाडपर्वका साथै आफ्नो जाति र धर्म विशेषका चाडपर्वहरू र रितिरिवाजहरू मान्दछन् । यस वडामा हरेक धर्ममा पनि जाति विशेष चाडपर्वहरू फरक फरक तरिकाले मनाउने गरेको पाइन्छ । परम्परागत रूपमा मनाइने चाडपर्वहरूमा दशैं, तिहार, हरितालिका तिज, राम नवमी, शिवरात्री, फागु पुणिमा, नाग पञ्चमी, माघे सक्रान्ती, जितिया, साउने सक्रान्ती, कृष्ण जन्माष्टमी, चौरचन, इद, कुर्वाणी तथा अन्य चाडपर्वहरू परम्परागत रूपमा मनाइन्छ भनेसामा चकेवा आदी जाती विशेषमा मनाइने गरिन्छ । विशेषगरी यस वडाका मुख्य जात्रामा दुर्गा मेला, कृषि मेला आदी हुन ।

२.४ वडामा रहेको सम्भाव्यता, अवसर, चुनौति र समस्याहरू

यस वडामा मुख्य बस्ती बाह्रमण तथा कामी रहेको भएतापनि अन्य जातजातिहरूमा थारु तथा क्षेत्रि, मगर, गदरुङ, तामाङ, विश्वकर्मा, परियार, बोटेदराई, राई, लगायतका जातजातिको बसोबास रहेको छ । यस वडामा बसोबास गरेका अधिकांश जनसंख्या आफु सँग भएको जग्गा जमिनमा खेतिपाती गरेर वर्ष भरी खान पुग्ने भएकोले कृषि पेशामा लागेको पाइन्छ । साथै कृषिमा नयाँ वैज्ञानिक प्रविधिको प्रयोग भएको कारणले गर्दा यहाँका मानिसहरूको कृषि पेशाप्रतिको चासो आकर्षण तथा लगावलाई अझ बढी उजागर गर्न सकिन्छ । पर्यटकिय स्थान भएको कारण पनि यहाँका केहि मानिसहरू ले आफ्नो निजी व्यवसाय चलाएर बसेको पाइन्छ । जस्तै होटल तथा खाजाघर, किराना पसल, आदी । यस वडाका केहि व्यक्तिहरूले आफ्नै निजी स्रोतबाट साना व्यापार व्यवसाय संचालन गरेका छन् भने धेरै व्यक्तिहरू अन्य पेशा तथा व्यवसायमा सलग्न छन् । यस वडाका व्यक्तिहरू थोरैको संख्यामा सरकारी वा गैरसरकारी नोकरीमा लागेको पाइन्छ भने ठूलो संख्यामा व्यक्तिहरू विदेश गएका छन् । यस वडाका मानिसहरूको मुख्य आमदानीको स्रोत भनेको नै कृषि, वैदेशिक रोजगार, व्यवसाय, ज्यालामजदुरी आदी हो । बहु संख्यक स्थानीयवासीहरू कृषि व्यवसायमा संलग्न रहेकाले यस वडाको मुख्य संभावना र अवसर भनेको व्यवसायिक कृषि नै हो । यस वडाका केही मानिसहरू स्थानिय व्यापारी भएको हुदां व्यापार तथा व्यवसाय पनि प्रबल संभावना र अवसरहरू रहेको छ । यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरूमा वन्यजन्तुबाट हुने क्षती (मानव: मृत्यु र घाइते, पशुधन क्षति, बालीनाली नोक्सानी, घरगोठ क्षति) यी समस्याका कारण हाल माडी क्षेत्रमा मानव र वन्यजन्तु बिच द्वन्द्व बढ्दो मात्रामा समस्याको रूपमा देखा परेको छ , वन अतिक्रमणको समस्या, अव्यवस्थित सुकुम्वासी समस्या, ठाडा खहरे खोलाहरूको कटान साथै जमिन बगरमा परिणत, वार्षिक नगर विकास योजना , कटान क्षेत्रहरूमा तटवन्ध तथा ड्याम निर्माण गर्न पर्ने , हुलाकी सडक साघुरो कालो पत्रे बाटोहरू बिग्रिएको, अन्य शाखा बाटोहरू ग्रावेल गर्न पर्ने , खानेपानी, विद्युत, पुल-कल्भर्टहरू निर्माण गर्न पर्ने , स्वास्थ्य, शिक्षा, सूचनाको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न आवश्यक देखिएको , ऐतिहासिक धार्मिक स्थलहरूको संरक्षण, संवर्धन र प्रचारप्रसार गर्न पर्ने , प्राकृतिक मनोरम दृश्य, आदिवासी तथा बोटे जातिको संस्कृतिको भ्रूलक सहित पर्यापर्यटनको विकासका लागि पूर्वाधारहरू तयार गर्न पर्ने , वडा कार्यालय भवनको आवश्यकता, कार्यरत कर्मचारी दरवन्दी न्यून , कार्यालयका लागि आवश्यक सामग्रीहरूको उचित समाधान तथा व्यवस्थापन हुनु जरुरी छ ।

२.५ सामाजिक परिचालन

सामाजिक परिचालनबाट हालका दिनहरूमा ठुला ठुला विकासका कार्यहरू पनि बस्ती तथा वडा ले आफ्नै पहलमा गर्न सक्षम भएका छन् । जस्तै गाँउमा यज्ञबाट दानदक्षिणा जम्मा गरी स्कूल कलेज, बाटो निर्माण आदी कार्य गरेका तथा समुदाय ले नै आफ्नै व्यवस्थापनमा बन, सास्कृतिक धरोहरको संरक्षण , संवर्धन र दिगो उपयोग गरी मनगो फाइदा प्रसस्त उदारहण रहेका छन् ।आजको बदलिंदो युगमा समाज विकासका लागि एक व्यक्ति एक परिवारको सहभागिताले मात्र समाजले चाहे जस्तो विकासमा अघि बढ्न सकिदैन । यस वडामा समुदायको समग्र विकासका लागि सामाजिक परिचालन मार्फत स्थानीय तथा अन्य संघसंस्थाहरू विद्यालय व्यवस्थापन समितिहरू,स्थानिय विपद जोखिम व्यवस्थापन समितिहरू,आमा समुह , युवा क्लब , समुह बचत तथा अन्य विभिन्न संघसंस्थाहरूले कार्यहरू गर्दै आइरहेका छन् र यस वडाको सामाजिक, आर्थिक लगाएत जनचेतना फैलाउनका लागि विशेष पहल गर्दै आइरहेका छन् । सामाजिक परिचालन तथा जनचेतनाको लागि सामाजिक परिचालिकाहरूले पनि महत्वपूर्ण भुमिका निर्वाह गर्दै आइरहेका छन् ।

२.६ मौसमी पात्रो(Seasonal Calender)

यस वडामा वसोवास गर्ने मानिसहरूको मुख्य पेशा भनेको कृषि नै हो । तसर्थ यस वडामा वस्ने मानिसहरूले मौसम अनुसार कृषि पेशा गर्दै आएका छन् । कृषि पेशा गर्ने कृषकहरूको अनुकूलताको लागि तलको मौसम पात्रो तयार पारिएको छ जस्मा कामकाज, रितीरिवाज अनुसार मनाइने चाडपर्व लगायत अन्य कुरालाई पनि तलको तालिका देखाइएको छ ।

तालिका नं.२.१ मौसमी पात्रो

विवरण	वैसाख	जेष्ठ	आषाढ	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुन	चैत्र
अन्नवाली लगाउने												
क) धान		→										
ख) गहुँ							→					
ग) मकै	→											→
घ) कोदो			→									
अन्नवाली भित्र्याउने												
क) धान							→					
ख) गहुँ	→											
ग) मकै				→								
घ) कोदो									→			
रोगव्याधी												
क)मानिस	→	→										→
ख)पशुपंक्षी	→											→
मुख्य चाडपर्व					→	→						→
बनपैदावार संकलन									→	→	→	→

परिच्छेद- तीन: जनसंख्या विवरण

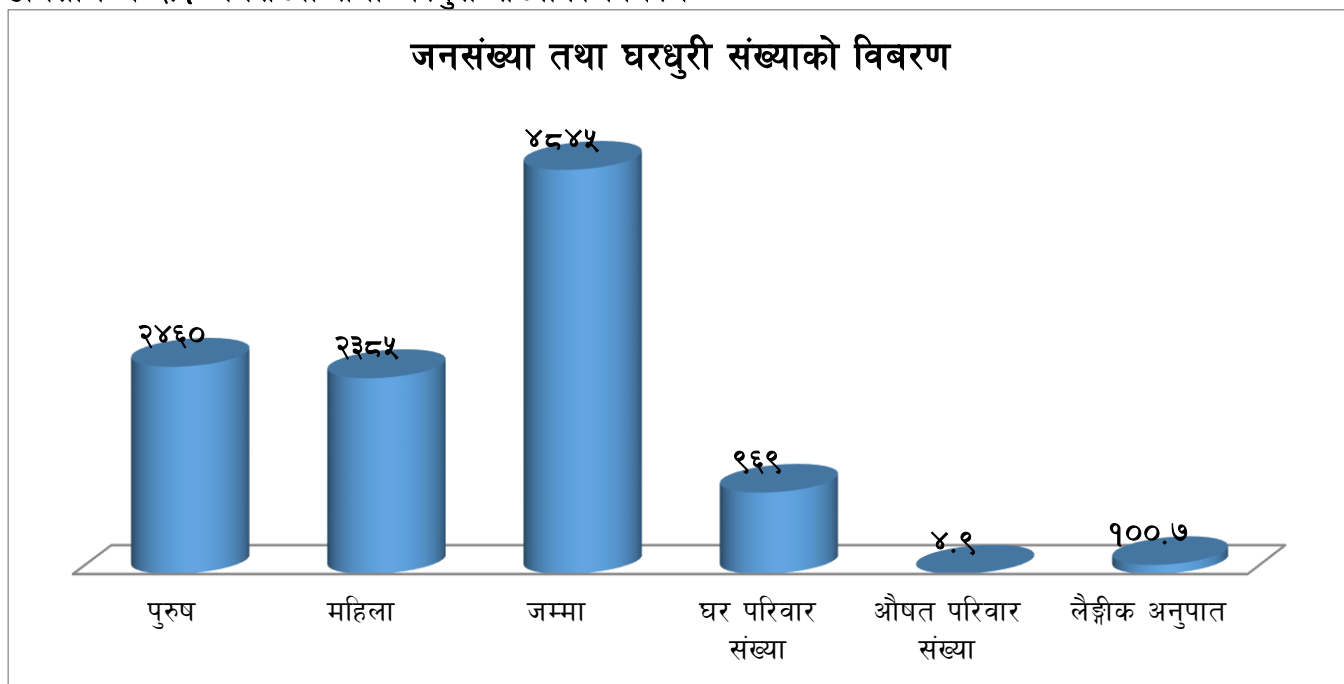
३.१ जनसंख्याको विवरण

यस वडामा २०६८ सालको जनगणना अनुसार कुल घरधुरी संख्या ९९० थियो भने कुल जनसंख्या ३९९९ रहेको थियो जसमध्ये महिला २२४४ तथा पुरुष १७५५ रहेका थिए । तत्पश्चात राज्य पुर्नसंरचना मा देखापरेको बिकेन्द्रीकरणको अबधारणाले स्थानिय स्तरमा आएको परिमार्जित स्वरूपलाई अंगिकार गर्दै बिद्यमान अबस्थामा माडी नगरपालिकामा रहेको वडा नं ६ को वास्तविक जिवनचित्रलाई चित्रण गरि वास्तविक वस्तुस्थितीलाई पारदर्शी तथा ब्यवहारीक बनाउनको लागि उक्त वडाको अबस्थिती तथा रुपरेखा लाई स्पष्ट रुपमा प्रस्तुत गर्नको लागि २०७४ मा मोबाइल एप्सको माध्यामद्वारा संचालन गरिएको घरधुरी सर्वेक्षण अनुसार हाल यस वडामा रहेको जम्मा घरपरिवार संख्या ९६९ रहेको छ जस्मा ४८४५ मानिसहरु बसोबास गर्ने गरेको पाइएको छ । कुल जनसंख्या ४८४५ मध्ये २३८५ महिला रहेका छन् भने २४६० पुरुष रहेका छन् । यस वडाको लैगिंक अनुपात १००.७ छ भने औषत परिवार संख्या ४.९ रहेको छ । बढ्दो शहरीकरण , पारिवारीक तथा सामाजीक विविध कारणले यहाको जनसंख्या तथा घरधुरी विगतको तुलनामा घड्दो क्रममा रहेको छ । यस वडाको घरधुरी तथा जनसंख्याको विवरणलाई तलको तालिका तथा स्तम्भ चित्रको माध्यम द्वारा स्पष्ट पारीएको छ ।

तालिका नं ३.१ जनसंख्या तथा घरधुरी संख्याको विवरण

जनगणना (२०७४)		जम्मा	घर परिवार संख्या	औषत परिवार संख्या	लैङ्गीक अनुपात
पुरुष	महिला				
२४६०	२३८५	४८४५	९६९	४.९	१०१.७

डायाग्राम नं ३.१ जनसंख्या तथा घरधुरी संख्याको विवरण

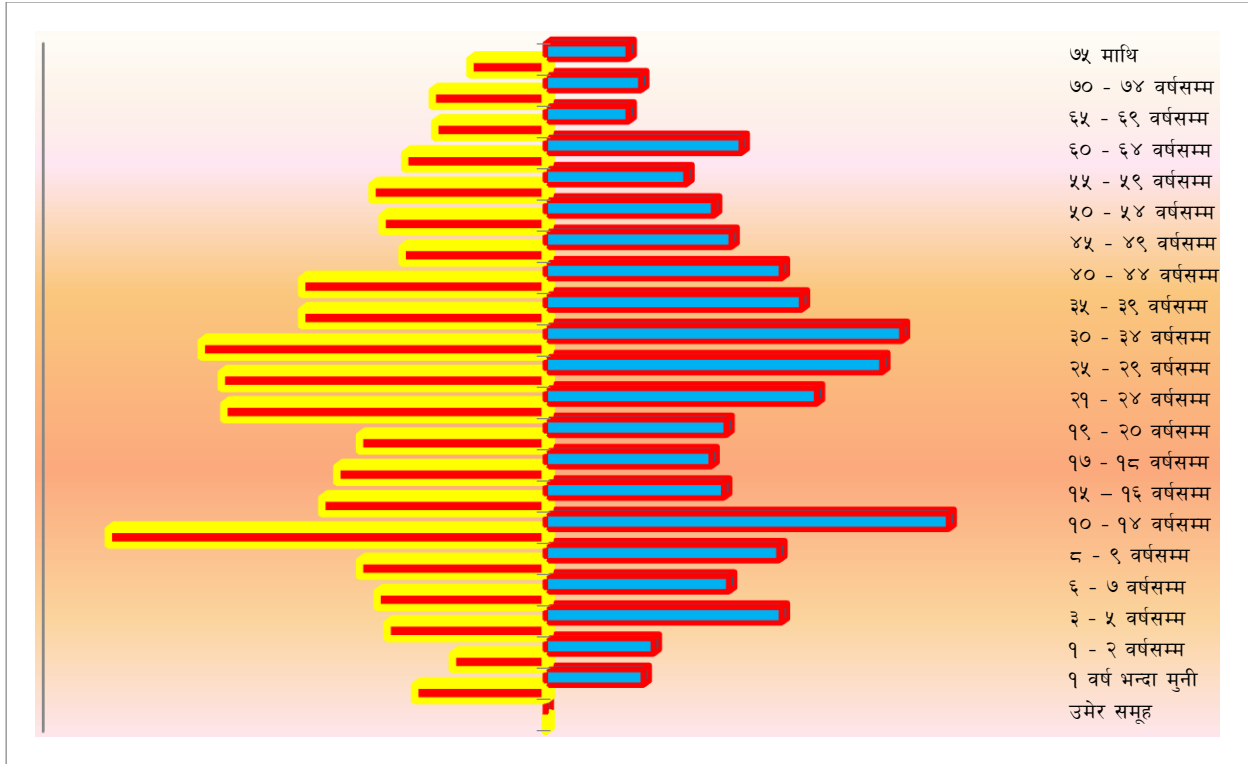
३.२ उमेर समुहको आधारमा जनसंख्या विवरण

यस वडाको उमेरगत जनसंख्याको विवरणको पछिल्लो तथ्याङ्कलाई आधारमानी हेर्दा सवैभन्दा बढी संख्या २५ देखि २९ वर्षको उमेर समुहका मानिसहरु रहेका देखिन्छन । जसअनुसार महिलाको जनसंख्या १९५ तथा पुरुषको जनसंख्या १९९ गरी कूल जनसंख्या ३९४ रहेको देखिन्छ । यसैगरी १ वर्षमुनीका बालबालिकामा बालिका ३४ र बालक ४४ गरी जम्मा ७८ रहेको पाइन्छ । यस वडामा ७५ वर्षका बृद्ध बृद्धाको संख्या पनि उच्च रहेको छ जहाँ ९० महिला र ९८ पुरुष गरि जम्मा १८८ जनसंख्या रहेको छ । यस वडामा ० देखि १८ वर्ष सम्मका बालबालिकाको संख्या १४०६ रहेको छ जहाँ बालिका ६९१ र बालक ७१५ रहेका छन । उमेर समुह तथा लिङ्ग अनुसार वडाको जनसंख्या लाई तलको तालिकामा तथा जनसंख्या पिरामिडमा विस्तृत रुपमा देखाइएको छ ।

तालीका नं.३.२ उमेर समुह तथा लिङ्ग अनुसार वडाको जनसंख्या

सि.नं.	उमेर समूह	महिला	पुरुष	जम्मा
१	१ वर्ष भन्दा मुनी	३४	४४	७८
२	१ - २ वर्षसम्म	३२	३८	७०
३	३ - ५ वर्षसम्म	७०	७७	१४७
४	६ - ७ वर्षसम्म	४३	५१	९४
५	८ - ९ वर्षसम्म	१३४	१४४	२७८
६	१० - १४ वर्षसम्म	१९४	१८३	३७७
७	१५ - १६ वर्षसम्म	९८	८२	१८०
८	१७ - १८ वर्षसम्म	८६	९६	१८२
९	१९ - २० वर्षसम्म	१६७	१८५	३५२
१०	२१ - २४ वर्षसम्म	१८४	१६९	३५३
११	२५ - २९ वर्षसम्म	१९५	१९९	३९४
१२	३० - ३४ वर्षसम्म	१३७	१४१	२७८
१३	३५ - ३९ वर्षसम्म	१९२	१७०	३६२
१४	४० - ४४ वर्षसम्म	१३०	१३६	२६६
१५	४५ - ४९ वर्षसम्म	१११	१२७	२३८
१६	५० - ५४ वर्षसम्म	११२	११४	२२६
१७	५५ - ५९ वर्षसम्म	१४२	१५०	२९२
१८	६० - ६४ वर्षसम्म	९८	९०	१८८
१९	६५ - ६९ वर्षसम्म	६९	७९	१४८
२०	७० - ७४ वर्षसम्म	६७	८७	१५४
२१	७५ माथि	९०	९८	१८८
	जम्मा	२३८५	२४६०	४८४५

पिरामिड नं.३.२ उमेर समुह तथा लिंग अनुसार वडाको जनसंख्या

३.३ वडामा बसोबास गर्ने विभिन्न जातजातीको विवरण :

तलको तालिकामा यस वडामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको जातिगत विवरण दिइएको छ । यसमा देखाईए अनुसार यस वडामा जम्मा २० जातजातिका मानिसहरु बसोबास गर्ने गरेका छन् । यहाँ बसोबास गर्ने प्रमुख जातिहरु ,ब्राह्मण, कामी, क्षेत्री थारु, मगर, गुरुङ्ग, कामी, सार्की, तामागं, दमाई, राई, कुमाल, नेवार लगाएतका रहेका छन् । यिनीहरुमध्ये यस वडामा सबैभन्दा बढी मात्रामा ब्राह्मण, क्षेत्री,कामी, थारु,सार्की ,दमाई , मगर तथा गुरुगंहरुको बसोबास रहेको देखिन्छ ।

तालीका न. ३.३ वडामा बसोबास गर्ने विभिन्न जातजातीको विवरण :

क्र.सं.	जातियता	परिवार संख्या	जनसंख्या
१	ब्राह्मण	२९७	१५३५
२	थारु	९४	४६०
३	कामी	१९८	९९०
४	क्षेत्री	१२५	६७५
५	तामाङ	२६	१३०
६	गुरुङ	९७	४३५
७	दमाई	४०	१६०
८	चेपागं	३	१५
९	बोटे	८	४०
१०	मगर	९	४५
११	राई	४	२०
१२	नेवार	१	५
१३	मुसलमान	३	१५
१४	ठकुरी	७	३५

१५	साकी	१९	९५
१६	घर्ती	११	५५
१७	दोराई	६	३०
१८	कुमाल	३	१५
१९	माभी	१४	७०
२०	अन्य	४	२०
	जम्मा	९६९	४८४५

माथिको तालिकामा देखाईए अनुसार यस वडामा विभिन्न २० जातजाति र जनजातिका मानिसहरुको बसोवास रहेको देखिन्छ । यिनीहरुमध्ये यस वडामा बसोवास गर्ने सबैभन्दा बढि जनसंख्या रहेको जाति ब्राह्मण हो । यस वडामा रहेका जम्मा ९६९ घरपरिवार मध्ये २९७ ब्राह्मणहरुको बसोवास रहेको छ । जस्को जनसंख्या १५३५ छ । त्यसैगरी कामी १९८ घरपरिवार, क्षेत्रि १२५, थारु ९४, गुरुगं ९७ बोटे ८,रहेका छन् । यसैगरी यहाँ सबैभन्दा कम संख्यामा बसोवास गर्ने जातजाति मुसलमान,चेपाग, दोराई तथा कुमाल हो जस्को घर परिवारक्रमशः ३, ३, ६, ३ मात्र रहेको छ । यो संख्या यस वडाको कुल घरपरिवारको ०.१३ प्रतिशत हुन आउँछ ।

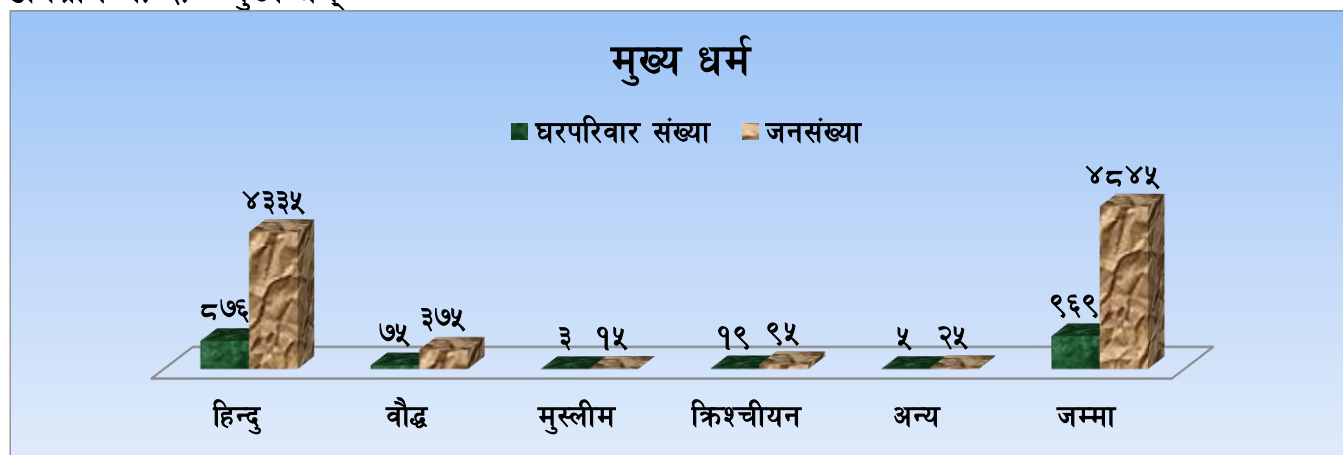
३.४ मुख्य धर्म

यस वडामा बसोवास गर्ने मानिसहरुको मुख्य धर्म हिन्दु र बौद्ध रहेको छ । यहाँका मुख्य बासिन्दा ब्राह्मण, क्षेत्रि कामी तथा थारु हुनाले जनसंख्याको अधिकांश समुहले हिन्दु धर्म मान्ने गरेको पाइन्छ । धर्मका आधारमा यहाँको जनसंख्याको अवस्था तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालीका नं.३.४ मुख्य धर्म

क्र.स	धर्म	घरपरिवार संख्या	जनसंख्या
१	हिन्दु	८६७	४३३५
२	बौद्ध	७५	३७५
३	मुस्लीम	३	१५
४	क्रिश्चीयन	१९	९५
५	अन्य	५	२५
	जम्मा	९६९	४८४५

डायग्राम न. ३.४ मुख्य धर्म

माथिको तालिकामा यस वडामा बसोवास गर्ने मानिसहरुको धर्मगत विवरण दिइएको छ, जसमा सबैभन्दा बढी मानिसहरु हिन्दू धर्म मान्ने देखिएका छन् । यसै गरी यस वडामा बौद्धधर्म मान्नेको परिवार संख्या ७५ रहेको छ

भने हिन्दु धर्म मान्नेको परिवार संख्या ८७६ रहेको छ । धर्मको आधारमा यस वडामा सबैभन्दा धेरै धर्मालम्बीहरु हिन्दु रहेका छन् जहाँ ४३३५ हिन्दु वसोवास गर्दछन भने बौद्ध धर्मालम्बीहरु ३७५ जना रहेका छन् ।

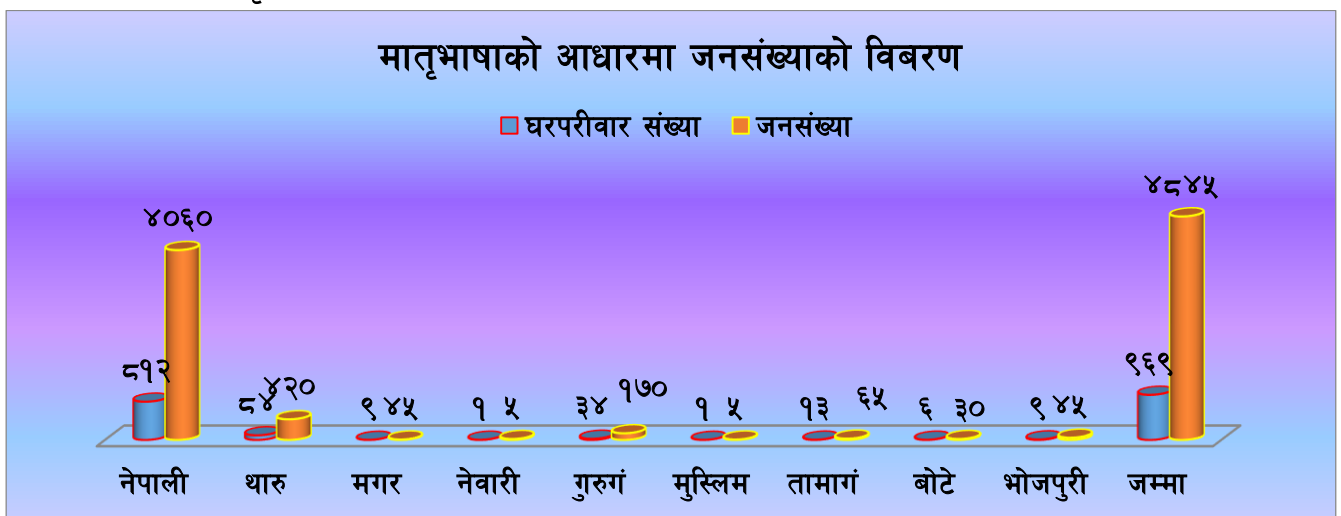
३.५ मातृभाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण

मातृभाषाका आधारमा यस वडामा नेपाली भाषा बोल्ने मानिसहरुको संख्या अत्याधिक मात्रामा रहेको देखिन्छ । यस वडामा रहेको ४६०५ जम्मा जनसंख्या मध्ये ३८२० जनसंख्या (कूल जनसंख्याको ८५.०१ प्रतिशत) ले नेपाली भाषा बोल्ने गरेको पाइएको छ भने थारु भाषा बोल्नेको जनसंख्या ४२० रहेको छ यो संख्या कुल जनसंख्या प्रतिशतको ९.२ हुन आउँछ । विपेशत ब्राह्मण, क्षेत्रिकामी थारु, तथा गुरुगं समुदायको बाहुल्यता रहेको यस भेगमा नेपालि, थारु गुरुगं तथा भाषाको नै बाहुल्यता रहेको देखिन्छ । मातृभाषाका आधारमा वडाभित्र रहेको जनसंख्याको वितरणलाई तलको तालिका तथा डायग्राममा देखाईएको छ ।

तालीका नं ३.५ मातृभाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण

क्र.स	मातृभाषा	घरपरीवार संख्या	जनसंख्या
१	नेपाली	८१२	४०६०
२	थारु	८४	४२०
३	मगर	९	४५
४	नेवारी	१	५
५	गुरुगं	३४	१७०
६	मुस्लिम	१	५
७	तामागं	१३	६५
८	बोटे	६	३०
९	भोजपुरी	९	४५
	जम्मा	९६९	४८४५

डायग्राम नं ३.५ मातृभाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण

परीच्छेद चार : आवास सम्बन्धी विवरण

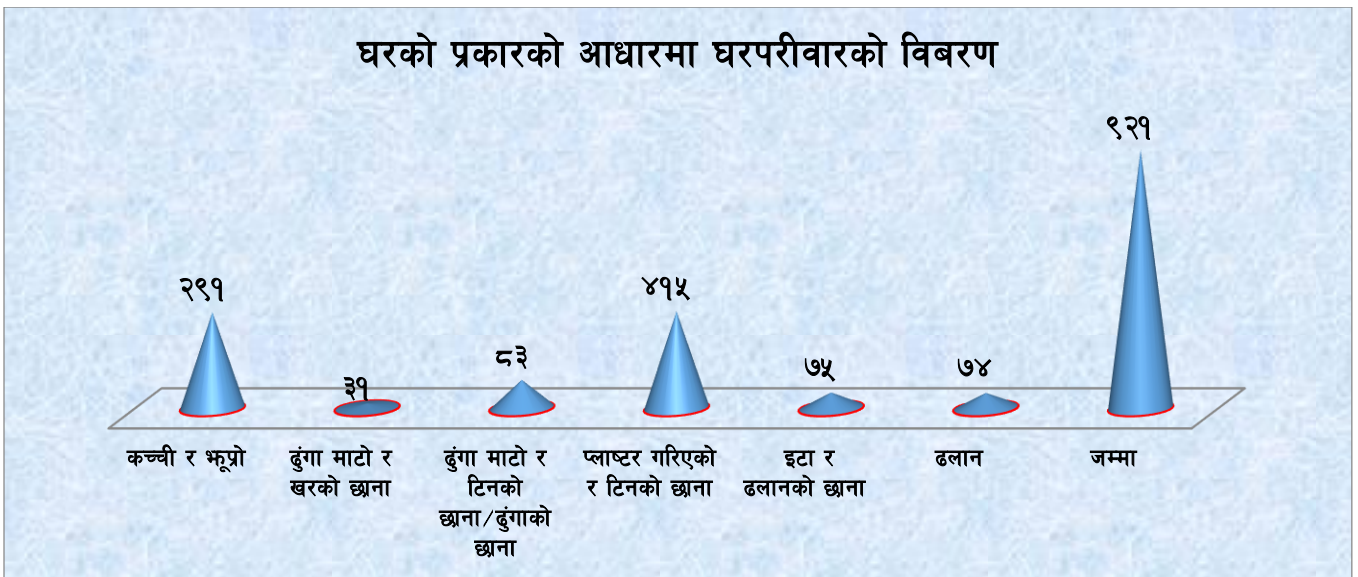
४.१ घरको प्रकारको आधारमा घरपरीवारको विवरण

यस वडाको कूल परिवार संख्या ९६९ मध्ये ४१५ घर परिवार प्लाष्टर गरिएको र टिनको छानोलेवनेको घरमा बस्ने गरेका छन् । यो संख्या कूल घर परिवारको ४७.६५ प्रतिशत हुन आउछ । यस्तै कच्ची र भूप्रो घर परिवार संख्या २९१ छन भने ढुंगा माटो र खरको छानो भएको घरको संख्या ३१ छ । त्यसैगरी इटा र ढलानको छाना भएको घर परिवार संख्या ७५ रहेको छ । यस वडामा अधिकांस मानीसहरु कच्ची र भूप्रो छाना भएको तथा प्लाष्टर गरिएको र टिनको छाना भएको घरमा बस्ने गरेका छन भने सबैभन्दा कम ढलान भएको घरमा बस्ने गरेको पाइन्छ । तलको तालिकामा तथा चार्टमा घरको छानाको प्रकार सम्बन्धि विवरण लाई प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४.१ घरको प्रकारको आधारमा घरपरीवारको विवरण

क्र.स	घरको प्रकार	संख्या
१	कच्ची र भूप्रो	२९१
२	ढुंगा माटो र खरको छाना	३१
३	ढुंगा माटो र टिनको छाना/ढुंगाको छाना	८३
४	प्लाष्टर गरिएको र टिनको छाना	४१५
५	इटा र ढलानको छाना	७५
६	ढलान	७४
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं.४.१ घरको प्रकारको आधारमा घरपरीवारको विवरण

४.२ घरको स्वामित्वको आधारमा घरपरीवार संख्याको विवरण

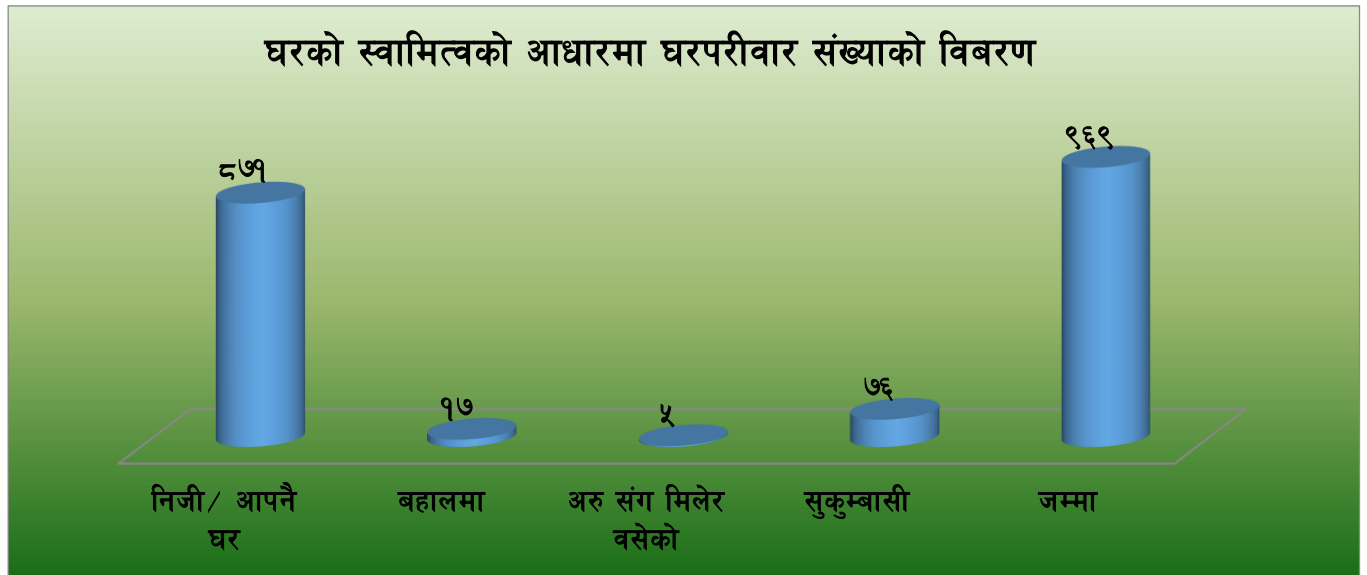
यस वडामा वसोवास गर्ने अधिकांश घरपरीवारको आफ्नै नीजि घर रहेको देखिन्छ भने केहि परिवारहरु मात्रै बहाल र अरु संग मिलेर वसेको देखिन्छ । स्वामित्वको आधारमा घरपरीवार संख्याको अध्ययन गर्दा यस वडामा

रहेका ९६९ घरपरिवार संख्या का ४८४५ कुल जनसंख्या मध्ये निजी/ आपनै घर हुनेको संख्या ४३५५ रहेको छ त्यसैगरी बहालको घरमा बस्नेको संख्या ८५ रहेको छ भने अरु संग मिलेर बस्नेको घर परिवारसंख्या ५ रहेको छ भने ७६ घरपरिवारका ३८० जना सुकुम्बासी रहेको पाइन्छ साथै यस्को विस्तृत विवरण तथा तथ्यांकलाई तलको तालिका तथा स्तम्भचित्रमा स्पष्ट पारिएको छ । यस वडामा रहेका ९२१ घरहरु मध्ये ९ वटा घरमा अरुलाई बस्नको लागि भाडामा दिएको छ भने १ घरहरु व्यापार तथा व्यवसाय गर्न भाडामा दिएको पाइएको छ । भाडामा दिएका घरहरु मध्ये ४ घरमा ३००० भन्दा कम भाडा लिने गरेको पाइएको छ भने ३ वटा घरमा ५०००सम्म भाडा लिने गरेको पाइएको छ त्यसैगरी १०००० देखी १५००० भाडा लिने घरसंख्या २ रहेको छ । स्वामित्वको आधारमा जनसंख्याको विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४.२ घरको स्वामित्वको आधारमा घरपरिवार संख्याको विवरण

क्र.स	स्वामित्व	परिवार संख्या	जनसंख्या
१	निजी/ आपनै घर	८७१	४३५५
२	बहालमा	१७	८५
३	अरु संग मिलेर वसेको	५	२५
४	सुकुम्बासी	७६	३८०
	जम्मा	९६९	४८४५

डायग्राम नं. ४.२ घरको स्वामित्वको आधारमा घरपरिवार संख्याको विवरण

४.३ बसाई सराईको अवस्था

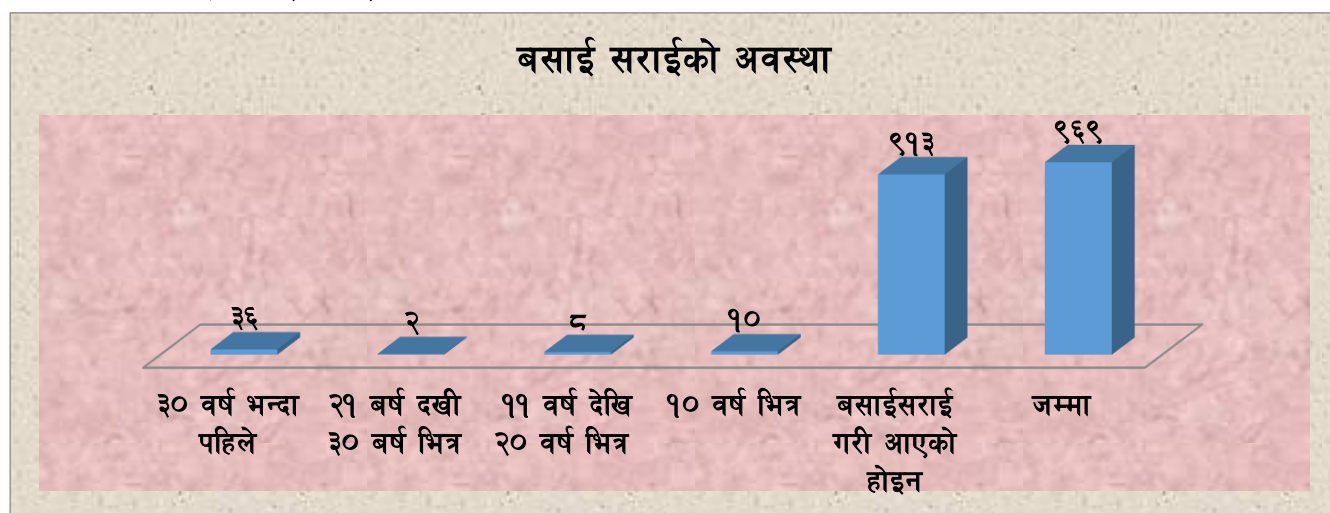
असल जीवन प्राप्तिका लागि चुलो नै सारेर एक ठाँउबाट अर्को ठाँउमा जाने भौगोलिक गतिशिलतालाई बसाँइ सराँइ भनिन्छ । यस प्रक्रियाले सामाजिक व्यवहार, सम्बन्ध तथा बिचारहरुमा समेत थुप्रै परिवर्तन ल्याउँदछ । बसाँइसराँइले सामाजिक साँस्कृतिक परिवर्तनमा थप उर्जा प्रदान गर्दछ । सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक, भौगोलिक आदि थुप्रै कारणहरुले गर्दा मानिस आफु बसिरहेको स्थान छोडेर गन्तव्य स्थानमा जान्छ । गाँउबाट शहर, गाँउबाट गाँउ, हिमाल र पहाडबाट तराई बसाई सराँइ गर्ने पद्धतिले समाजमा परिवर्तन ल्याएको छ । यसै सन्दर्भमा यस वडामा मानिसहरु कति वर्ष अगाडि देखि बसाँइ सरेर यस स्थानमा आउने गरेका रहेछन्

भन्ने विवरण दिइएको छ, जसमा हालसाल बसाइँ सरेर आउने मानिसहरूको संख्या निकै कम मात्रामा रहेको पाइन्छ । यस वडामा विगत ११ वर्ष देखि २० वर्षको अवधिमा जम्मा ८ घरपरिवारमात्र बसाइँ सरेर आएका देखिन्छन् । यसैगरी विगत अघिल्लो १० वर्षको अवधिमा भने १० वटा परिवारमात्र यस वडामा बसाइँ सरेर आएको पाइन्छ । यहाँका जम्मा ९६९ परिवारमध्ये ९१३ परिवारको पुख्र्यौली घर यसै वडामा रहेको देखिन्छ । यसरी यस वडामा बाहिरबाट बसाइँ सरेर आउने मानिसहरूको चाप निकै कममात्र रहेको देखिन्छ । यस वडा मा रहेको बसाइँ सराईको अवस्थालाई तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं.४.३ बसाइँ सराईको अवस्था

सि.नं.	बसाइँ सराई	परिवार संख्या
१	३० वर्ष भन्दा पहिले	३६
२	२१ वर्ष देखि ३० वर्ष भित्र	२
३	११ वर्ष देखि २० वर्ष भित्र	८
४	१० वर्ष भित्र	१०
५	बसाइँसराई गरी आएको होइन	९१३
जम्मा		९६९

डायग्राम नं.४.३ बसाइँ सराईको अवस्था

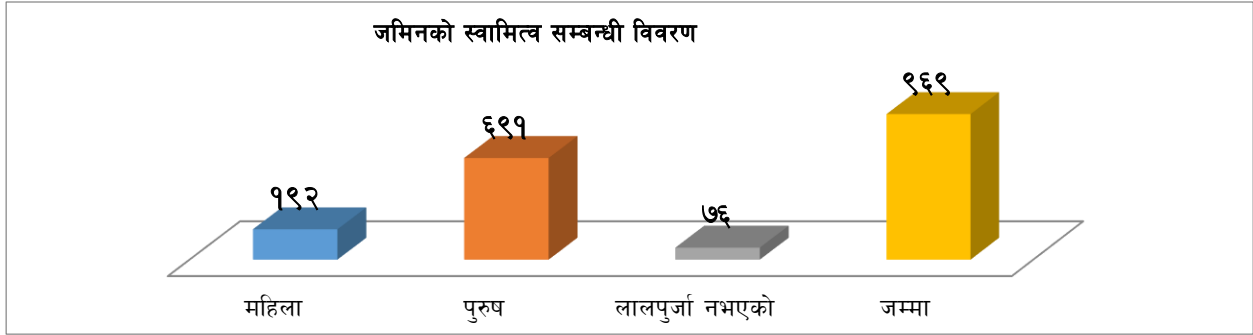
४.४ जमिनको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण

यस वडामा जमिन स्वामित्वको लालपुर्जा महिला र पुरुष दुवै समूहका मानिसहरूको नाममा हुने गरेको छ । तर यस वडामा महिलाको नाममा जमिनको लालपुर्जा हुनेको संख्या भने निकै कमी छ । यस वडा महिलाको तथा पुरुषको नाममा भएको लालपुर्जाको विवरण लाई तलको तालिका तथा चार्टमा प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालीका नं. ४.४ जमिनको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण

क्र.स	विवरण	संख्या
१	महिला	१९२
२	पुरुष	६९१
३	लालपुर्जा नभएको	७६
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं. ४.४ जमिनको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण

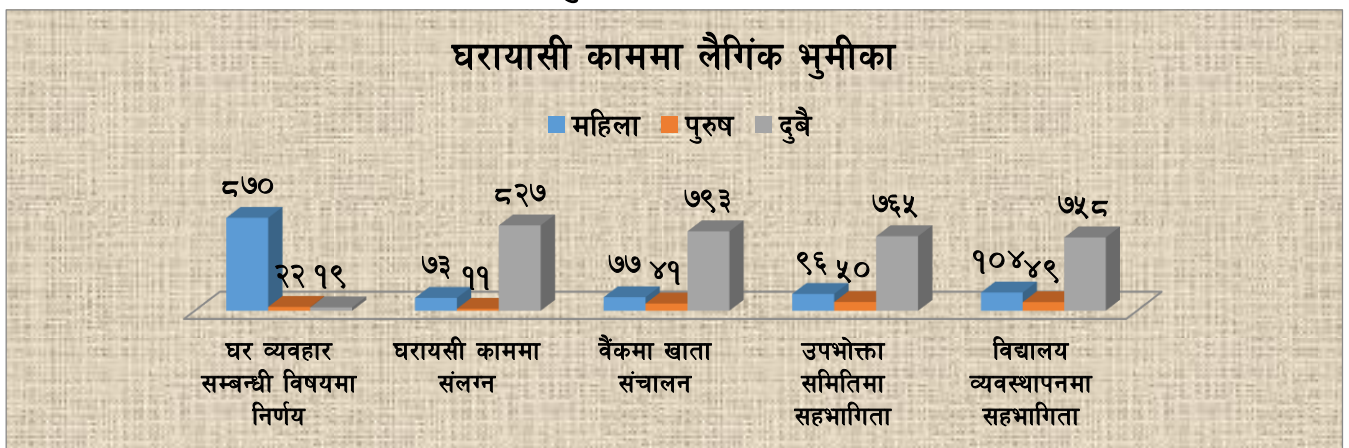
४.५ घरायसी काममा लैगिक भुमीका

परम्परागत रूपमा महिलालाई घरायसी काममा संलग्न हुने लिंगको रूपबाट नै परिभाषित गराउने गरीन्थ्यो । समयको परिवर्तीत स्वरूप तथा मानिसको सोचमा आएको आधुनीकीकरणले काममा कुनै प्रकारको बिभेद हुनु हुदैन भन्ने अबधारणको विकास भएको पाइन्छ । यसै सोचबाट आएको परिवर्तनले यस वडामा पनी काममा कुनै प्रकारका बिभेद नभएको कुरा स्थलगत सर्वेक्षणको क्रममा प्राप्त तथ्याकं बाट स्पष्ट भएको छ । यस वडामा १९ घरपरिवारका महिला तथा पुरुष दुबै ले घर व्यवहार सम्बन्धी विषयमा निर्णय लिने गरेको पाइएको छ भने ८२७ घरपरिवारका महिला तथा पुरुष दुबै घरायसी काममा संलग्न हुने गरेका छन् । त्यसैगरी ७९३ घरपरिवारका महिला तथा पुरुष दुबैका वैकमा खाता संचालन गरीएको छ भने अन्य कार्यको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालीका नं.४.५ घरायसी काममा लैगिक भुमीका

कार्य	महिला	पुरुष	दुबै
घर व्यवहार सम्बन्धी विषयमा निर्णय	८७०	२२	१९
घरायसी काममा संलग्न	७३	११	८२७
वैकमा खाता संचालन	७७	४१	७९३
उपभोक्ता समितिमा सहभागिता	९६	५०	७६५
विद्यालय व्यवस्थापनमा सहभागिता	१०४	४९	७५८

डायग्राम नं.४.५ घरायसी काममा लैगिक भुमीका

परिच्छद पाँच : शैक्षिक अबस्था

५.१ शैक्षिकस्तरको विवरण

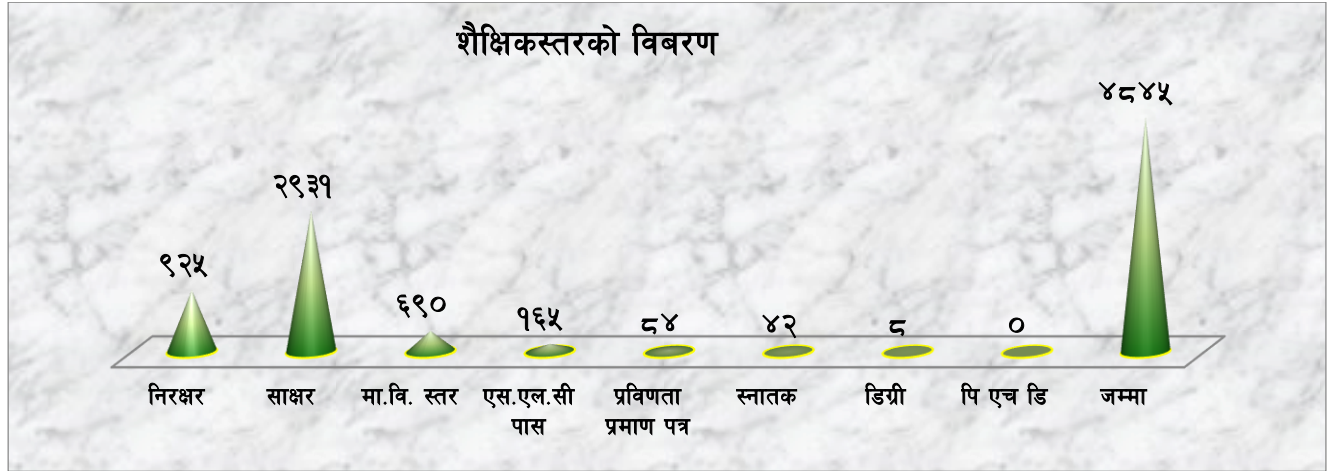
शिक्षा ज्ञानको ज्योति हो । शिक्षाले अन्धकार र अन्धविश्वासलाई तोड्दै समाज परिवर्तनको सन्दर्भमा सेता किरणहरु छर्दछ । यो अज्ञानता विरुद्धको एक सञ्जीवनि वुटी हो शिक्षा परिवर्तनको अस्त्र हो शिक्षाले समाजमा परम्परा देखि रुमलिदै आएका सामाजिक तथा सांस्कृतिक चरहरुलाई प्रतिस्थापन गरी नयाँ र नविन चलहरुको स्थापना गर्न सहयोग गर्दछ । शिक्षाले जातिय कट्टरता, विभेद र असमानताहरुलाई क्रमशः हटाउदै गएको छ । सामाजिक समावेशिकरण र सामाजिक न्यायलाई मजबुद बनाइदिएको छ । यस्ले वैज्ञानिक आविश्कारलाई सहयोग गरेको छ । समाजमा ज्ञान, सिप, कला, विज्ञानर साहित्यको प्रष्फुटन गराइदिएको छ । समाजलाई हेर्ने दृष्टिकोणमा सकरात्मक परिवर्तन ल्याई सामाजिक परिवर्तनको गति तथा दायरालाई फराकिलो बनाईदिएको छ । यस्कै माध्यमबाट कानुनी सुधारहरु भई समाजमा समानतामा आधारित कानुनहरुको विकास भएको छ । यसै सन्दर्भमा यस वडामा बसोबास गर्ने बासिन्दा तथा जनसंख्याको शैक्षिक स्थिति तथा विवरण लाई तलको तालिका तथा डायग्राममा यसरि उल्लेख गरिएको छ ।

यस वडा भित्र लिङ्ग तथा जनसंख्याको आधारमा साक्षरता सम्बन्धी विवरणलाई हेर्दा पुरुष ३१३ र महिला ४३१ गरी जम्मा जनसंख्या ७४४ जना निरक्षर रहेका छन भने १३८९ महिला र १५४२ पुरुष गरी जम्मा २९३१ साक्षर रहेका छन् । यो जनसंख्यालाई आधार मान्दा पढ्न र लेख्न सक्ने जनसंख्या जम्मा ४८४५ जनसंख्या मध्ये २९३१ रहेका छन् । त्यसैगरी मा.वि. स्तर सम्मको १२६ महिला र १२६ जना पुरुष गरी जम्मा २५२ जनाले शिक्षा प्राप्त गरेका छन् भने यसैगरी स्नातक वा सो सरह पास गरेको संख्या ७ छ जस्मा महिला २ र पुरुष ५ रहेको देखिन्छ भने स्नाकोत्तर वा सो सरह पास गरेको संख्या ज्यादै न्यून २ रहेको देखिन्छ । तलको तालिका तथा चार्टमा लिङ्ग तथा जनसंख्याको आधारमा साक्षरता सम्बन्धी विवरण देखाईएको छ ।

तालिका न. ५.१ शैक्षिकस्तरको विवरण

क्र.स	शैक्षिकस्तर	पुरुष	महिला	जम्मा
१	निरक्षर	४१०	५१५	९२५
२	साक्षर	१५४२	१३८९	२९३१
३	मा.वि. स्तर	३४५	३४५	६९०
४	एस.एल.सी पास	८७	७८	१६५
५	प्रविणता प्रमाण पत्र	४७	३७	८४
६	स्नातक	२३	१९	४२
७	डिग्री	६	२	८
८	पि एच डि	०	०	०
	जम्मा	२४६०	२३८५	४८४५

डायग्राम नं.५.१ शैक्षिकस्तरको विवरण

५.२ लिङ्ग तथा जनसंख्याको आधारमा साक्षरता सम्बन्धी विवरण

सहस्राब्दी विकास लक्ष्यले बालबालिका विकासका लागि लिएको लक्ष्य तथा गन्तव्य (लक्ष्य २: गन्तव्य ३: सन् २०१५ सम्ममा सबैले प्राथमिक शिक्षा पाएका हुनेछन् । लक्ष्य ३: गन्तव्य ४: सन् २०१५ सम्ममा शिक्षाका सबै तहमा लैङ्गिक विभेद अन्त्य भएको हुनेछ । त्यसैगरी नेपाल सरकारले पनि सबै नेपालीलाई कम्तीमा साक्षर बनाउने नीति तथा रणनीति लिएको छ । नेपाल सरकार लगायत अन्तराष्ट्रिय समुदायले समेत शिक्षा प्रति लिएको चासोलाई मनन गर्दै अगाडी बढ्नु पर्ने देखिन्छ । यसै सन्दर्भ नेपालको कुल साक्षरता ६५.९ प्रतिशत रहेकोमा माडी नगरपालिकाको साक्षरता ७०.०७ प्रतिशत (महिला साक्षरता ६३.८ प्रतिशत र पुरुष साक्षरता ७७.४ प्रतिशत) साक्षरतालाई आगामी दिनहरूमा द्रुतगतिमा अगाडी बढाउनका लागि सरोकारवाला निकायहरूसंग समन्वय गरि शिक्षा सम्बन्धि योजना तथा कार्यक्रमहरू संचालन गर्नुपर्ने नगरपालिकाको आवश्यकता रहेको छ । जिल्ला शिक्षा कार्यालय, चितवन र निर्वाचित प्रतिनिधिहरूसंगको स्थलगत सर्भेक्षणका अनुसार यस वडामा रहेको साक्षरता सम्बन्धी विवरणलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ५.२ लिङ्ग तथा जनसंख्याको आधारमा साक्षरता सम्बन्धी विवरण

लिंग (साक्षरता प्रतिशत)	माडी नगरपालिका	वडा नं ६
महिला	६३.८	६९.१०
पुरुष	७७.४	७८.०६
जम्मा	७०.०७	७३.६

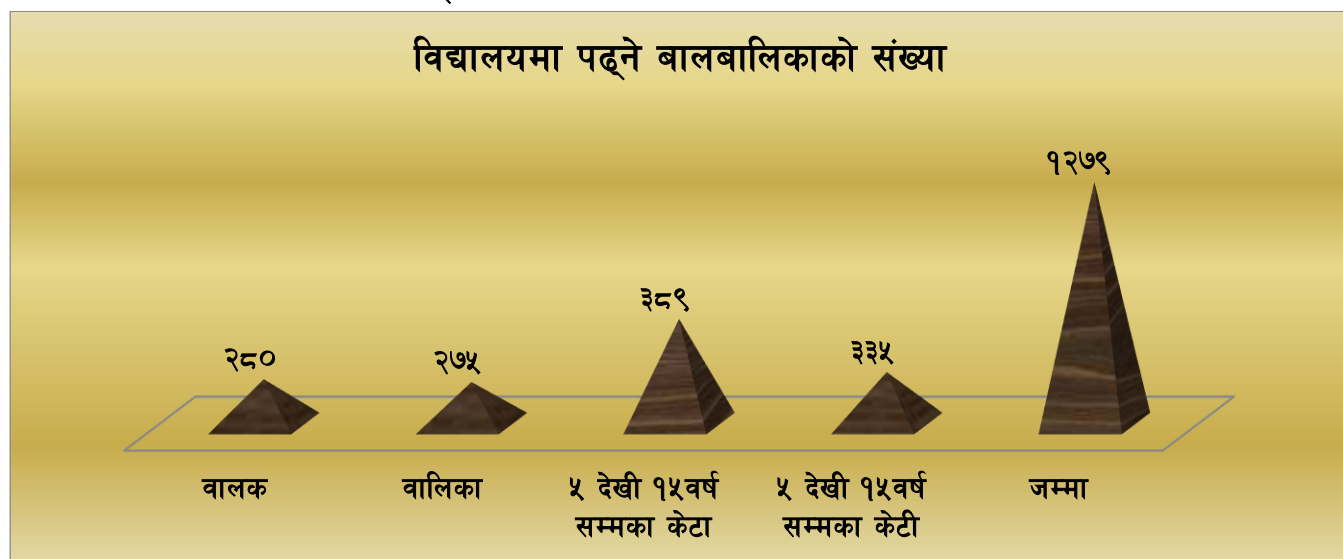
५.३ विद्यालयमा पढ्ने बालबालिकाको संख्या

यस वडाभित्र विद्यालय जाने अवस्थालाई हेर्दा जम्माजम्मी १२७९ बालबालिका रहेका छन् जस्मा २८० बालक रहेका छन् भने २७५ बालिका रहेका छन् त्यसैगरी ५-१६ वर्ष सम्मका केटा ३८९ जना र ५-१६ वर्ष सम्मका ३३५ जना केटी विद्यालय जाने गरेको देखिन्छ । यसको अवस्थालाई निम्नानुसार देखाइएको छ ।

तालिका नं. ५.३ विद्यालयमा पढ्ने बालबालिकाको संख्या

क्र.स	लिंग	संख्या
१	बालक	२८०
२	बालिका	२७५
३	५-१६वर्ष सम्मका केटा	३८९
४	५-१६वर्ष सम्मका केटी	३३५
	जम्मा	१२७९

डायग्राम नं. ५.३ विद्यालयमा पढ्ने बालबालिकाको संख्या

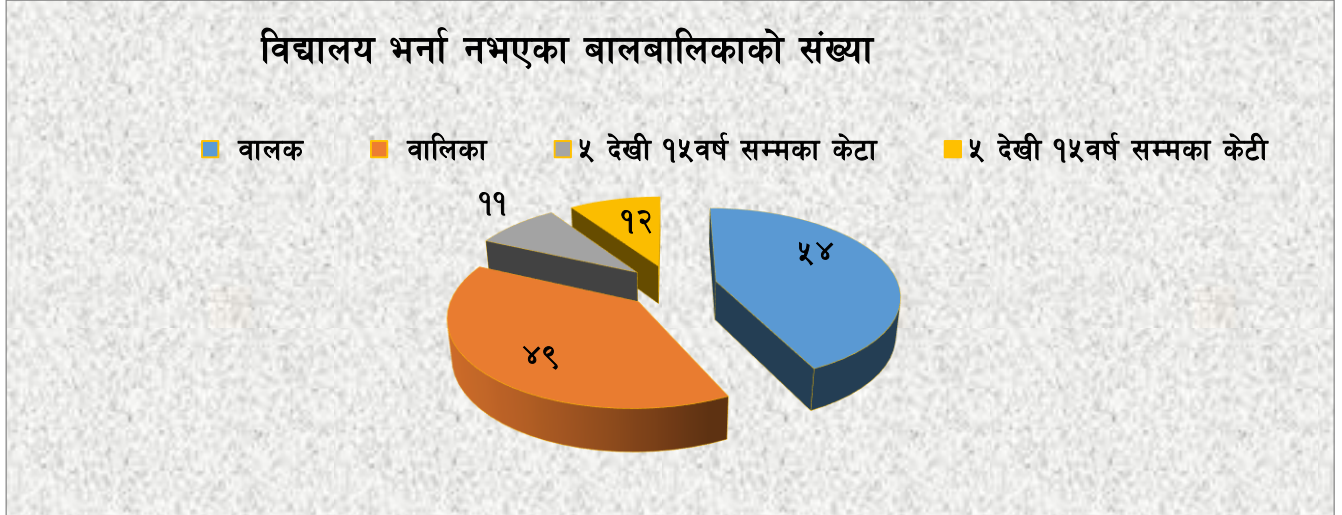
५.४ विद्यालय भर्ना नभएका बालबालिकाको संख्या

यस वडामा ० देखी १८ वर्ष सम्मका बालबालिकाको संख्या १४०६ रहेको छ जहाँ बालिका ६९१ र बालक ७१५ रहेका छन् जसमध्ये ५४ बालक र ४९ बालिका को विद्यालयमा भर्ना भएका छैनन् त्यसैगरी ५-१६वर्ष सम्मका केटा ११ जना र ५-१६वर्ष सम्मका केटी १२ जना केटी पनि विद्यालयमा भर्ना नभएको पाइएको छ । यस सम्बन्धी विवरणलाई तलको तालिका तथा स्तम्भ चित्रमा प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालिका नं. ५.४ विद्यालय भर्ना नभएका बालबालिकाको संख्या

क्र.स	लिंग	संख्या
१	बालक	५४
२	बालिका	४९
३	५-१६वर्ष सम्मका केटा	११
४	५-१६वर्ष सम्मका केटी	१२
	जम्मा	१२६

चार्ट नं. ५.४ विद्यालय भर्ना नभएका बालबालिकाको संख्या

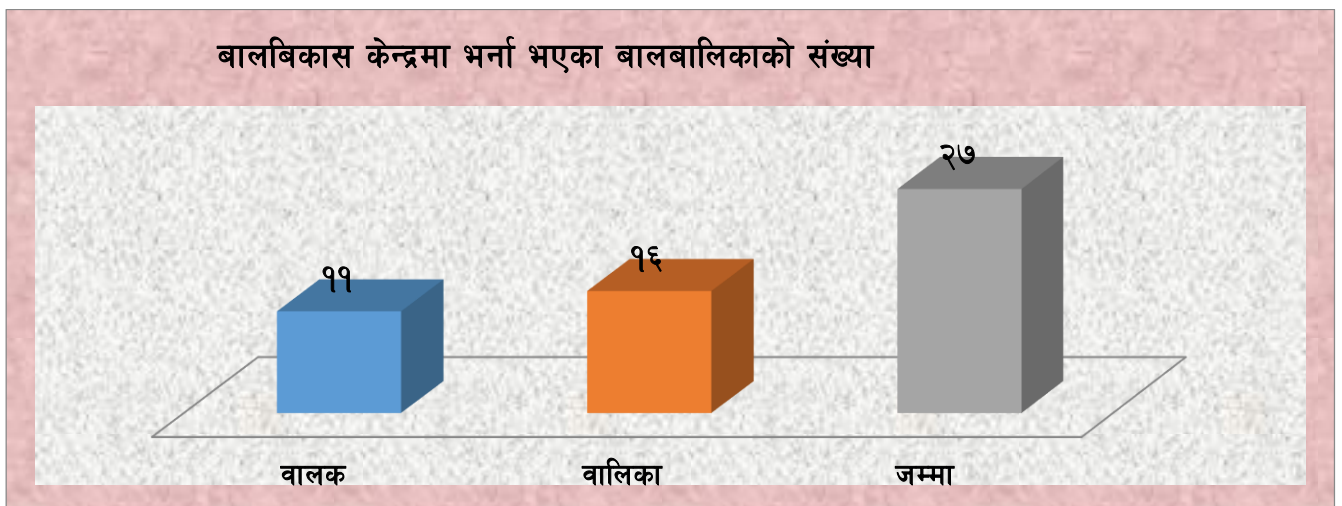
५.५ बालबिकास केन्द्रमा भर्ना भएका बालबालिकाको संख्या

बालबालिकाको मानसीक, सामाजीक तथा शारीरीक बिकासको लागि विशेष स्याहार केन्द्र तथा बालबिकास केन्द्रको स्थापना गरीएको छ । विद्यमान अबस्थामा यस्ता बालबिकास केन्द्रको अत्याधिक आर्कषण तथा आवश्यकता बढेको । यस वडामा पनी बालक ११ र बालीका १६ गरी जम्मा २७ जना बालबालिका बालबिकास केन्द्रमा भर्ना भएका छन् जस्लाई तलको तालिका तथा चार्टमा प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालिका नं.५.५ बालबिकास केन्द्रमा भर्ना भएका बालबालिकाको संख्या

क्र.स	लिंग	संख्या
१	बालक	११
२	बालिका	१६
	जम्मा	२७

डायग्राम नं. ५.५ बालबिकास केन्द्रमा भर्ना भएका बालबालिकाको संख्या

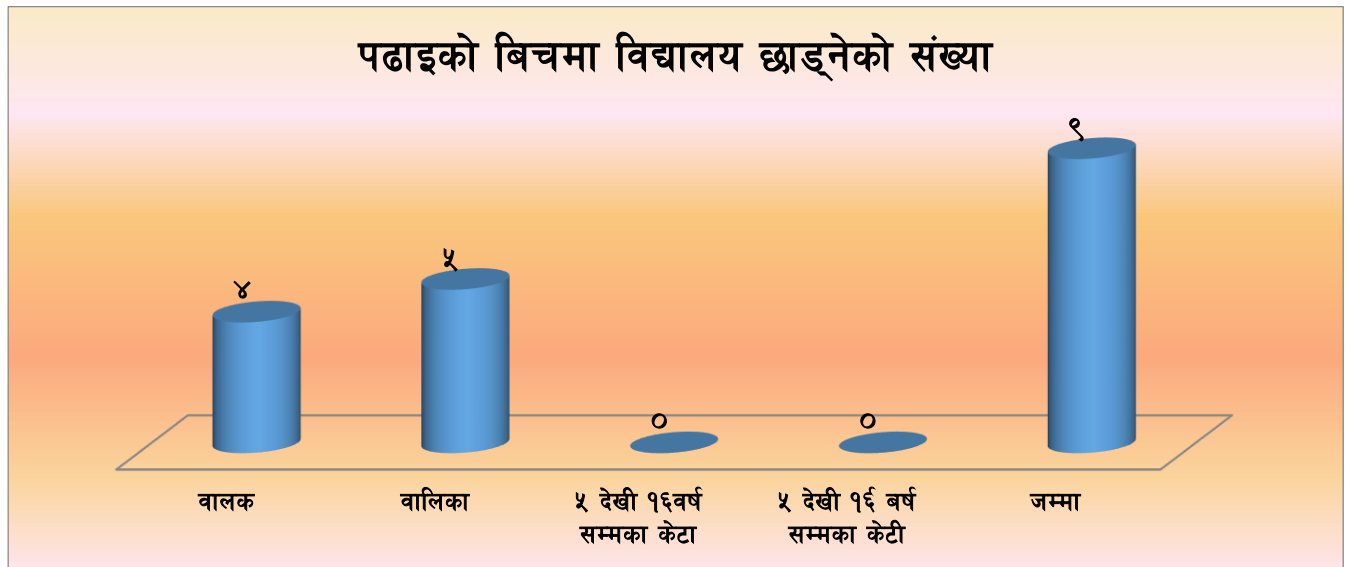
५.६ पढाइको बिचमा विद्यालय छाड्नेको संख्या

नेपाल सरकारको लक्ष्य तथा राष्ट्रिय रणनीति अनुसार स्वास्थ्य र शिक्षा क्षेत्रमा सबैलाई समानरूपमा पहुँच पुर्याउने लक्ष्य रहेको छ । देशबाट निरक्षरता उन्मुलन गर्दै गुणस्तरिय शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्न शिक्षा क्षेत्रमा लगानि विस्तार हुदै आएको छ । सबै तह र विधाका शिक्षामा समतामुलक पहुँच अभिवृद्धि गर्न नीतिगत , कानुनी र संस्थागत सुधारका प्रयासहरु भएका छन सोहि अनुरूप यस नपाले पनि यसै रणनीति लाई आत्मसाथ गर्दैयस क्षेत्रमा कार्यक्रमहरु संचालन गर्दै आएको छ । यस्ता विविध कार्यक्रमको बाबजुद पनि यस वडा भित्र वालवच्चाहरुको विद्यालय छाड्ने अवस्थालाई हेर्दा ९ जना ले विद्यालय जान छाडेको देखिन्छ । यसको अवस्थाहरुलाई निम्नानुसार देखाइएको छ ।

तलिका नं. ५.६ पढाइको बिचमा विद्यालय छाड्नेको संख्या

क्र.स	लिंग	संख्या
१	वालक	४
२	वालिका	५
३	५ देखी १६वर्ष सम्मका केटा	०
४	५ देखी १६ वर्ष सम्मका केटी	०
	जम्मा	९

डायग्राम नं. ५.६ पढाइको बिचमा विद्यालय छाड्नेको संख्या

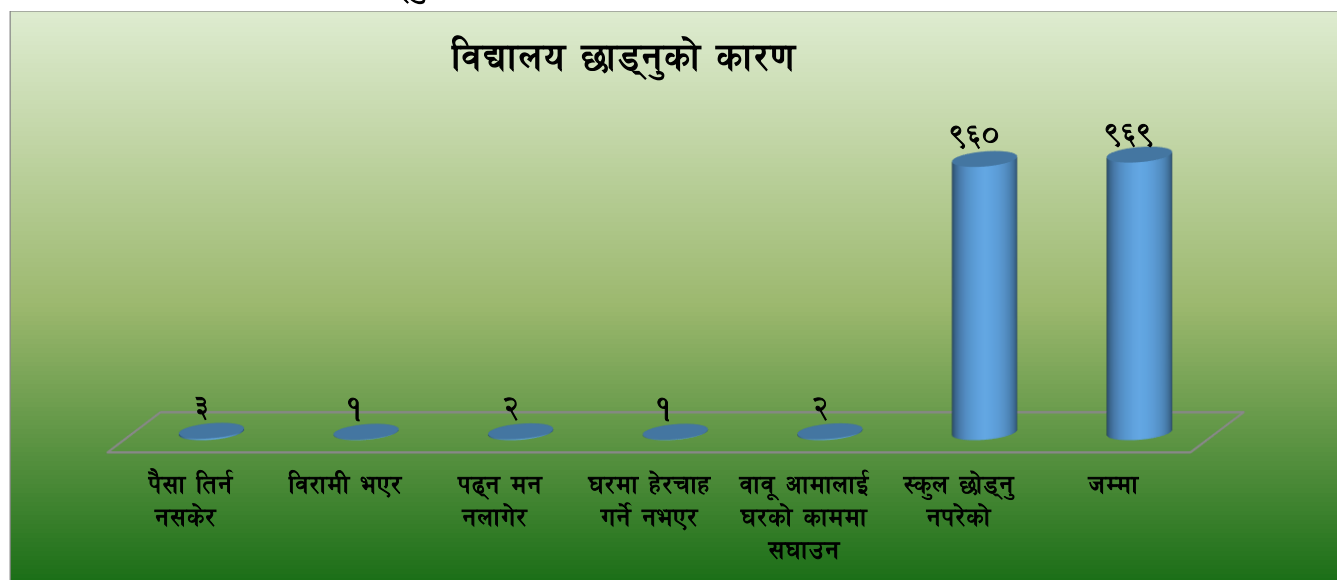
५.७ विद्यालय छाड्नुको कारण

यस वडा भित्र विद्यालय छाड्ने अवस्थालाई हेर्दा ९जना विद्यालय जान छाडेको देखिन्छ । त्यस मध्ये ३ जना पैसा तिर्न नसकेर छाडेको देखिन्छ भने पढ्न मन नलागेर छाडेको २ जना रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी वावू आमालाई घरको काममा सघाउन २ जना तथा विरामी भएर १ जनाले विद्यालय जान छाडेको तथ्य स्थलगत सर्वेक्षणको क्रममा जानकारीमा आएको छ, जस्ताई तलको तालिका तथा स्तम्भचित्रमादेखाईएको छ ।

तालिका नं. ५.७ विद्यालय छाड्नुको कारण

क्र.स	विद्यालय छाड्नुको कारण	घर परिवार संख्या
१	पैसा तिर्न नसकेर	३
२	विरामी भएर	१
३	पढ्न मन नलागेर	२
४	घरमा हेरचाह गर्ने नभएर	१
५	वावू आमालाई घरको काममा सघाउन	२
७	स्कुल छोड्नु नपरेको	९६०
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं.५.७ विद्यालय छाड्नुको कारण

५.८ विद्यालय जान लाग्ने समय

कुनै पनि स्थानको विद्यार्थीहरूको विद्यालय जाने र नजाने कार्यलाई विद्यालयको दुरीले पनि प्रभाव पारेको हुन्छ। यस वडाभित्र अध्ययन गर्ने बालबालिकालाई विद्यालय जान लाग्ने समय शिर्षकलाई अध्ययन विश्लेषण गर्दा १० मिनेट देखि १ घण्टा समय लाग्ने गरेको देखिएको छ। विद्यार्थीलाई लाग्ने समय र विद्यालयको सुगमतालाई हेर्दा १० मिनेट भित्र विद्यालय पुग्ने विद्यार्थीको संख्या ४० प्रतिशत रहेको छ। त्यसैगरी आधा घण्टा भित्र विद्यालय पुग्ने विद्यार्थीको संख्या ३० प्रतिशत रहेको छ भने १ घण्टा समय लाग्ने ३० प्रतिशत रहेको छ। यस वडामा विद्यार्थीहरूको विद्यालय जान लाग्ने समयको विवरणलाई तलको तालिकामा देखाईएकोछ।

तालिका नं.५.८ विद्यालय जान लाग्ने समय

क्र.स	विद्यालयको स्तर	लाग्ने समय (मिनेटमा)
१	प्रा.वि.	२०-६०
२	नि.मा.वि.	३०-६०
३	मा.वि.	३०-६०
४	उच्च मा.वि.	३०-६०

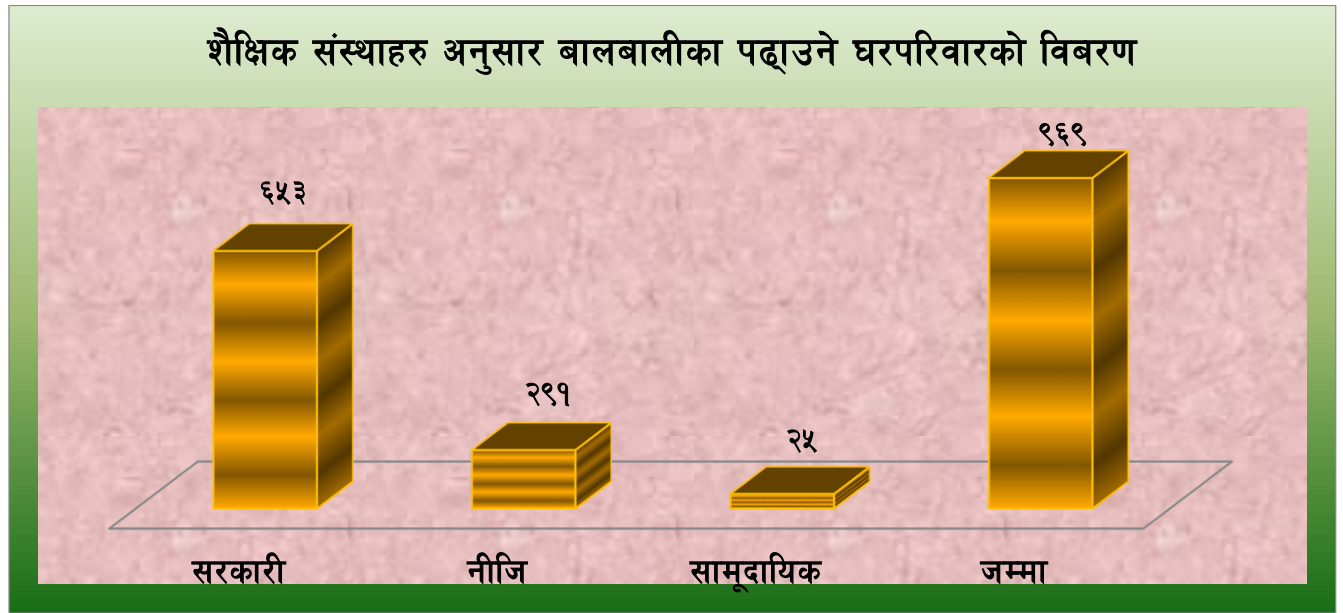
५.९ शैक्षिक संस्थाहरु अनुसार बालबालीका पढाउने घरपरिवारको विवरण

यस वडामा बसोबास गर्ने अधिकांश घरपरिवारले आफ्ना बालबालिकाहरुलाई सरकारी विद्यालयमा पढाउने गरेका छन् भने निजी तथा सामुदायिक विद्यालयमा पढाउनेको घरपरिवारको संख्या क्रमश २९१ र २५ रहेको छ । यस वडामा आफ्ना बालबालिकालाई विद्यालय पठाउने घरपरिवारको संख्या तथा विद्यालयको प्रकारको विवरणलाई तलको तालिकामा देखाईएकोछ ।

तालिका नं.५.९ शैक्षिक संस्थाहरु अनुसार बालबालीका पढाउने घरपरिवारको विवरण

क्र.स	शैक्षिक संस्थाहरुको विवरण	घरपरिवार संख्या
१	सरकारी	६५३
२	निजी	२९१
३	सामुदायिक	२५
	जम्मा	९६९

डा.ग्राम नं.५.८ शैक्षिक संस्थाहरु अनुसार बालबालीका पढाउने घरपरिवारको विवरण

परिच्छेद छ : स्वास्थ्य सम्बन्धि विवरण

६.१ अपांगताको आधारमा जनसंख्याको विवरण

अपाङ्गता सम्बन्धि अवस्था पहिचानको लागि शारिरीक, दृष्टि बिहिन / कम दृष्टि भएका, बहिरा / कम सुन्ने, दृष्टि बिहिन तथा बहिरा, बोल्न गात्ने भएका, मानसिक अपांग, बौद्धिक रुपमा असक्त, विविध अपांगता भएका पर्दछन्। घरपरिवार र समुदायमा हुने गरेका हिंसा, आमा बाबु र अभिभावकको मृत्यु, कुपोषण, गरिवी, अशिक्षा, अज्ञानता तथा चेतनाको कमी, बालश्रमको बोभ, मानसिक असन्तुलन आदिका कारण बालबालिकाहरु सानो छँदा मात्र होइन ठुलो भए पछि पनि उनीहरुको मनोविज्ञानमा गहिरो असर परेको हुन्छ। यसै सन्दर्भ हाम्रो देश लगाएत क्षेत्र, जिल्ला र स्थानिय स्तरमा वसेका अधिकांश बालबालिकाहरु गरिवी, विपन्नता र अभावका विचमा बाँचिरहेका छन्।

उल्लेखित सुचकहरुको आधारमा हेर्दा यस वडामा रहेका जम्मा ९६९ घरपरीवार मध्ये २ घरमा बिषेश क्षमता भएका मानिस फेला परेका छन्। कुल जनसंख्या ४८४५ मध्ये २ जना अपाङ्गता भएका मानिसहरु फेला परेका छन् जसमा शारिरीक अपांग पुरुष १ र महिला १ गरी जम्मा २ जना छन्। तलको तालिका तथा चार्टमा अपांगताको सम्बन्धी जनसंख्याको विवरणलाई विस्तृत रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ६.१ अपांगताको आधारमा जनसंख्याको विवरण

क्र.सं.	भिन्न क्षमताको विवरण	बालक	बालिका	जम्मा
१	शारिरीक अपांग वा विकलाङ्ग	१	१	२
	जम्मा	१	१	२

डायग्राम नं. ६.१ अपांगताको आधारमा जनसंख्याको विवरण

६.२ बालबालिका सम्बन्धी दीर्घरोगको अबस्था

आधारभूत सर्वेक्षणमा अपाङ्गता सम्बन्धि अवस्था पहिचानको लागि शारिरीक, मानसिक, दृष्टि तथा सुस्त श्रवण सम्बन्धि सुचकहरु राखिएको थियो। यसैगरी दीर्घ रोगी पहिचानको लागि एच.आई.भी. एड्स, मलेरिया, क्यान्सर, टि.बी., चिनी रोग सम्बन्धि सोधिएको थियो। दीर्घ रोग भन्नाले लागेपछि निको नहुने तथा निको भए पनि पूर्ण रुपमा निको हुन नसक्ने रोग भन्ने बुझिन्छ। उल्लेखित सुचकहरुको आधारमा हेर्दा यस वडामा दीर्घरोगी

बालबालिकाहरूकुनै पनि दिर्घरोगको शिकार भएका छैनन् भने विगत तिन वर्षको अन्तरालमा कुनै पनि बालबालिकाको मृत्यु भएको छैन ।

६.३ खोप सम्बन्धी विवरण

यस वडामा रहेका ५ वर्ष भन्दा कम उमेरका बालबालिकाको संख्या बालक १५९ र बालिका १३६ गरि जम्मा २९५ जना रहेका छन् । खोप सम्बन्धि वडामा गरिएको अध्ययनले देखाए अनुसार जम्मा ९६९ घरपरीवार मध्ये ५४७ घरपरीवारले आफ्नो बालबालिकाहरूलाई खोप दिएको पाइयो भने ३१२ परीवारले आफ्नो बालबालिकाहरूलाई खोप नदिएको पाइयो। यस वडालाई पूर्ण खोप प्राप्त क्षेत्र घोषणा गरिएको भए तापनी यस वडामा जम्मा ५५.३५ प्रतिशतले मात्र खोपको मात्रा लिएको देखिन्छ ।

सहश्राब्दी विकास लक्ष्य (Millennium Development Goals) अर्न्तगतको चौथो बुँदामा बाल मृत्युदर न्युनीकरण अर्न्तगत ५ वर्ष मुनिका सबै बालबालिकालाई उच्च प्राथमिकता दिई अकाल मृत्युबाट जोगाउनु पर्ने र सबै बालबालिका र शिशुहरूको बाँच्न पाउने अधिकारका लागि सहकार्य गर्दै समयमा नै आवश्यक मात्रामा खोप दिनु पर्ने कार्यलाई पनि जोड दिएको छ । त्यसैगरि सहश्राब्दी विकास लक्ष्यले बालबालिका विकासका लागि लिएको लक्ष्य तथा गन्तव्य (लक्ष्य ४: गन्तव्य ५: सन् १९९० को तुलनामा सन् २०१५ सम्ममा पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकाको मृत्युदर दुई तिहाइले कम भएको हुनेछ। जसको फलस्वरूप हाम्रो देशले पनि आफ्नो केन्द्र देखि स्थानिय स्तरसम्म केहि हद सम्म यसको कार्यान्वयन गरेको देखिन्छ तर पुर्ण रुपमा सन्तोष गर्ने स्थिती भने रहेको छैन । यस अवस्था संग यस वडाको अवस्थालाई तुलना गर्दा बालबालिकाले पाउनु पर्ने खोप सम्बन्धि सुविधाको अवस्था राम्रो देखिदैन । यस वडामा ५१३ घरपरीवारले आफ्नो बालबालिकाहरूलाई पोषिलो खाना दिएको पाइयो भने ४४२ घरपरीवारले आफ्नो बालबालिकाहरूलाई पोषिलो खाना नदिएको पाइयो त्यसैगरी ५०५ घरपरीवारले आफ्नो बालबालिकाहरूको तौल लिएको पाइयो भने ४५४ घरपरीवारले आफ्नो बालबालिकाहरूको तौल नलिएको पाइयो । यस वडामा ७ परीवारका बालबालिकालाई बाल आश्रममा राखिएको छ भने ९६२ परीवारका बालबालिका आफ्नै घरपरीवार संग नै बसेका छन् ।

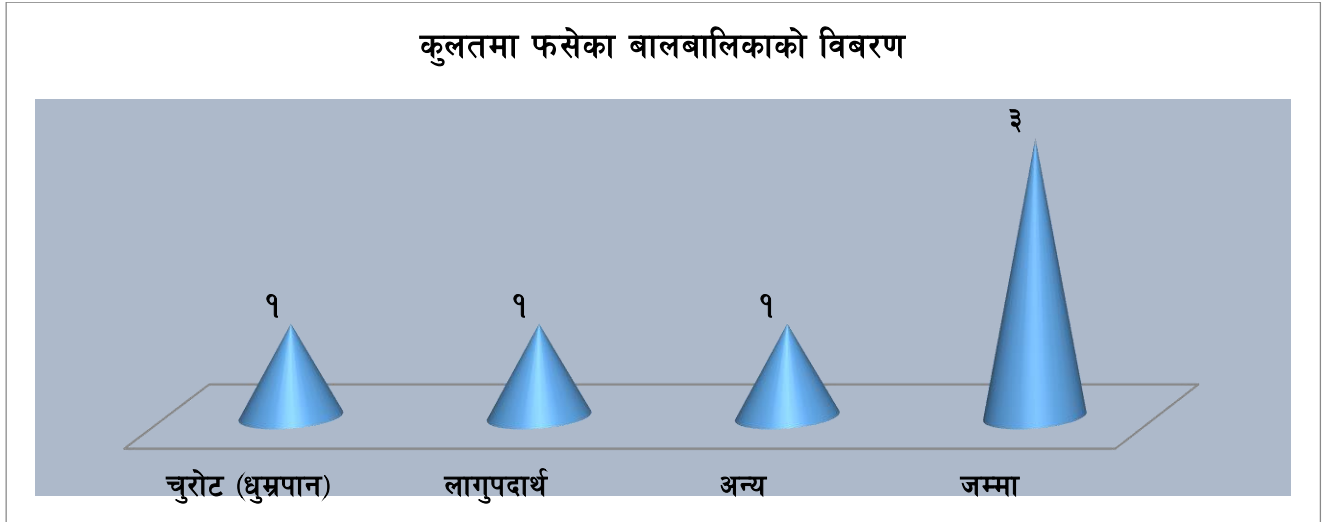
६.४ कुलतमा फसेका बालबालिकाको विवरण

मानिस जन्मदै खराब भएर जन्मेको हुँदैन समय, परिस्थिती तथा संगतले उसलाई गलत बनाउदछ । यस वडामा सुर्ति, खैनी (मद्यपान) जस्तो कुलतमा फसेका बालबालिकाको संख्या ३ रहेको छ । कुनै बालबालिका सडक बालबालिकाको रुपमा देखा परेका छैनन् भने बालक कामदारको रुपमा देखा पर्नेको संख्या बालक १ रहेको छ । त्यसैगरी १६ जना बालक र ४ जना बालिका बाल क्लबमा आबद्ध रहेका छन् । विभिन्न कुलत तथा त्यसमा फसेकाको संख्या तलको तालिका तथा स्तम्भ चित्रमा प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालिका नं. ६.२ कुलतमा फसेका बालबालिकाको विवरण

क्र.स	कुलतको प्रकार	संख्या
१	चुरोट (धुम्रपान)	१
२	लागुपदार्थ	१
३	अन्य	१
	जम्मा	३

डायग्राम नं. ६.२ कुलतमा फसेका बालबालिकाको विवरण

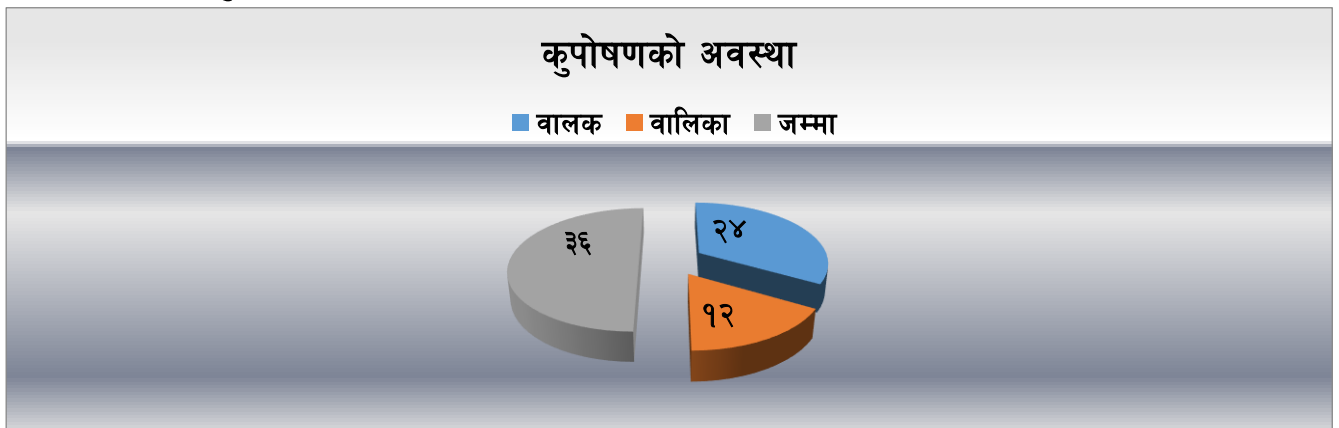
६.५ कुपोषणको अवस्था

यस वडामा रहेका ९१० घरपरीवार लाई बालअधिकार को बारेका जानकारी छ भने ४६ घरपरीवार लाई बालअधिकार को बारेका जानकारी छैन। गाँस, बास र कपास मानीसको नैसर्गीक अधिकार हो तथ्यांक ले देखाए अनुसार यस वडामा रहेका जम्मा २९५ वालवालिका (५ वर्ष मुनिका) मध्ये ३६ जना जस्मा वालक २४ र वालिका १२ जना कम तौल भएका छन्। यस वडामा कुपोषण तथा कम तौल भएका बालबालिकाको कुल जनसंख्या ३६ रहेको छ। यस्को विवरणलाई तलको तालिका तथा चार्टमा प्रस्तुत गरीएको छ।

तालिका नं. ६.३ कुपोषणको अवस्था

क्र.स	लिंग	संख्या
१	वालक	२४
२	वालिका	१२
	जम्मा	३६

चार्ट नं. ६.३ कुपोषणको अवस्था

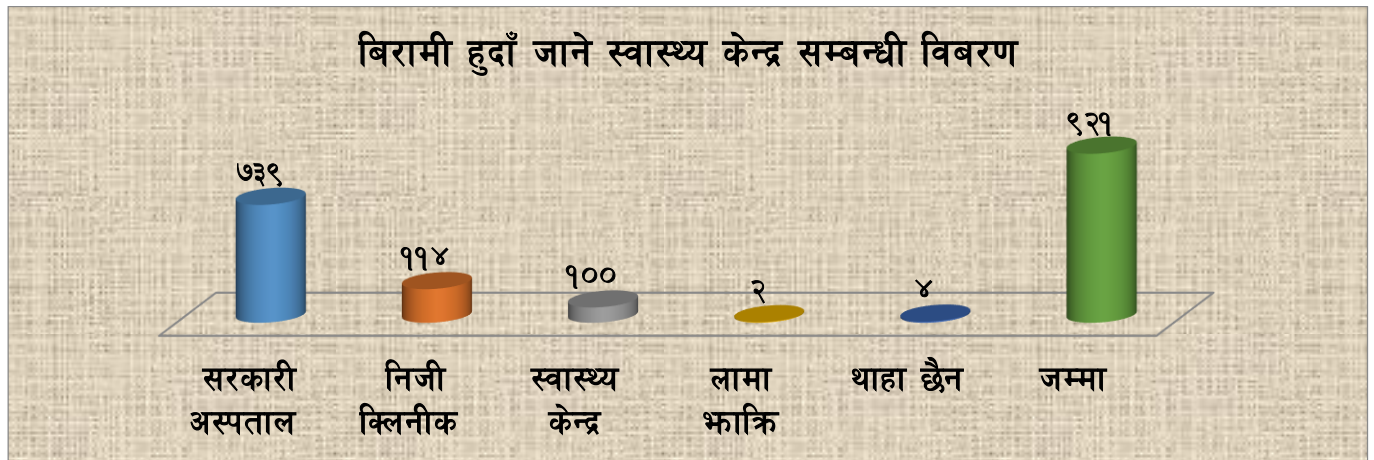
६.६ बिरामी हुदाँ जाने स्वास्थ्य केन्द्र सम्बन्धी विवरण

हाल नेपाल सरकारले स्थानीय तहमा यथाशक्य एउटा वडा भित्र एउटा स्वास्थ्य चौकी स्थापना गर्ने निर्णय गरेपछि देशका विभिन्न भागहरूमा स्वास्थ्य चौकी तथा अस्पतालहरू बन्न लागेका देखिन्छन् । यस वडामा भित्र वस्ने अधिकांश घरपरिवारहरूले विरामी हुंदा नजिकको सरकारी अस्पतालको सेवामा निर्भर रहेका हुन्छन् भने केहि मात्रामा निजी अस्पतालमा जाने गरेको पनि देखिन्छ । यस वडामा ७३९ घरपरिवारका सदस्य विरामी हुंदा सरकारी अस्पताल जाने गरेका छन् भने ११४ घरपरिवारका सदस्य विरामी हुंदा निजी क्लिनिक जाने गरेका छन् । अज्ञानताको कारण लामा भाँक्री तथा फुकफाक गर्ने चलन पनि रहेको छ भने केही परिवारहरू कही पनि नगई आफै ठिक हुन्छ भनि वस्ने गरेको पनि पाईएको छ । समष्टिगत रूपमा उपचार सेवा प्राप्त गर्ने तरिका र स्थान तथा यस वडामा बसोवास गर्ने परिवारहरूका लागि रहेको नजिकको स्थानीय स्वास्थ्य चौकीमा सेवा प्राप्तिको दुरी वारेमा तलको तालिका र डाईग्राममा देखाईएको छ ।

तालिका नं. ६.४ विरामी हुंदा जाने स्वास्थ्य केन्द्र सम्बन्धी विवरण

क्र.स	विरामी हुंदा जाने स्थानको विवरण	घर परिवार संख्या
१	सरकारी अस्पताल	७३९
२	निजी क्लिनिक	११४
३	स्वास्थ्य केन्द्र	१००
४	लामा भाँक्री	२
७	थाहा छैन	४
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं. ६.४ विरामी हुंदा जाने स्वास्थ्य केन्द्र सम्बन्धी विवरण

६.७ स्वास्थ्य संस्था जान लाग्ने समय

यस वडामा बसोवास गर्ने जम्मा ९६९ घरपरिवार मध्ये ७१४ घर परिवारलाई ६० मिनेट भन्दा टाढा स्थानीय स्वास्थ्य चौकी रहेको देखिन्छ । यस बाहेक २५५ परिवारका लागि उक्त स्थानमा पुग्नका लागि १५ देखि ३० मिनेट समय लाग्दछ । तलको तालिकामा स्वास्थ्य संस्था जान लाग्ने समय को विवरण लाई प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालिका नं.६.५ स्वास्थ्य संस्था जान लाग्ने समय

सि न	स्वास्थ्य संस्था	पुग्न लाग्ने समय
१	उपस्वास्थ्य चौकी	३० देखि मि ६०
२	अस्पताल	३० देखि मि ६०

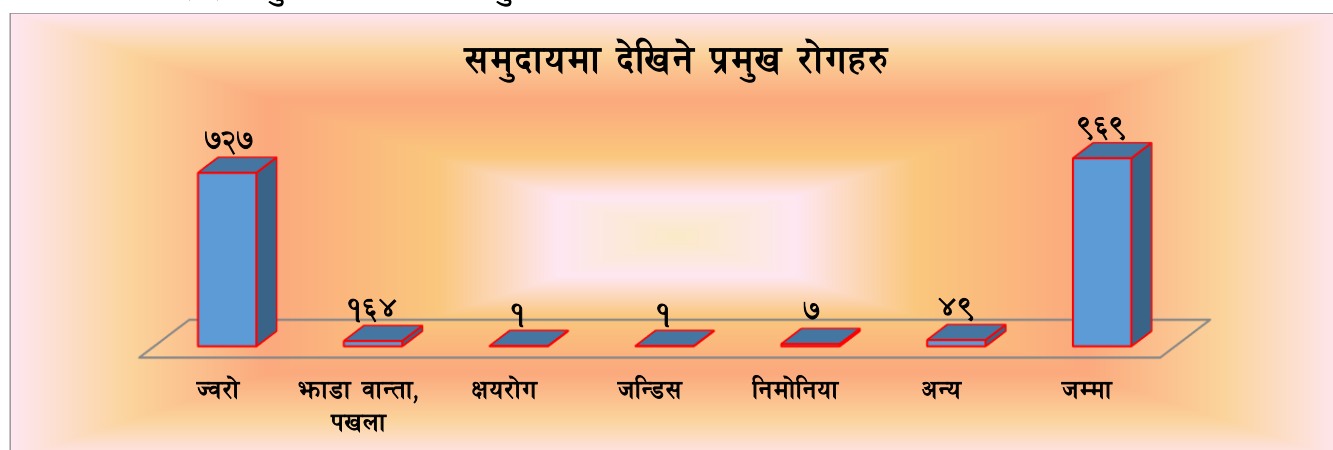
६.८ समुदायमा देखिने प्रमुख रोगहरु

माडी नगरपालिकाको यस वडा नं ६ मा विरामी हुंदा देखिने मुख्य रोग मध्ये सबै भन्दा बढि ज्वरोको कारण भएको देखिन्छ भने निमोनिया तथा भाडा वान्ता पखलाको कारण विरामी हुनेको संख्या पनि बढि नै रहेको देखिन्छ । यसको विवरणलाई तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएकोछ ।

तालिका नं.६.६ समुदायमा देखिने प्रमुख रोगहरु

क्र.स	प्रमुख रोगहरु	घरपरीवार संख्या
१	ज्वरो	७२७
२	भाडा वान्ता, पखला	१६४
३	क्षयरोग	१
४	जन्डिस	१
५	निमोनिया	७
६	अन्य	४९
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं. ६.६ समुदायमा देखिने प्रमुख रोगहरु

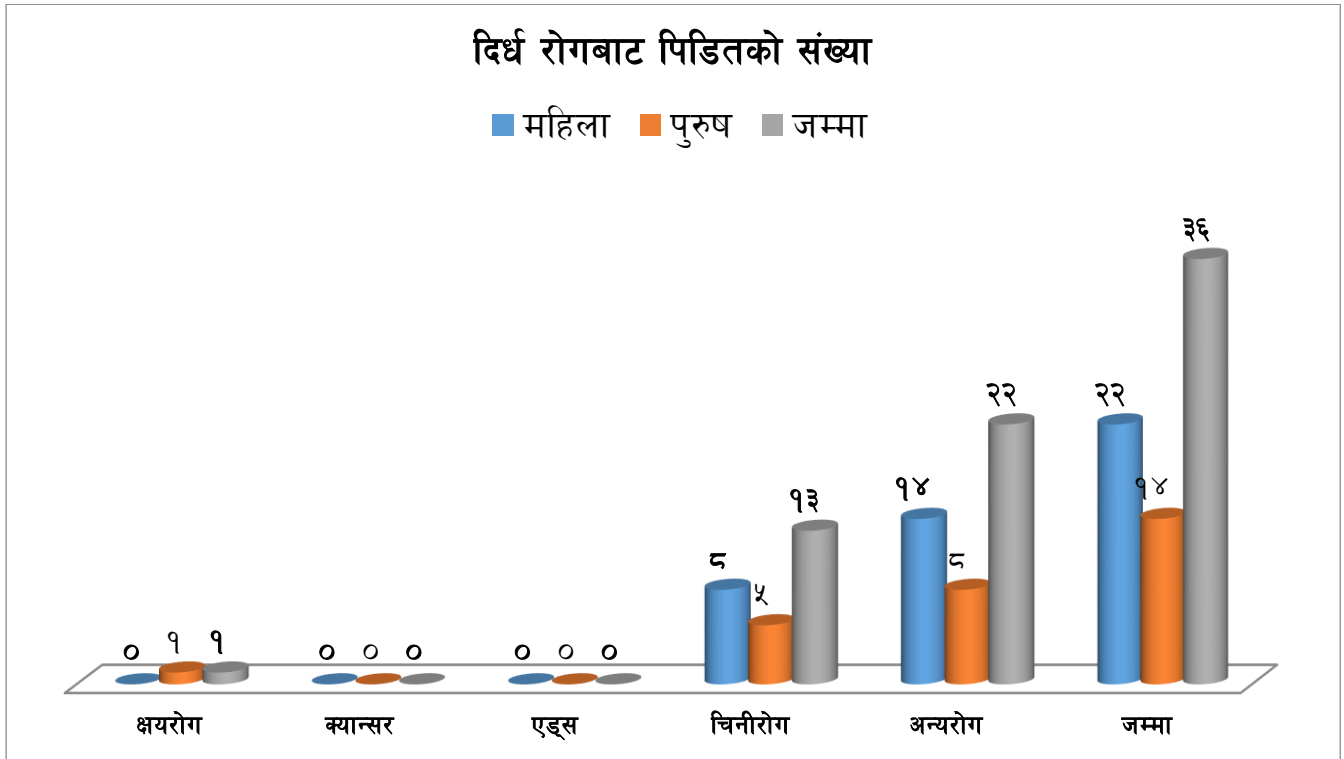
६.९ दिर्घ रोगबाट पिडितको संख्या

यस वडामा गरिएको स्थलगत सर्भेक्षण अनुसार यस वडामा ३६ परिवारका मानीसलाई दिर्घ रोग देखिएको छ भने ९३३ परिवार लाई दीर्घ रोगले सताएको छैन । अवस्थालाई हेर्दा सबै भन्दा बढि दीर्घ रोगीहरु चिनि रोग बाट तथा अन्य रोगबाट १३ घर परीपारका सदस्यदिर्घ रोगबाट पिडित रहेको देखिन्छ भने ५ महिला तथा १ पुरुषको को विगत एक वर्ष भित्र मृत्यु भएको छ । अन्यको अवस्थालाई तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएकोछ ।

तालिका नं. ६.७ दिर्घ रोगबाट पिडितको संख्या

सि न	प्रमुख रोगहरु	महिला	पुरुष	जम्मा
१	क्षयरोग	०	१	१
२	क्यान्सर	०	०	०
३	एड्स	०	०	०
४	चिनीरोग	५	५	१३
५	अन्यरोग	१४	८	२२
	जम्मा	२२	१४	३६

डायग्राम नं.६.७ दिर्घ रोगबाट पिडितको संख्या

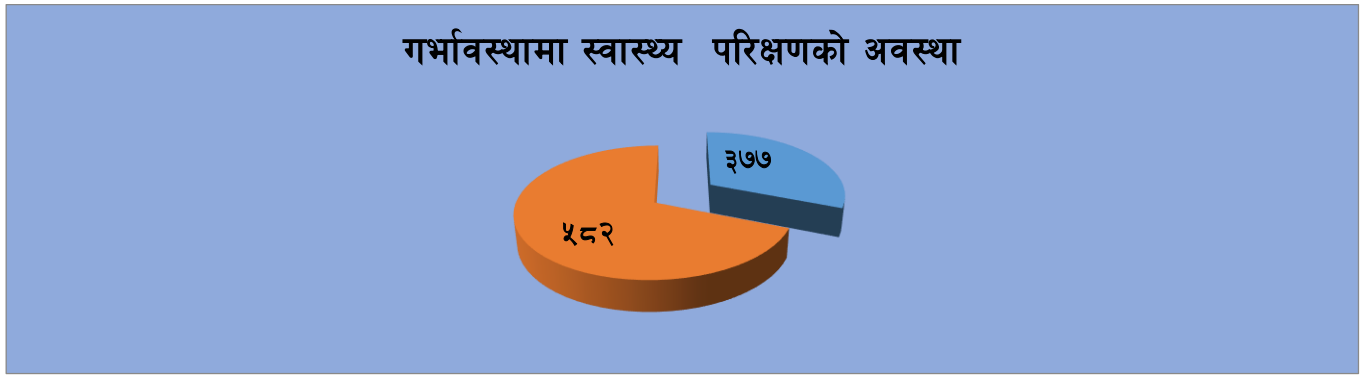
६.१० गर्भावस्थामा स्वास्थ्य परिक्षणको अवस्था

यस वडामा गरिएको स्थलगत सर्भेक्षण अनुसार यस यस मा रहेका जम्मा गर्भावती महिलाहरु मध्ये ३७७ घर परीवारका महिलाले आफु गर्भवती भए पछि स्वास्थ्य जाँच गर्ने गरेका छन् भने बाँकी ५८२ घर परीवारका महिलाले आफु गर्भवती भए पछि स्वास्थ्य जाँच नगर्ने गरेको देखिएको छ । यस सम्वन्धीको अवस्थालाई तल रेखा चित्रमा प्रस्तुत गरिएकोछ ।

तालिका नं. ६.८ गर्भावस्थामा स्वास्थ्य परिक्षणको अवस्था

सि न	बिवरण	परीवार संख्या
१	छ	३७७
२	छैन	५८२

डायग्राम नं. ६.८ गर्भावस्थामा स्वास्थ्य परिक्षणको अवस्था

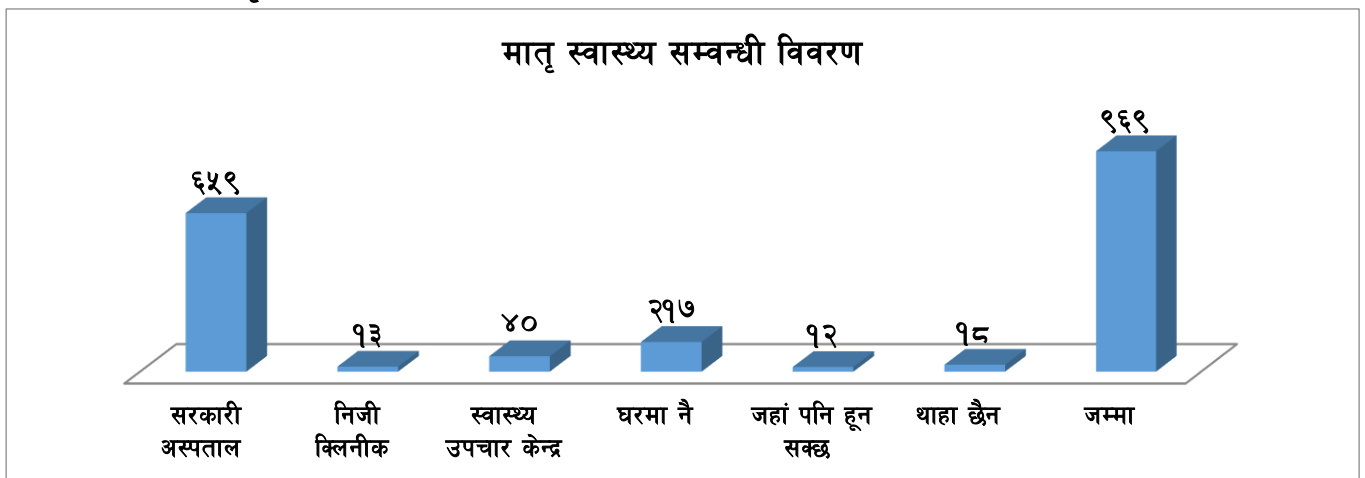
६.११ मातृ स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण

यस वडाभित्र गरिएको अध्ययन तथा सर्भेक्षणले देखाए अनुसार यस क्षेत्रका १२ घर परिवारमा महिलाहरु जहाँ पनी बच्चा जन्माउने गर्दछन् । सरकारी अस्पतालमा जाने महिलाहरुको घर परिवार संख्या ६५९ रहेको छ भने निजी क्लिनिक भन्ने परिवार संख्या १३ वटा रहेका छन् । समष्टिगत रुपमा महिला सूत्केरी हुने बेलामा उपचार सेवा प्राप्त गर्ने स्थान अनुसारको परिवार संख्याको वितरणको अवस्थालाई तलको तालिका तथा चार्टमा देखाईएको छ ।

तालिका नं.६.९ मातृ स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण

सि.न	स्थान	संख्या
१	सरकारी अस्पताल	६५९
२	निजी क्लिनिक	१३
३	स्वास्थ्य उपचार केन्द्र	४०
४	घरमा नै	२१७
५	जहाँ पनि हुन सक्छ	१२
६	थाहा छैन	१८
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं.६.९ मातृ स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण

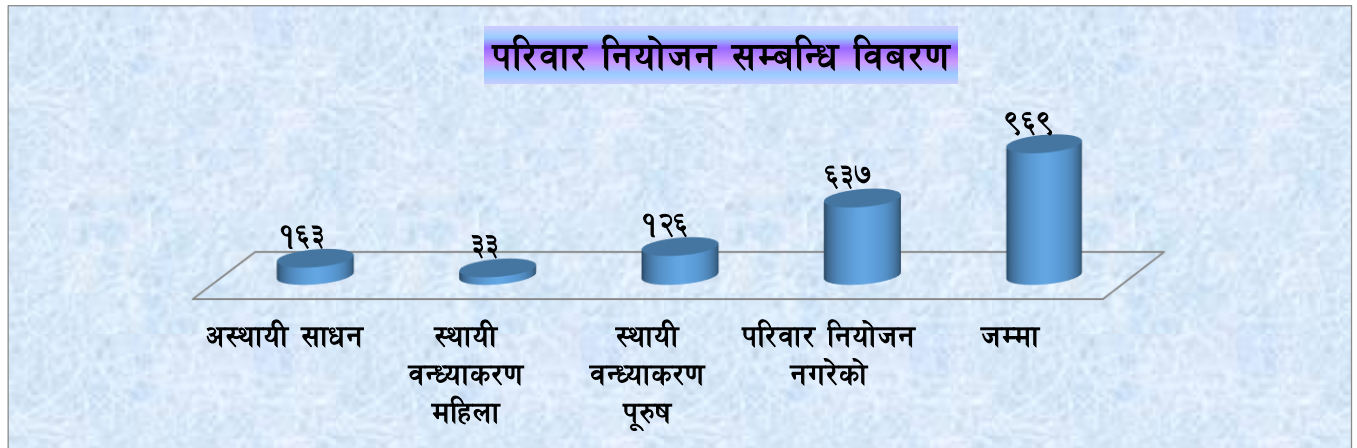
६.१२ परिवार नियोजन सम्बन्धि विवरण

जनसंख्याको तिब्र वृद्धीको कारण विभिन्न वातावरणीय समस्याहरु देखा परेका छन् । जनसंख्याको उच्च चापको कारण खाद्यन्नमा पनि समस्या देखा परेको छ । यस्ता समस्याबाट छुटकारा पाउनको लागि विभिन्न निराकरणका उपाएहरु ऋपनाउनु पर्दछ । यस्ता उपायहरुमा परीवार नियोजन पनि एक हो । यस वडामा परीवार नियोजन का साधनहरुको प्रयोगका रुपमा रहेका निम्न उपाएहरु लाई तलको तालिका तथा डायग्राममा प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालिका नं.६.१० परिवार नियोजन सम्बन्धि विवरण

सि.न	विवरण	घर परीवार संख्या
१	अस्थायी साधन	१६३
२	स्थायी वन्ध्याकरण महिला	३३
३	स्थायी वन्ध्याकरण पुरुष	१२६
४	परिवार नियोजन नगरेको	६३७
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं.६.१० परिवार नियोजन सम्बन्धि विवरण

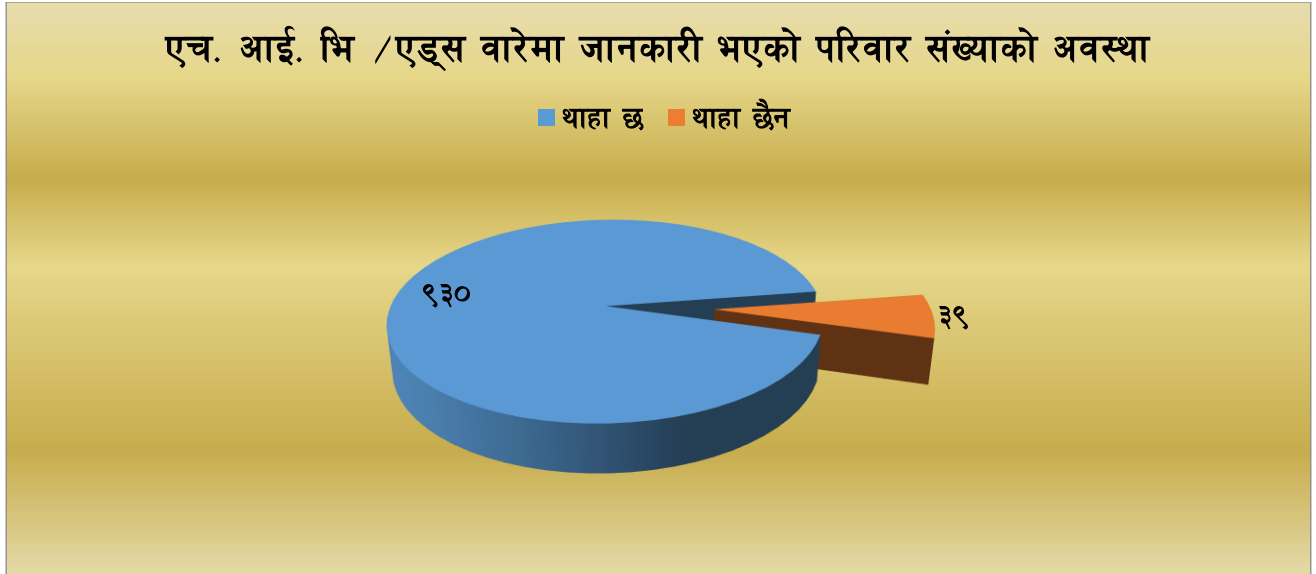
६.१३ एच. आई. भि /एड्स वारेमा जानकारी भएको परिवार संख्याको अवस्था

यस वडाभित्र गरिएको अध्यायनले देखाए अनुसार यस क्षेत्रका ९३० परिवारलाई एच. आई. भि /एड्स वारेमा जानकारी भएको पाइयो भने ३९ परिवारलाई एच. आई. भि /एड्स वारेमा जानकारी नभएको पाइयो । यसको अवस्थालाई तलको रेखाचित्रमा देखाईएको छ ।

तालिका नं. ६.११ एच. आई. भि /एड्स वारेमा जानकारी भएको परिवार संख्याको अवस्था

क्र.स	विवरण	परीवार संख्या
१	थाहा छ	९३०
२	थाहा छैन	३९
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं. ६.११ एच. आई. भि /एड्स वारेमा जानकारी भएको परिवार संख्याको अवस्था

माथि गरिएको अध्ययन तथा विश्लेषणलाई सहस्राब्दी विकास लक्ष्यले समावेश गरेको न्यून शिशु मृत्युदर, मातृत्व सुधार तथा एच आई भी /एड्स, मलेरिया र अन्य रोगहरूसँग तुलना गरी यसको बारेमा अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएको छ ।

परीच्छेद सात : आर्थिक विकास

आर्थिक विकासले सामाजिक सांस्कृतिक परिवर्तनको सवालमा कायपलटरुपी भूमिका खेल्दछ। आर्थिक हैसियतले सामाजिक परिवर्तनको गति र दिशालाई पथपर्दर्शन गर्दछ। राम्रो र मजबुद आर्थिक अवस्था भएको समाजमा नयाँ नयाँ परिवर्तनरुपी क्रियाकलापलाई सजिलै आत्मसाथ गर्न सकिन्छ। अन्य विकासको तुलनामा आर्थिक विकास नेतृत्वदायि विकास हो प्रत्येक सामाजिक प्राणि मानवको संवेदशील मानसपटलमा आर्थिक तत्वले घच्चचाई रहेको हुन्छ। वास्तवमा सामाजिक क्रियाकलापको केन्द्रबिन्दु नै आर्थिक विकास हो। आर्थिक हैसियतकै आधारमा सामाजिक ब्यबहार, मुल्य मान्यता, क्रियाकलाप, सम्बन्धको दायरा तथा अन्य अवस्थाको विकास हुन्छ। जब मानिस आर्थिक रूपले सम्पन्न हुन्छ तब शिक्षा, स्वास्थ्य, संचार, पोषण लगाएतका क्षेत्रमा उस्को पहुँच विस्तार हुन्छ। परिणम स्वरुप समाजलाई हेर्ने वैज्ञानिक दृष्टिकोण र मान्यताको विकास हुन्छ। नयाँ मान्यता, संस्कार व्यवस्था र व्यवहारलाई आत्मसात गर्न समाजका मानिसहरु घनिभुत भएर लाग्छन। जस्ले गर्दा सामाजिक परिवर्तनको गति तिब्र बन्दै जान्छ। यसरी आर्थिक विकास ले सामाजिक परिवर्तनमा प्रमुख स्थान ओगटेको छ। यसै अनुरुप यस क्षेत्रको आर्थिक विकासका सिमा तथा स्रोतहरुको विवरण लाई तल प्रस्तुत गरिएको छ।

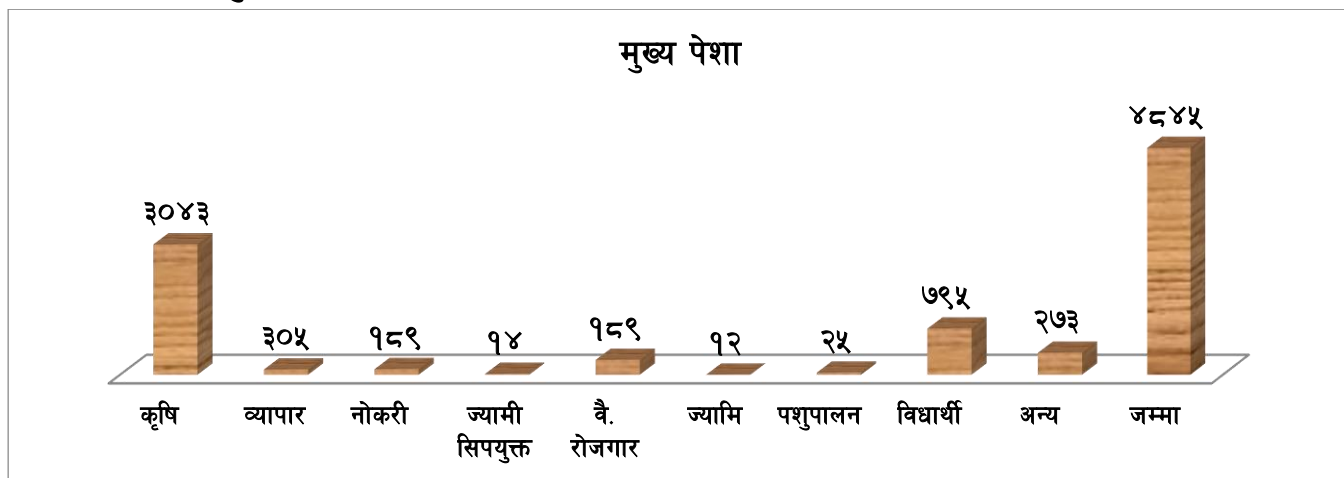
७.१ मुख्य पेशा

आर्थिक विकास सरकारको प्रमुख उद्देश्यका रुपमा रहेको हुन्छ। रोजगारीको अवस्था, उद्योगधन्दाको पूर्ण विकास तथा व्यावसायिक खेति प्रणालीको प्रबर्द्धनबाट आर्थिक विकास हुन सक्ने मानिन्छ। यस वडामा उद्योगधन्दाको अवस्था निकै कम मात्रमा रहेको छ। ठुला र रोजगारमुलक उद्योगधन्दाको अभाव रहेकाले यस वडाका अधिकांश मानिसहरु कृषि पेशामा आधारीत छन्। यसैगरी आधारभुत सर्भेक्षणको अध्ययन अनुसार कृषिमा ६०.८७ प्रतिशत, नोकरीमा ४.१ प्रतिशत, व्यापार व्यवसायमा लाग्नेहरुको संख्या ३०५ (६.६ प्रतिशत) लगाएत रहेको देखिन्छ। यस वडाका मानिसहरुको पेशाको अवस्थालाई तलको तालिकामा देखाइएको छ।

तालिका नं.७.१ मुख्य पेशा

क्र.स	पेशा	पुरुष	महिला	जम्मा	जम्मा प्रतिशत
१	कृषि	१४४८	१५९५	३०४३	६०.८७
२	व्यापार	१७६	१२९	३०५	६.६२३
३	नोकरी	११४	७५	१८९	४.१०४
४	ज्यामी सिपयुक्त	१०	४	१४	०.३०४
५	वै. रोजगार	१८०	९	१८९	४.१०४
६	ज्यामि	७	५	१२	०.२६१
७	पशुपालन	९	१६	२५	०.५४३
९	विधार्थी	३९८	३९७	७९५	१७.२६
१०	अन्य	११८	१५५	२७३	५.९२८
	जम्मा	२४६०	२३८५	४८४५	१००

डायग्राम नं.७.१ मुख्य पेशा

माथिको तालिकामा यस वडाका मानिसहरूको पेशा दर्साइएको छ । उक्त तालिकामा देखाईए अनुसार यस वडाका धेरै मानिसहरूको मुख्य पेशा कृषि तथा पशुपालन नै रहेको छ । यस तालिकामा देखाईएका अनुसार यहाँका १४४८ पुरुष र १५९५ महिलाको प्रमुख पेशा कृषि र पशुपालन रहेको छ । यो संख्या यस वडाको कुल जनसंख्याको ६०.८७ प्रतिशत हुन आउँछ । यता यस वडाका १५९ मानिसहरू नोकरी तथा १५९ मानिसहरू वैदेशिक रोजगारीमा लागेको देखिन्छ ।

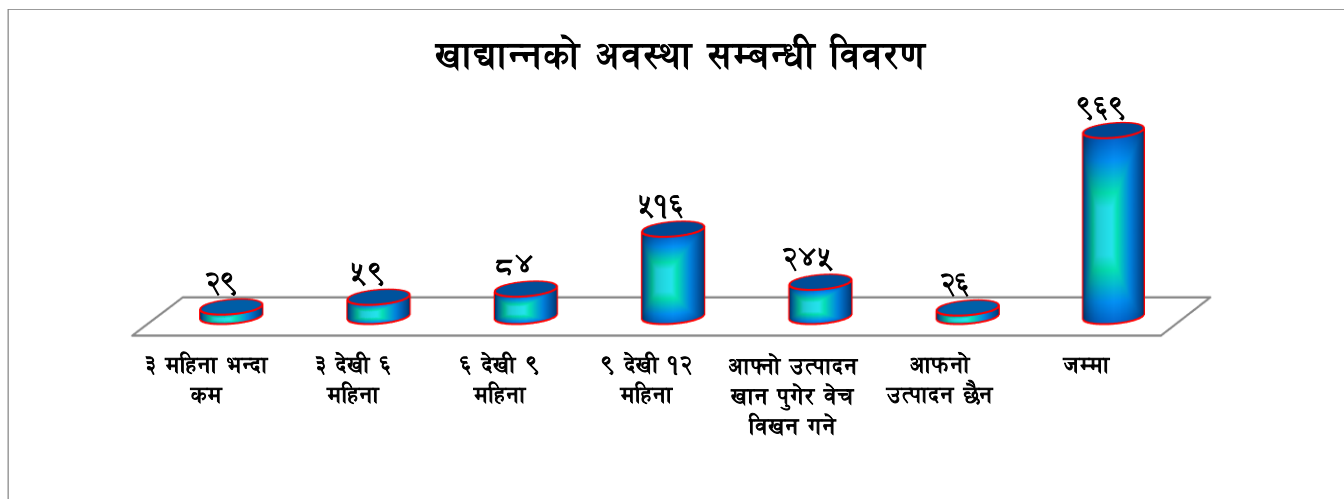
७.२ खाद्यान्नको अवस्था सम्बन्धी विवरण

यस वडाका अत्यधिक मानिसहरूको मुख्य पेशा कृषि नै हो भन्ने कुरा प्रशङ्कवस माथि नै चर्चा गरिएको छ । कृषि पेशा भन्नाले जमीनमा खेतीपाती गर्ने वा पशुपालन व्यवसाय गर्ने कुनै एक वा दुवै क्षेत्रहरू पर्दछन् । अतः यस वडा मानिसहरूलाई उर्वर भुमी भएको कारण वर्षभर कृषि पेशामा लाग्दा खान लगाउन भने समस्या नरहेको देखिन्छ । खाद्यान्न उपलब्धताको स्थितिलाई हेर्दा यस वडा भित्र बाह्रै महिना खान पुग्ने परिवारको संख्या धेरै ५१६ रहेको छ । जम्मा परिवार संख्या मध्ये ५९ परिवारलाई आफ्नो उत्पादनले ६ महिना भन्दा बढी खान पुग्दैन भने २९ परिवारलाई आफ्नो उत्पादन ३ महिना भन्दा बढि खान नपुग्ने देखिन्छ भने आफ्नो उत्पादन खान पुगेर बेच विखन गर्न पुग्नेको परिवार संख्या २४५ रहेको छ भने आफ्नो उत्पादन नहुनेको घर संख्या २६ रहेको छ । तलको तालिकामा यस वडाका मानिसहरूको आफ्नो उत्पादनले खान पुग्ने र नपुग्ने अवस्था देखाइएको छ ।

तालिका नं ७.२ खाद्यान्नको अवस्था सम्बन्धी विवरण

क्र.स	अन्नवाली उत्पादनको अबस्था	घर परीवार संख्या
१	३ महिना भन्दा कम	२९
२	३ देखि ६ महिना	५९
३	६ देखि ९ महिना	८४
४	९ देखि १२ महिना	५१६
५	आफ्नो उत्पादन खान पुगेर बेच विखन गने	२४५
६	आफ्नो उत्पादन छैन	२६
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं ७.२ खाद्यान्नको अवस्था सम्बन्धी विवरण

७.३ वडामा प्रचलित वालिका उन्नत जातहरू

यो वडा कृषी क्षेत्रको लागि अत्यन्तै उपयुक्त क्षेत्र मानिन्छ। यस वडा लगाईने मुख्य वालीहरूमा धान, गहुँ, मकै, तरकारी वाली, तेलहन, नगदे तथा दलहन वालि पर्दछन्। यहाँ खाद्यान्न वाली अन्तरगत धान, गहुँ तथा मकै जस्ता वालीहरू लगाउने गरिएको छ भने तोरी, सूर्यमुखी जस्ता तेलहन वालीहरू पनि लगाएको देखिन्छ। यसै गरी तरकारी वाली अन्तरगत काउली, प्याज, आलु जस्ता खेतीहरू सिजन अनुसारको हुने हुदा यस्ता पनि लगाएको देखिन्छ भने मास, मसुरो जस्ता दलहन वाली लगाउने गरिएको छ। तलको तालिकामा यस वडाभित्र लगाईने मुख्य वालीलाई देखाईएको छ विशेष गरि यस वडामा प्रचलित वालिका उन्नत जातहरूको विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं७.३ वडामा प्रचलित वालिका उन्नत जातहरू

क्र.सं.	वालीको नाम	प्रचलित जात
१.	धान	सुनौलो सुगन्धा, रामधान, मकवानपुर १, सावित्री, स्थानीय मन्सुली, राधा ७, राधा ११, राधा १२, बर्मेली, गोला, बातीसरा, खोले जर्नेली, पाखे जर्नेली, स्थानीय पहेले, गोरखनाथ, लोकनाथ, खुमल, चैते २, चैते ४, हर्दिनाथ १
२.	मकै	मनकाना १, मनकामना ३, खुमल पहेलो, रामपुर कम्पोजिट, अरुण १, अरुण २, हेटौडा कम्पोजिट, गणेश (हाइब्रीड), गौरव, देउती, सितला, पोसिलो, मनकामना १, अरुण १,२
३.	गहुँ	WK १२०४, गौतम, NL २९७, BL१०२२, BL१४७३, RR२१, सिद्धार्थ, अन्नपुर्ण आदि

७.४ खाद्यवालीमा लाग्ने विभिन्न रोग किरा सम्बन्धी विवरण

साधारणतया यस वडा भित्र तरकारी वाली, फलफुल तथा खाद्यान्न वालिमा विभिन्न रोग तथा किरा लाग्ने गरेको पाईएको छ। खासगरी यहाँका विभिन्न वडा तथा वस्तीहरूमा तरकारीमा लाग्ने रोगमा विशेषगरि लाई, खुमे, डडुवा, दुसी तथा गवारो राते जस्ता रोग देखा परेको छ भने फलफुल खेति तर्फ लाग्ने रोगमा लाई, खुमे, डडुवा, दुसी, सुन्तलाको पात पहेलो हुनु, सिरुस, फल भर्ने, फल कुहिने तथा फुल भर्ने जस्ता रोग लाग्ने

गरेको देखिन्छ । खाद्यान्न वालीमा लाइ, डडुवा, ढुसी, गवारो, पात सुक्ने, पतेरो आदी जस्ता रोगहरु लाग्ने गरेको देखिन्छ । विभिन्न खाद्यवालीमा लाग्ने विभिन्न रोग किरा सम्बन्धी विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.७.४ खाद्यवालीमा लाग्ने विभिन्न रोग किरा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	बालीमा लाग्ने मुख्य रोग	बालीमा लाग्ने मुख्य मुख्य किराहरु	भारपात	प्राकृतिक शत्रुहरु
धान	खैरा, डडुवा, Blast, Foot rot	गवारो, फट्याङ्गा, पतेरो	चामा, दुवो, मस्याहदा	माकुरा, छिर विटे कमिला, बाघे खपटे
मकै	sheat blight, कालोपोके	गवारो, गुन, फौजी किरा	गन्धे भार, दुवो, काला भार	माकुरा, छिर विटे कमिला
गहुँ	कालोपोके, सिन्धुरे	फेद कटुवा	रगते, मोथे	माकुरा

७.५ पशुपालन सम्बन्धि विवरण

यस वडाको पशुपालनको तथ्याङ्कलाई हेर्दा मुख्य रूपमा यस वडा भित्र विभिन्न किसिमका पशुहरु जस्तै गाई, गोरु, भैसी, राँगा, भेडा, वाखा, सुंगुर आदी पाल्ने गरेको पाईएको छ । तुलनात्मक रूपमा हेर्दा स्थानिय जातका भन्दा उन्नत जातका पशु पाल्नेको संख्या कम देखिन्छ ।

७.६ पंक्षी तथा अन्यसम्बन्धि विवरण

यस वडामा पंक्षिको अवस्थालाई हेर्दा कुखुरा पाल्नेको संख्या वढी देखिन्छ । कुखुराको संख्यालाई हेर्ने हो भने ब्रोइलर जातका कुखुरा व्यवसायिक रूपमा पाल्ने गरेकोले यसको संख्या वढी देखिन्छ । यस्तै यस वडा भित्र हाँस तथा अन्य जातका पंक्षि पाल्नेको संख्या ज्यादै न्यून रूपमा देखिन्छ ।

७.७ पशुपंक्षिमा लाग्ने रोगको विवरण

यस वडा भित्र पशुहरुमा लाग्ने मुख्य रोगमा खोरेत, नाम्ले तथा जुगा लाग्ने गरेको पाइन्छ भने पंक्षिहरुमा लाग्ने मुख्य रोगमा आखाँ पाक्ने, नाम्ले, रानी खेत, गंभारो तथा वर्ड फ्लू हुन । यस्तै माछामा लाग्ने मुख्य रोग पडगास हो ।

तालिका नं.७.५ पशुपंक्षिमा लाग्ने रोगको विवरण

पशुहरुमा लाग्ने मुख्य रोग	पंक्षिहरुमा लाग्ने मुख्य रोग	माछामा लाग्ने मुख्य रोग
खोरेत, नाम्ले	आखाँ पाक्ने, नाम्ले	पडगास
खोरेत, नाम्ले	आखाँ पाक्ने, नाम्ले	पडगास
खोरेत, नाम्ले, जुगा	आखाँ पाक्ने	पडगास
खोरेत, नाम्ले, जुगा	नाम्ले	पडगास
खोरेत,, भ्यागुते, चाचो,पटंगे, विषालु जिवाणु	रानी खेत, गंभारो, वर्ड फ्लू	

स्रोत : स्थलगत सर्वेक्षण २०७४

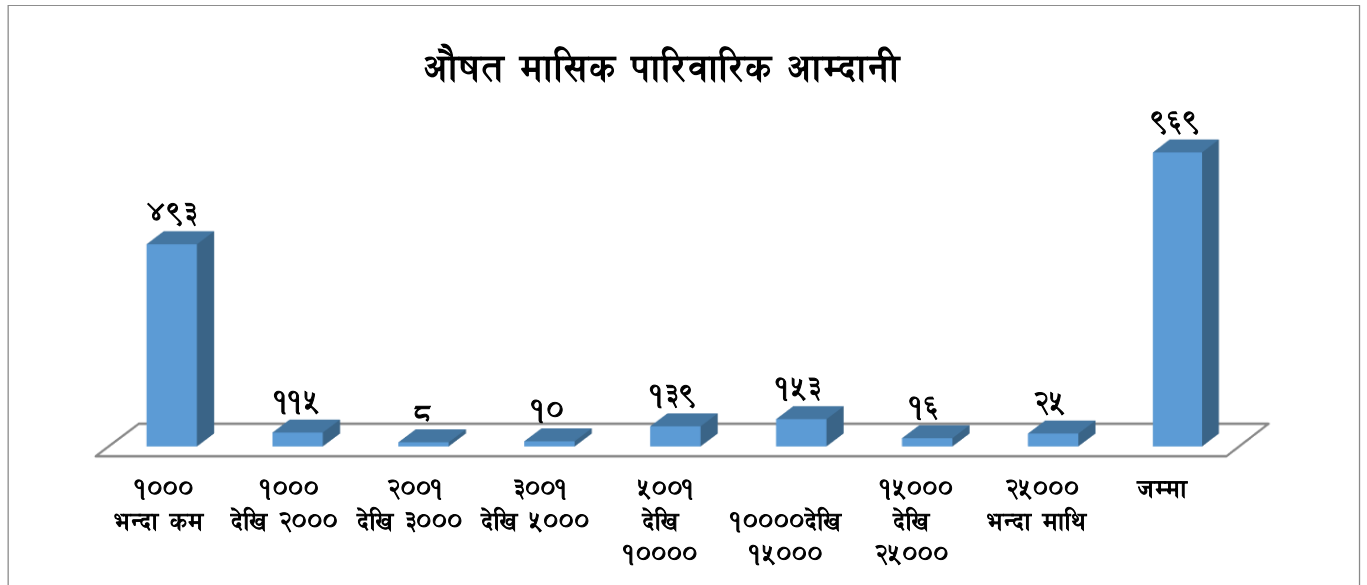
७. ८ औषत मासिक पारिवारिक आम्दानी

यस वडाका मानिसहरूले गर्ने विभिन्न पेशा व्यवसाय गरेर प्रति महिनाको आम्दानि जुटाउने गरेको विवरण प्रसंगवस माथि नै परेको छ । यस वडाका मानिसहरूको मासिक आम्दानी को अवस्थालाई तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं.७. ६ औषत मासिक पारिवारिक आम्दानी

क्र.स	औषत मासिक पारिवारिक आम्दानी	घरपरिवार संख्या
१	१००० भन्दा कम	४९३
२	१००० देखि २०००	११५
३	२००१ देखि ३०००	८
४	३००१ देखि ५०००	१०
५	५००१ देखि १००००	१३९
६	१००००देखि १५०००	१५३
७	१५००० देखि २५०००	१६
८	२५००० भन्दा माथि	२५
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं ७. ३ औषत मासिक पारिवारिक आम्दानी

माथिको तालिकामा यस वडाका वासिन्दाहरूको प्रति महिना आम्दानिको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । प्राप्त विवरण अनुसार वडाका मानिसहरूले मासिक रूपमा औषत रु १००० भन्दा कम कमाउनेको परिवार संख्या ४९३ रहेको देखिन्छ, १००० देखि २००० सम्म आम्दानि गर्ने को संख्या ११५ रहेको छ, त्यसैगरी २००१ देखि ३००० कमाउने परिवार संख्या ८ रहेको छ, यस अनुसार ३००१ देखि ५००० कमाउनेको संख्या १० रहेकोछ । समग्रमा यस वडाका २५ घरपरिवारको मासिक आम्दानी २५००० भन्दा बढी रहेको छ । मासिक रूपमा जति आम्दानी हुन्छ, उतिकै मात्रामा खर्च हुनुले उनीहरूको आर्थिक अवस्था पनि कमजोर रहेको देखिन्छ । व्यापार

व्यवसायको कमी, खेतिको असमान वितरण, चेतना र प्राविधिक ज्ञानको कमी आदि कारणले गर्दा यस वडाको मासिक आय स्तर कम भएको हो । आय कम भएका कारण नै मानिसहरूले अत्यावश्यक वस्तुहरूमा पनि कटौती गर्ने हुनाले यसका लागि शिपमुलक तालिम, शिक्षाको प्रचुरतम प्रचारप्रसार तथा आय आर्जनका वैकल्पिक उपायको खोजी गर्न पनि त्यत्तिकै आवश्यक देखिन्छ ।

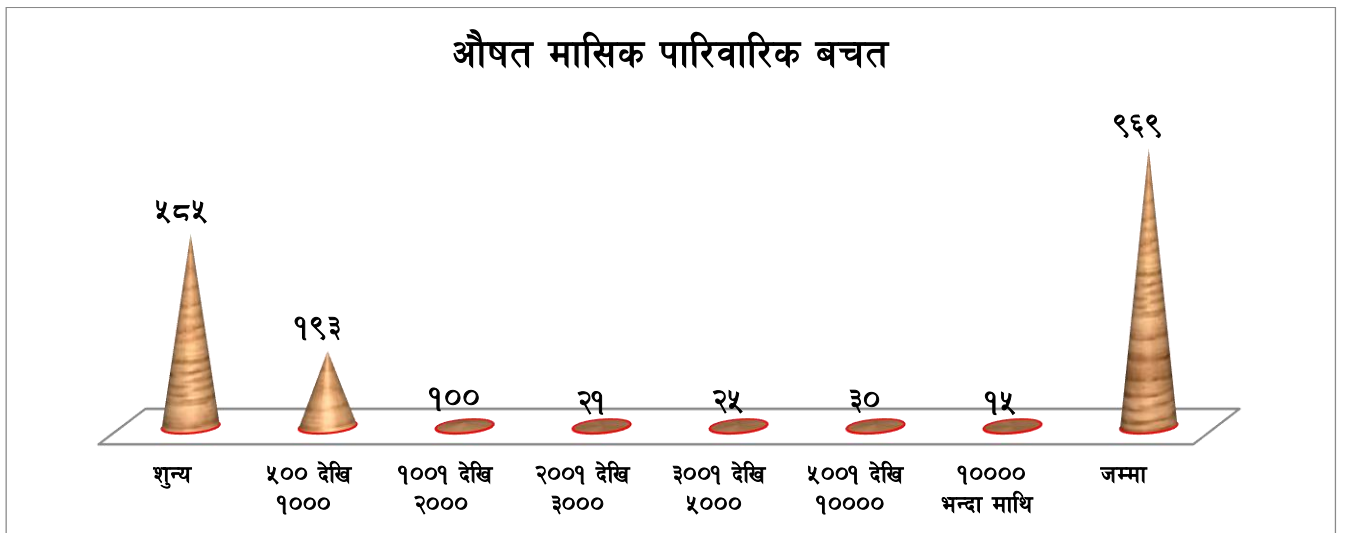
७.९ औषत मासिक पारिवारिक बचत

यस वडाका अधिकांश परिवारको बचतको अवस्था प्रायः शुन्य तथा ५०० देखि १००० नै रहेको छ । किनभने आफ्नो भू-स्वामित्व कम भएका परिवार संख्याको अवस्था उल्लेख्य रहेको र भू-स्वामित्व भएका परिवार संख्याहरूको पनि जग्गा जमिनको मात्रा ज्यादै कम भएको हुँदा बचत गर्न सक्ने अवस्था देखिदैन । जति आम्दानी हुन्छ त्यसैलाई परिवार पाल्नको लागि खर्च गर्ने भएको हुँदा बचतको अवस्था नगण्य नै रहेको छ । यस वडामा ५८५ घरपरिवारको बचत शुन्य रहेको छ भने केवल १५ घरपरिवारका मानिसको बचत १०००१ भन्दा माथि रहेको छ । औषत मासिक पारिवारिक बचतको आधारमा परिवार संख्याको अवस्था निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका नं.७.७ औषत मासिक पारिवारिक बचत

क्र.स	औषत मासिक पारिवारिक बचत	घर परिवार संख्या
१	शुन्य	५८५
२	५०० देखि १०००	१९३
३	१००१ देखि २०००	१००
४	२००१ देखि ३०००	२१
५	३००१ देखि ५०००	२५
६	५००१ देखि १००००	३०
८	१०००० भन्दा माथि	१५
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं.७.४ औषत मासिक पारिवारिक बचत

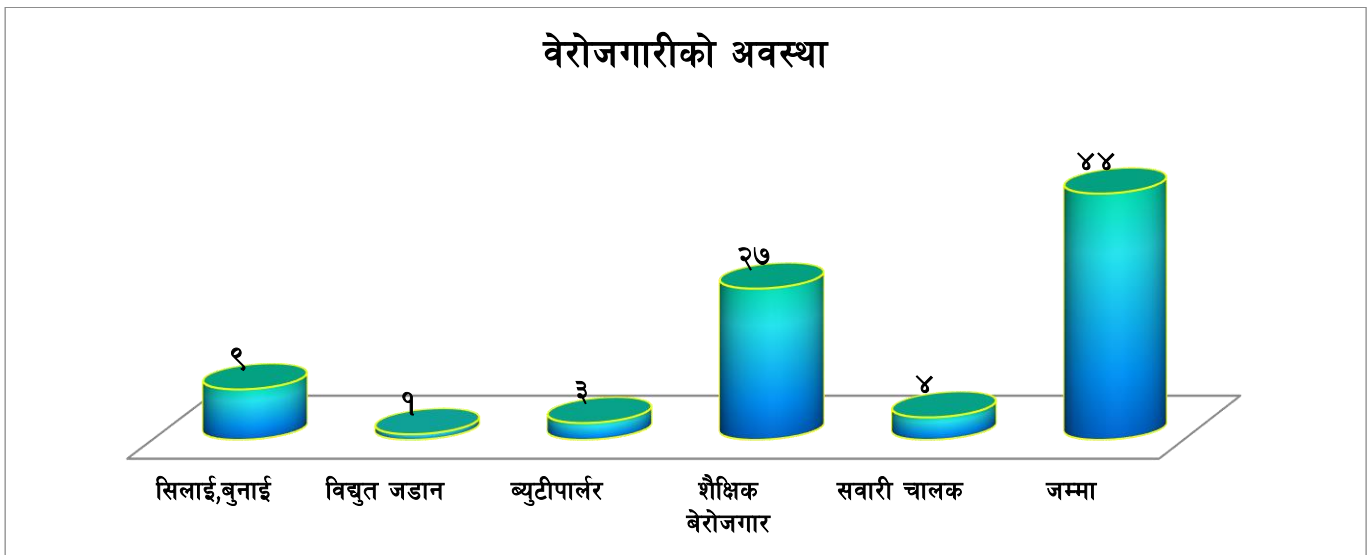
७.१० रोजगारीको लागि बिदेश जानेको विवरण तथा बेरोजगारीको अवस्था

यस वडाका धेरै जसो मानिसहरु कृषिमा सलग्न रहेको पाइन्छ भने केही युवाहरुदैनिक ज्यालादारीनै रोजगारको मुख्य स्रोत रहेको पाइन्छ । केही युवाहरु निजी तथा संस्थागत नोकरी तथा आफ्नो व्यापार व्यवसाय तर्फ आकर्षित छन् । यस वडा एकदमै थोरै युवाहरु मात्र सरकारी कर्मचारी छन् । आफ्नो देशमा रोजगारीका अवसरहरु कम भएको कारणले अधिकांस युवाहरु विदेश पलायन पाइन्छ । देशकै समस्याको रुपमा रहेको यस समस्याबाट यस वडा युवायुवतिहरु पनि अछुतो रहेका छैनन् । यस वडा मा रहेका आर्थिक रुपले कमजोर रहेका तथा विपन्न वर्गका युवाहरु खाडी मुलुकमा अति जोखिम पूर्ण काम गर्न गएको पाइन्छ । यसको मुख्य कारण अशिक्षा, युवाहरु शिप विहिन हुनु साथै यस वडामा कृषिमा आधुनिकीकरण नभएको हुदा जिविकोपार्जनका लागी यस वडाका युवाहरु विदेशिन बाध्य भएका छन् । वडाभित्र रहेका परिवार संख्या मध्ये ४४ परिवारसंख्याका आर्थिक उपार्जन गर्न सक्ने संख्या पुर्णरुपमा बेरोजगारी अवस्थामा रहेको देखिन्छ भने बाँकी ९१५ परिवार संख्या सामान्य काममा नै समेटिएको देखिन्छ । तलको तालिकामा बेरोजगारीको प्रकार र यसको अवस्थाको बारेमा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.७.८ बेरोजगारीको अवस्था

क्र.स	बेरोजगारीको प्रकार	परिवार संख्या
१	सिलाई,बुनाई	९
२	विद्युत जडान	१
४	ब्युटीपार्लर	३
५	शैक्षिक बेरोजगार	२७
६	सवारी चालक	४
	जम्मा	४४

डायग्राम नं.७.५ बेरोजगारीको अवस्था

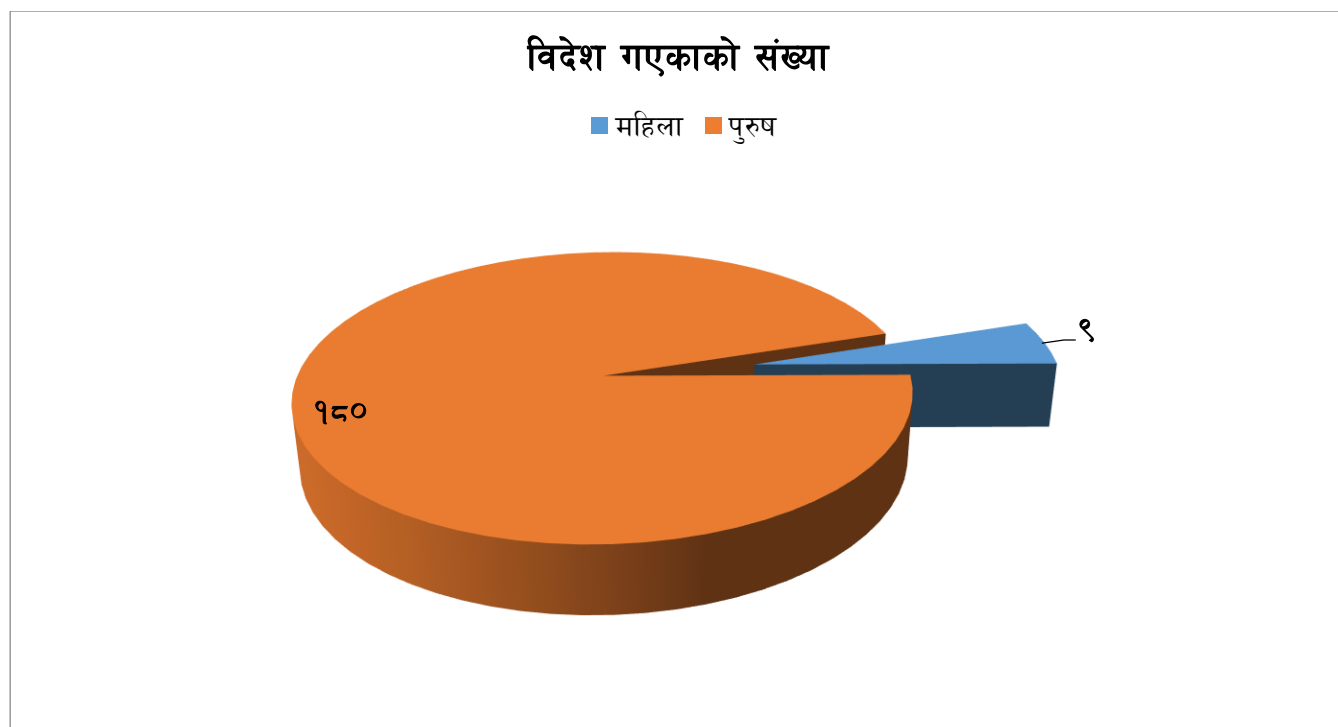
माथीको तालिकामा सिलाई,बुनाई को सिप भएका ९ घरपरिवार संख्या बेरोजगार रहेका छन् भने अन्य विद्युत जडान शैक्षिक बेरोजगार ,सवारी चालक, मेकानिक्स जस्ता विविध सिप तथा क्षमता भएका ३५ घरपरिवार

बेरोजगारीको चपेटामा परेका छन् भने देशको बेरोजगारी बाट छुटकारा पाउनको लागि १७७ परिवारका मानिस विदेश गएका छन् भने ७९२ घर परिवारका मानिस आफ्नै ठाँउमा जिवीकोपार्जन गरीरहेका छन् । विदेश जानेको संख्यालाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.७.९ रोजगारीको लागि विदेश जानेको विवरण तथा बेरोजगारीको अवस्था

विदेश गएकाको संख्या		
महिला	पुरुष	जम्मा
९	१८०	१८९

डायग्राम नं ७.६ रोजगारीको लागि विदेश जानेको विवरण तथा बेरोजगारीको अवस्था

रोजगारीको अवस्थाले कुनै पनि स्थानको आर्थिक विकासमा महत्वपूर्ण सहयोग पुऱ्याउने गर्दछ । रोजगारीले मानिसहरुलाई सवल र सक्षम पनि बनाउने गर्दछ । यस्तो रोजगारी पनि स्वदेशमा गरिने र विदेशमा गरिने गरी मुख्य रूपमा दुई प्रकारको हुने गर्दछ । यिनीहरुमध्ये पनि विदेशी नोकरीले वैदेशिक मुद्रा आर्जनमा सहयोग पुऱ्याउने गर्दछ । यस वडाको वैदेशिक अवस्थालाई हेर्दा जम्मा विदेश जानेहरुको संख्या १८९ रहेको छ, जसमध्ये ९ महिला तथा १८० पुरुष रहेका छन् ।

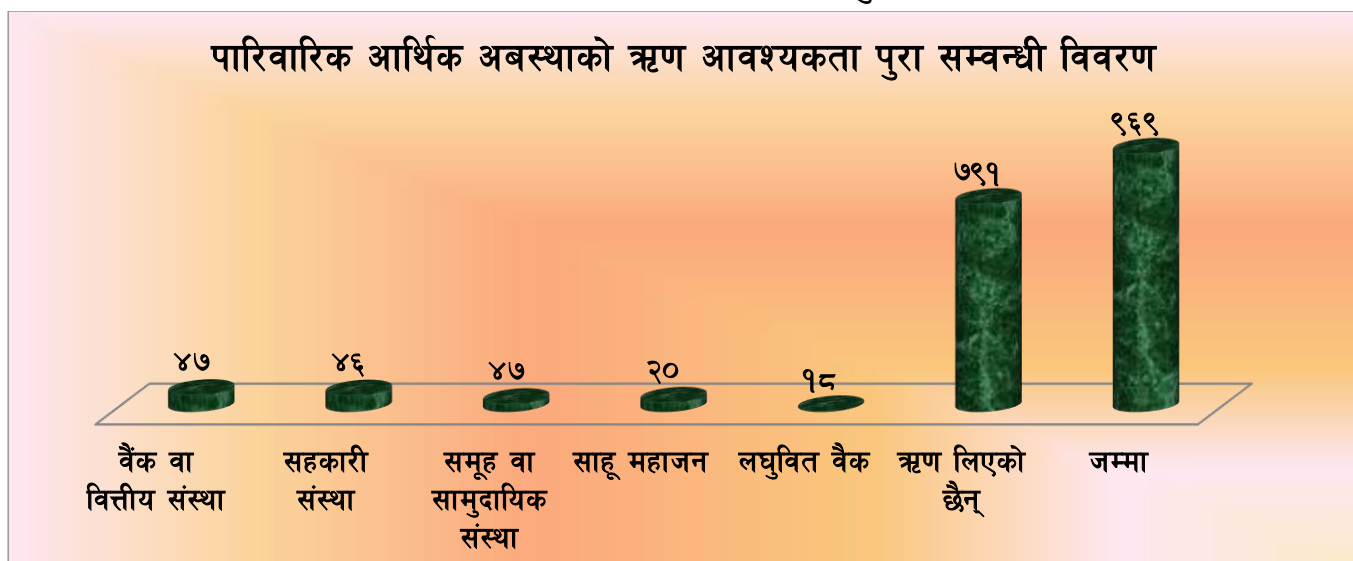
७.११ पारिवारिक आर्थिक अबस्थाको ऋण आवश्यकता पुरा सम्बन्धी विवरण

मानिसलाई आफ्नो आम्दानिले खर्च गर्न पुगेन भने उसले विभिन्न व्यक्ति निकाय र संघसंस्थाबाट ऋण लिएर उसले आफ्ना आवश्यकताहरु पुरा गर्ने गर्दछ । यसले तत्काललाई मानिसहरुका आवश्यकता पूरा हुने भए पनि दीर्घकालमा नकारात्मक प्रभाव पार्ने गर्दछ । तलको तालिकामा यस वडाका मानिसहरुले लिने गरेको ऋणसम्बन्धी विवरण दिइएको छ ।

तालिका नं.७.१० पारिवारिक आर्थिक अबस्थाको ऋण आवश्यकता पूरा सम्बन्धी विवरण

क्र.स	ऋणको श्रोत	संख्या
१	वैंक वा वित्तीय संस्था	४७
२	सहकारी संस्था	४६
३	समूह वा सामुदायिक संस्था	४७
४	साहू महाजन	२०
५	लघुवित्त वैंक	१८
६	ऋण लिएको छैन	७९१
	जम्मा	९६९

डायाग्राम नं. ७.७ पारिवारिक आर्थिक अबस्थाको ऋण आवश्यकता पूरा सम्बन्धी विवरण

माथिको तालिकामा यस वडाका मानिसहरूले विभिन्न स्थानहरूबाट लिने गरेको ऋणसम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ, जसअनुसार यस वडाका ९६९ घरपरिवारमध्ये ७९१ परिवारको ऋण नरहेको देखिन्छ। यस वडाका मानिसहरूले लिने ऋणको अवस्था र ऋण लिने स्थान हेर्दा अत्यधिक मानिसहरूले सहकारी संस्था, समूह वा सामुदायिक संस्था तथा साहुमहाजन वाट लिने गरेको देखिन्छ। यस वडाका मानिसहरूले विभिन्न निकायबाट ऋण लिएर आफ्ना आवश्यकताहरू पूरा गर्ने गरेको देखिन्छ। साथै ऋण प्रवाह गर्ने प्रमुख निकाय भने यस वडाको लागि वैंक वा वित्तीय संस्था, लघुवित्त वैंक तथासहकारी संस्था नै रहेको पाइन्छ। यसबाहेक बैंकका तर्फबाट ऋण लिने मानिसहरू भने निकै कम रहेका छन्।

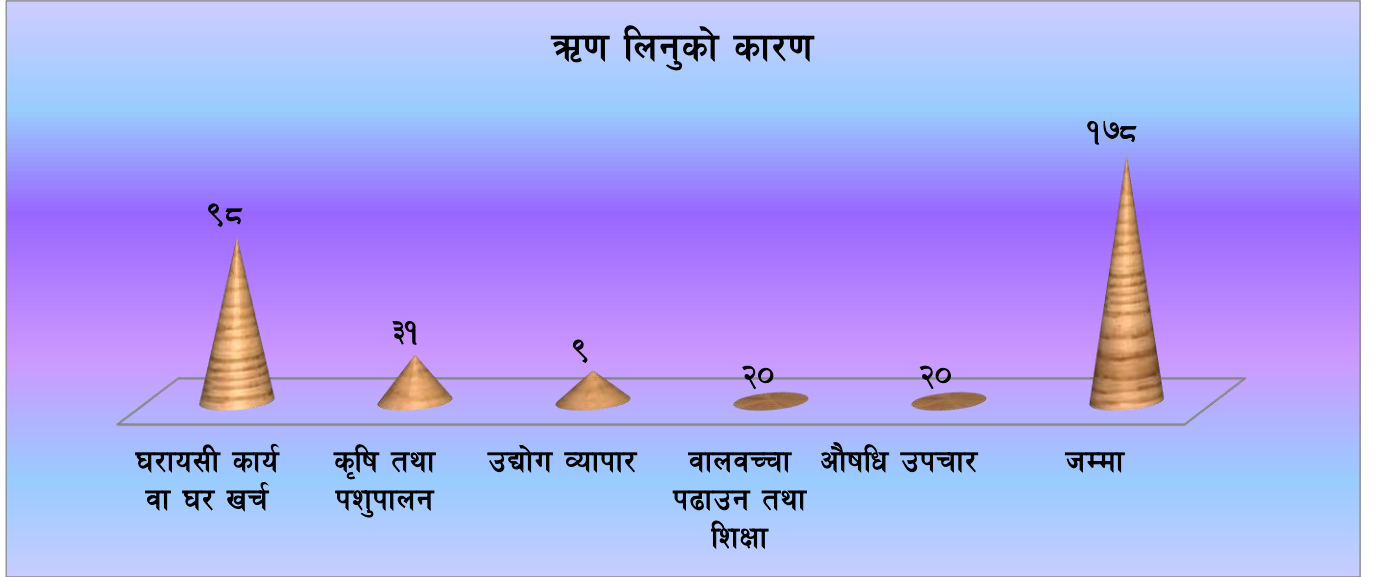
७.१२ ऋण लिनुको कारण

मानिस ले आफ्ना तत्काल आवश्यकता तथा जरुरत पूरा गर्न विभिन्न निकाय तथा संघ संस्थाबाट ऋण लिने गरेको पाइन्छ। कुनै कारण वा समस्याले गर्दा मानिस ऋण लिने गर्दछ। यस वडामा अधिकांस मानिस घरायसी कार्य वा घर खर्चका लागि ऋण लिने गरेको पाइन्छ। यस वडाका ९८ घरपरिवारले ऋण घरायसी कार्य वा घर खर्चका लागि लिने गरेका छन् अन्य विविध ऋण लिनुको कारण तथा परिवार संख्यालाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ।

तालिका नं.७.११ ऋण लिनुको कारण

क्र.स	ऋण लिनुको कारण	संख्या
१	घरायसी कार्य वा घर खर्च	९८
२	कृषि तथा पशुपालन	३१
३	उद्योग व्यापार	९
४	वालवच्चा पढाउन तथा शिक्षा	२०
५	औषधि उपचार	२०
	जम्मा	१७८

डायग्राम नं.७.८ ऋण लिनुको कारण

परीच्छेद आठ: सामाजिक विकास सुरक्षा तथा समावेशीकरण

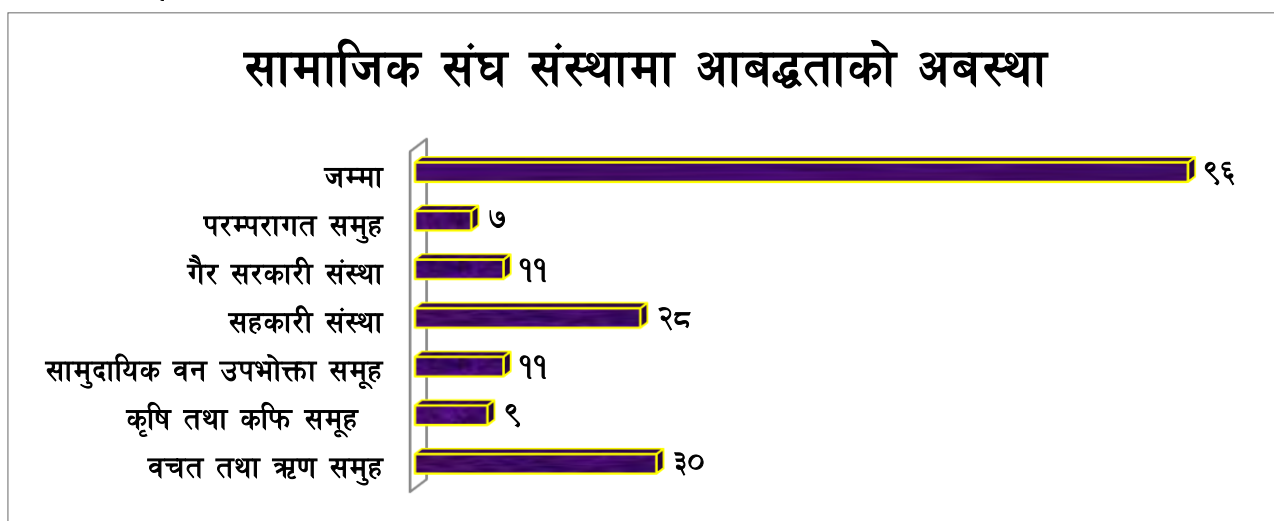
८.१ सामाजिक संघ संस्थामा आबद्धताको अबस्था

मानिस सामाजिक प्राणि भएकाले उसले आफ्ना नीजि काम गर्नुका साथै फुर्सदको समयमा सामाजिक कार्यमा पनि लाग्ने गर्दछ। विभिन्न समिति वा संस्थामा यस वडाका कुल ९६९ घर परिवार मध्ये ९६ घर परिवार जनाको संलग्नता विभिन्न सामाजिक संघ संस्था रहेको छ भने ८७३ घर परिवारको कुनै सामाजिक संघ संस्थामा आबद्धता रहेको पाइदैन। जसमा सबैभन्दा बढी वचत तथा ऋण समूह मा ३० घर परिवारको संलग्नता रहेको पाइन्छ। यसैगरी ७ परम्परागत समूहमा तथा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहमा ११ र कृषि तथा कफि समूहमा ९ घर परिवारको आबद्धता रहेको देखिन्छ। सामाजिक संघ संस्थामा आबद्धताको अबस्थाको सबै विवरणलाई तल दिइएको छ।

तालिका नं.८.१ सामाजिक संघ संस्थामा आबद्धताको अबस्था

क्र.स	सामाजिक संघ संस्था	संख्या
१	वचत तथा ऋण समूह	३०
२	कृषि तथा कफि समूह	९
३	सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह	११
४	सहकारी संस्था	२८
५	गैर सरकारी संस्था	११
६	परम्परागत समूह	७
	hDdf	९६

डायग्राम नं.८.१ सामाजिक संघ संस्थामा आबद्धताको अबस्था

८.२ तालिमको प्रकार तथा तालिम प्राप्त गर्नेको विवरण

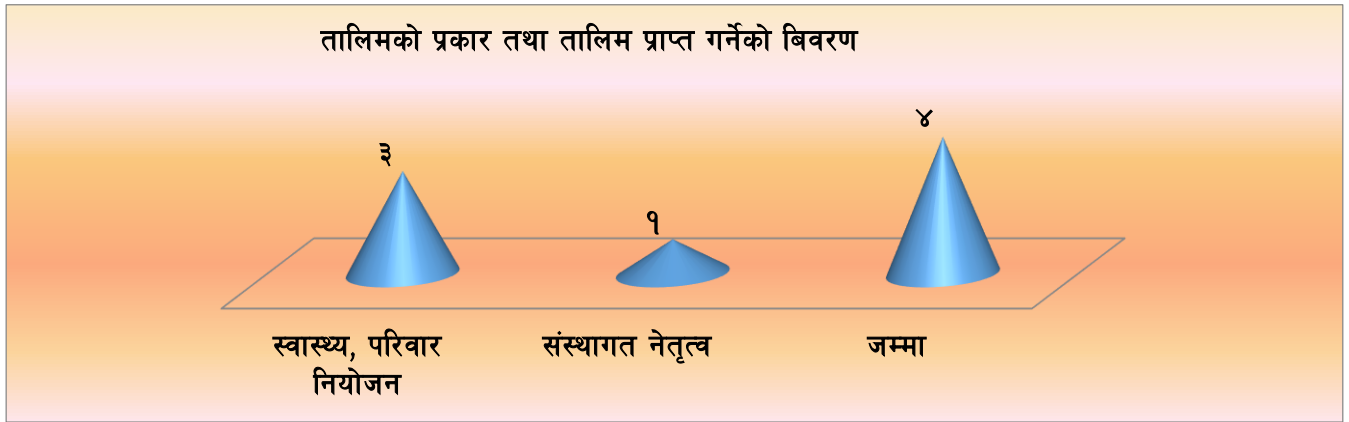
समाज, संस्कार तथा सोच लाई बदल्न विभिन्न चेतनामुलक तथा सिपमुलक तालिम को आवश्यकता परेको हुन्छ, जस्ले समाज तथा सोच लाई फराकिलो तथा बलियो बनाएको हुन्छ। यस वडाको हकमा

विभिन्न चेतना मुलक तथा सिपमुलक तालिम लिनेको संख्या ४ रहेको छ, जसमध्ये महिला २ र पुरुष २ रहेका छन् । स्वास्थ्य, परिवार नियोजन सम्बन्धी तालिम लिनेको संख्या ३ रहेको छ, जस्मा महिला २ र पुरुष १ रहेका छन् । विभिन्न तालिम लिनेको संख्या तथा विवरण तलको तालिका तथा चार्टमा देखाइएको छ।

तालिका नं.८.२ तालिमको प्रकार तथा तालिम प्राप्त गर्नेको विवरण

तालिमको नाम	तालिम प्राप्त गर्नेको संख्या		
	महिला	पुरुष	जम्मा
स्वास्थ्य, परिवार नियोजन	२	१	३
संस्थागत नेतृत्व	०	१	१
जम्मा	२	२	४

डागग्राम नं. ८.२ तालिमको प्रकार तथा तालिम प्राप्त गर्नेको विवरण

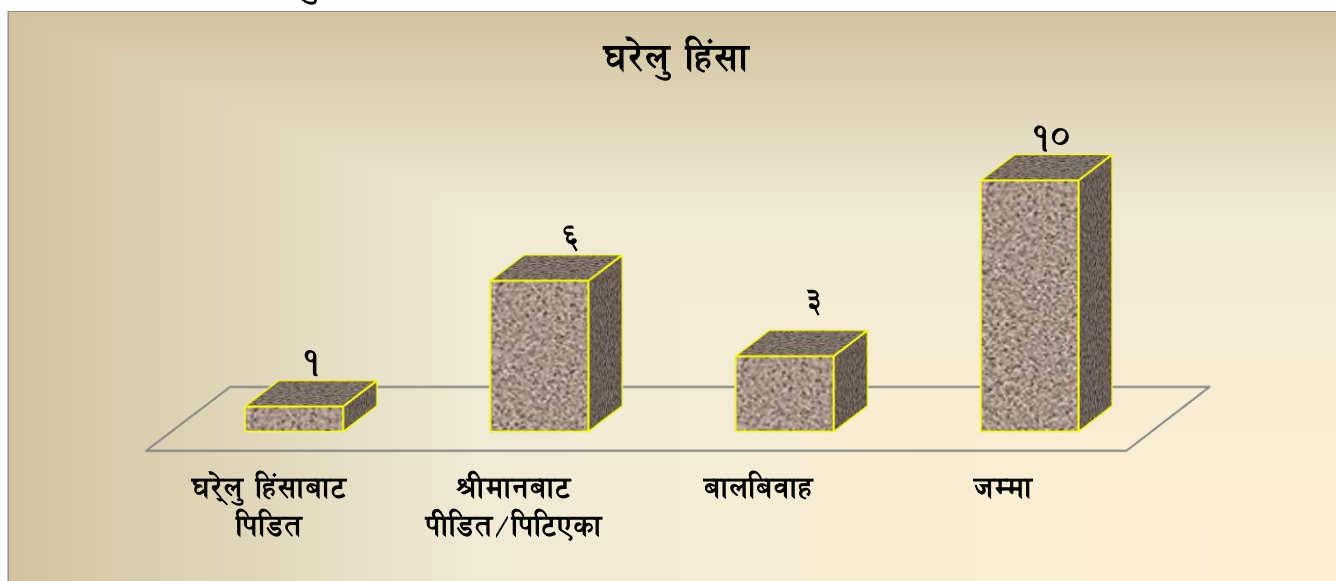
८.३ घरेलु हिंसा

जन्म देखि नै पुरुष र महिलाको फरक पहिचान र भूमिका हुनु पर्छ भन्ने मान्यता हाम्रो समाजमा छ । अर्थात पुरुष र महिलाले यस्तो यस्तो भूमिका निर्वाह गरुन भन्ने अपेक्षा समाजले लिएको हुन्छ । केटीहरूले फ्रक, गुन्यु जस्ता लुगा लगाउनु पर्ने, घाँस दाउराको जोहो गर्नु पर्ने, पानी पधेरो र भान्साको काम गर्नु पर्ने, घरवाछ, एकलै बाहिर हिड्न नहुने , सामाजिक कार्यमा अग्रसर नहुने जस्ता भूमिकाहरूको अपेक्षा समाजले गरेको छ भने पुरुषले चाहि पाइन्ट लगाउनु पर्ने, घर बाहिरको भूमिका निर्वाह गर्नु पर्ने, सामाजिक कार्यहरूमा सकृय सहभागी हुनु पर्ने जस्ता मान्यता राखेको छ । समाजमा भएका यस्ता मान्यता व्यक्तिले जन्मीदै लिएर आएको हुँदैन । उसलाई समाजले दिएको हुन्छ । यसरी महिला वा पुरुष भएकै आधारमा व्यक्तिलाइ परिवार वा समाजले दिने भुमिका नै लैगिकता हो भने महिला र पुरुष दुवैलाई सामाजिक विभेद नगरी समान दृष्टिकोणको समान व्यवहार गर्नु नै समानता भनिन्छ । समानतामा कुनै पनि व्यक्तिलाइ जातिय , लिंग , धर्म, अपांगता आदीको कारणले भेदभाव नगरी समान दृष्टिकोणले हेरिन्छ । यस वडाको स्थलगत अध्ययन क्रममा प्राप्त जानकारी तथा तथ्यांकको आधारमा यस वडा भित्र घरमा विभिन्न विषयमा निर्णय गर्नु पर्दा वा सामाजिक कार्यहरूमा महिला र पुरुषको समान सहभागिता हुने गरेको छ र विना भेदभाव छोरा छोरीलाई शिक्षित बनाउने पनि पाइएकोछ । लैगिक समानता र विकासको सवालमा यस वडालाई नमुनाको रूपमा लिन सकिन्छ ।तापनी पुर्ण रूपमा भने घरेलु हिंसा लाई निर्मुलीकरण गर्न भने सकीएको छैन यस वडाका विद्यमान अवस्थामा रहेका घरेलु हिंसाको प्रकार तथा पिडितको संख्या लाई तलका तालिका तथा चार्टमा प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालिका नं. ८.३ घरेलु हिंसा

सि.नं.	विवरण	संख्या
१	घरेलु हिंसाबाट पिडित	१
२	श्रीमानबाट पीडित/पिटिएका	६
३	बालबिवाह	३
	जम्मा	१०

डायग्राम नं. ८.३ घरेलु हिंसा

८.४ सामाजिक संघसंस्थामा महिलाको आबद्धता

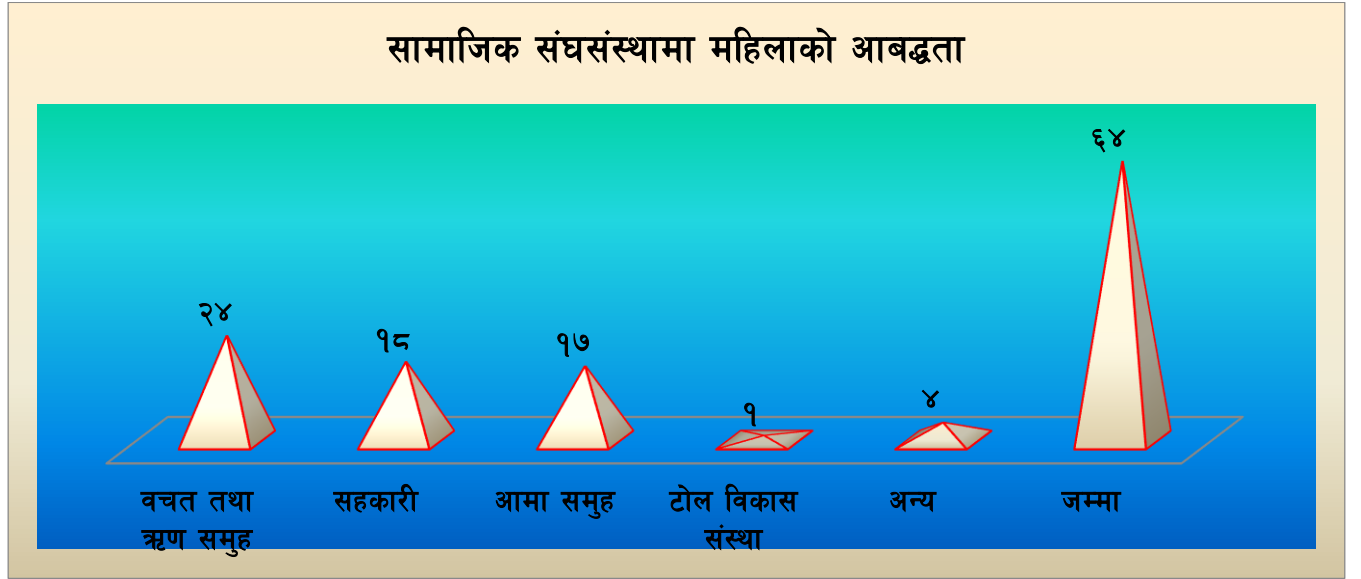
विश्वमा आधा जनसंख्याको भाग ओगटेको महिलालाई विकासको मुल प्रवाहमा समाहित गर्दै लैजानु आजको चुनौती हो । “जहाँ महिला सहभागीता त्यहाँ विकासमा परीपक्कता” भनेभै महिला सहभागीताले विश्वमा प्राथमिकता पाउन थालेको छ । यस वडामा वसोवास गर्ने परिवारका सदस्यहरु कुनै न कुनै संघसंस्थामा आबद्ध रहेको देखिन्छ । यस वडा भित्र वसोवास गर्ने धेरै परिवार सहकारी संस्थामा आबद्ध छन् । समाजको हित तथा दिगो विकासका लागी सामाजिक संघ संस्थाहरुले विभिन्न तह तथा क्षेत्रहरु वाट विभिन्न प्रकारका योगदानहरु पुराइरहेका हुन्छन । सामाजिक संघ संस्थाहरुमा वनेको उपभोक्ता समिति , युवा क्लव, बाल क्लव , महिला तथा आमा समुह , नागरीक मञ्च , सहकारी संस्था आदी पर्दछन ।

मानिस सामाजिक प्राणि भएकाले उसले आफ्ना नीजि काम गर्नुका साथै फुर्सदको समयमा सामाजिक कार्यमा पनि लाग्ने गर्दछ । विभिन्न समिति वा संस्थामा यस वडाका कुल ९६९ घरपरीवार मध्ये ६४ घरपरीवारका महिलाहरुको संलग्नता रहेको छ भने ९०५ घरपरीवारका महिलाहरुको संलग्नता रहेको छैन । जसमासहकारीमा २४ घरपरीवारका महिला संलग्नता रहेको पाइन्छ । यसैगरी टोल विकास संस्था १ , वचत तथा ऋण समुह मा २४ घरपरीवारका महिलाहरुको सामाजिक संघसंस्थामा आबद्धतारहेको देखिन्छ । समुह वा समितिमा आबद्धता सम्बन्धि सबै विवरणलाई तल दिइएको छ ।

तालिका ८.४ सामाजिक संघसंस्थामा महिलाको आबद्धता

सि.न	सामाजिक संघसंस्था	संख्या
१	वचत तथा ऋण समुह	२४
२	सहकारी	१८
३	आमा समुह	१७
४	टोल विकास संस्था	१
५	अन्य	४
	जम्मा	६४

डायग्राम नं. ८.४ सामाजिक संघसंस्थामा महिलाको आबद्धता

माथीको तालिकामा प्रस्तुत गरीएको सामाजिक संघसंस्थामा महिलाको आबद्धता अनुसार यहा रहेका ९६९ घरपरीवार मध्ये ९०२ घरपरीवारका महिलाहरु कुनै पनि सामाजिक संघसंस्थामा आबद्ध नरहेको पाइएको छ ।

परिच्छद नौ : सेवा तथा सुविधा

९.१ खानेपानीको अवस्था

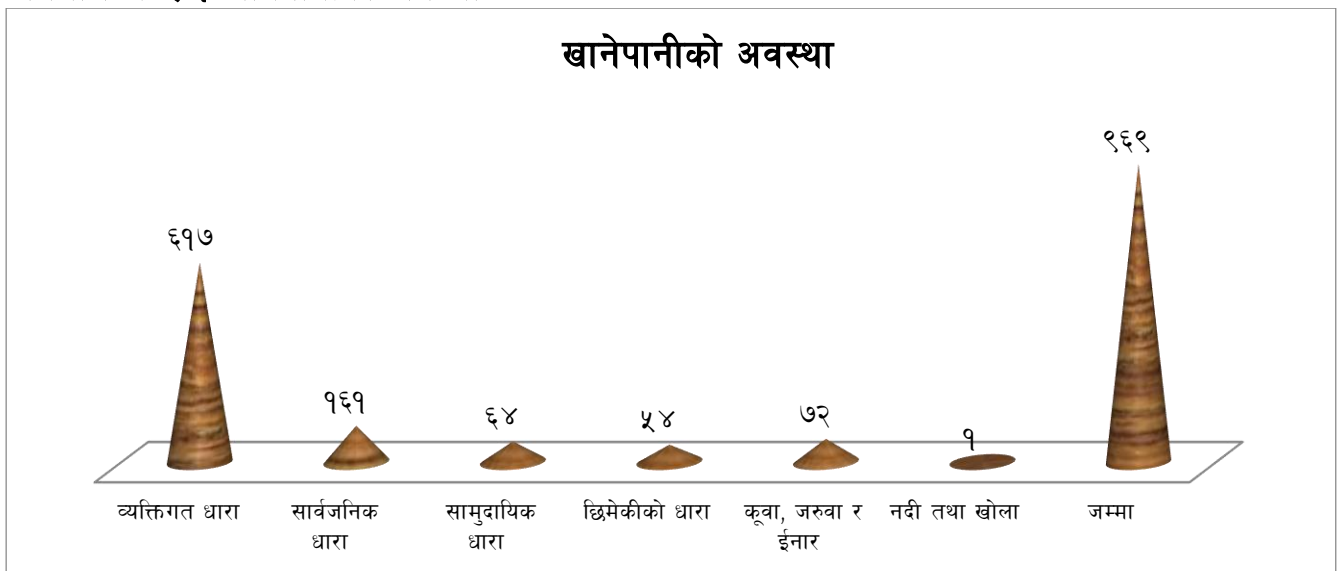
खानेपानी तथा सरसफाई स्वास्थ्य सँग प्रत्यक्ष सरोकार रहेको विषय हो । स्वास्थ्य जिवन जिउनका लागि यि तत्वको निकै महत्व रहेको हुन्छ र यस वारेमा सचेत पनि रहनु पर्दछ । खानेपानीले मानिसको स्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष रूपमा असर गर्ने गर्दछ तसर्थ खानेपानी सफा तथा शुद्ध हुन आवश्यक छ र यसको साथसाथै सरसफाईमा पनि त्यतिकै जानकारी राख्नु पर्दछ ।

यस वडाको पानीको मुख्य श्रोत भनेको व्यक्तिगत धाराको पानी नै रहेको छ । तसर्थ यस वडाको पानीको मुख्य श्रोत तथा अधिकांश परीवारले व्यक्तिगत धाराको पानी प्रयोग गर्ने गरेको छन । जम्मा परिवार संख्या ९६९ मध्ये ६१७ घरपरिवारले खानेपानी व्यक्तिगत धारा प्रयोग गरेका छन त्यसमध्ये ५२७ घरमा सफा पानि आउछ तर ९० घरमा पानी सफा आउने गरेको छैन । त्यस्तै सार्वजनिक धाराको पानी प्रयोग गर्ने संख्या कूल घरपरिवार मध्ये १६१ घरपरिवार तथा छिमेकीको धाराको पानि ५४ घरपरिवारले गरेका छन् भने कूवा, जरुवा र ईनारको पानी प्रयोग गर्नेपरीवार ७२ रहेका छन । तलको तालिकामा खानेपानीको स्रोतको विवरणलाई देखाइएको छ ।

तालिका नं ९.१ खानेपानीको अवस्था

सि.न	खानेपानीको श्रोत	संख्या
१	व्यक्तिगत धारा	६१७
२	सार्वजनिक धारा	१६१
३	सामुदायिक धारा	६४
४	छिमेकीको धारा	५४
५	कूवा, जरुवा र ईनार	७२
६	नदी तथा खोला	१
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं ९.१ खानेपानीको अवस्था

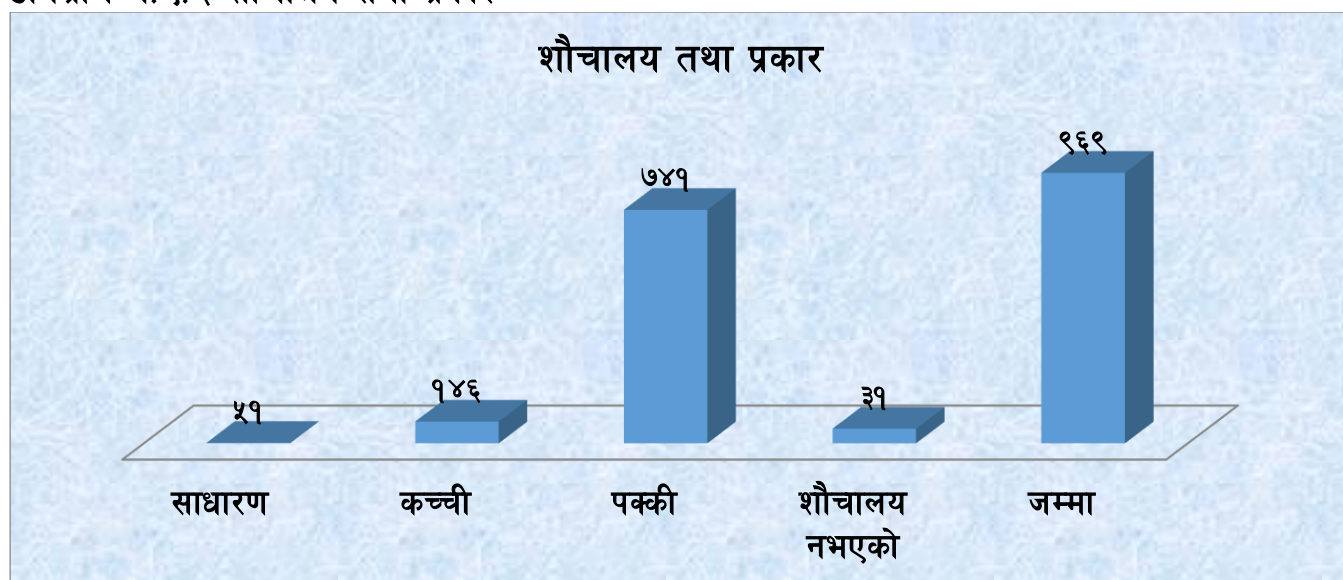
९.२ शौचालय तथा प्रकार

यस वडाभित्र वस्ने परिवार संख्या मध्ये ३१ परिवारको आफ्नै शौचालय नभएको हुँदा शौचालयको प्रयोगको रूपमा जंगल, नदीको किनार पोखरीको किनारमा तथा खेतको प्रयोग गर्ने गरेको देखिन्छ । यसको प्रमुख कारणहरूमा गरिबी, अशिक्षा, अज्ञानता, जनचेतना आदिको कमी देखिन्छ । यस वडामा भएका ९६९ घर परिवार मध्ये कच्ची शौचालय भएको परिवार संख्या १४६ छ भने पक्की शौचालय भएको परिवार संख्या ७४१ रहेको देखिन्छ । तलको तालिका र चार्टमा शौचालय र यसको प्रकारको अवस्थालाई स्पष्ट पारिएको छ ।

तालिका नं.९.२ शौचालय तथा प्रकार

सि.न	विवरण	संख्या
१	साधारण	५१
२	कच्ची	१४६
३	पक्की	७४१
४	शौचालय नभएको	३१
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं.९.२ शौचालय तथा प्रकार

९.३ विद्युत सेवा

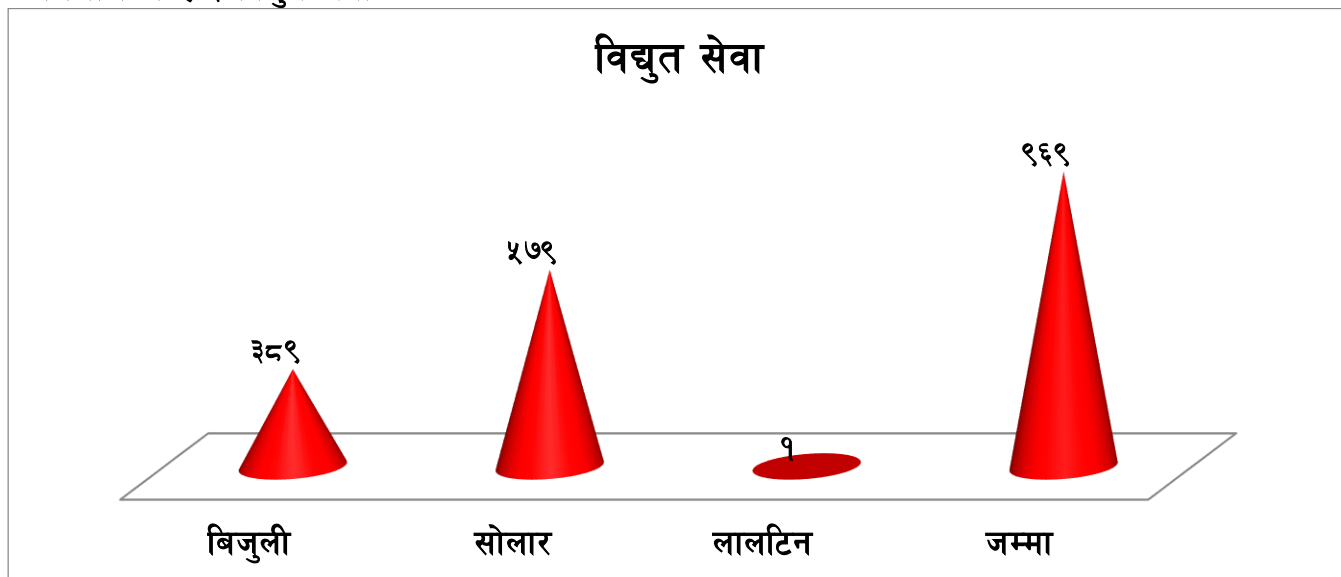
विद्युत सुविधाको दृष्टिकोणबाट हेर्दा यस वडा भित्र वसोवास गर्ने ५८० घरपरिवारहरूमा विजुली जडान भएको छैन भने बाँकी ४८९ घर परिवारहरूमा विजुली बलेको छ । त्यसै गरि विद्युत सुविधा नभएका जम्मा परिवार मध्ये १ परिवारले लालटिन प्रयोग गर्दछन । यस वडा भित्र भएको विद्युत सुविधा र वैकल्पिक उपायको अवस्थालाई तल दिईएको चार्टहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

यस वडाको कुल जनसंख्या मध्ये ५७९ परिवारमा सोलार बत्तीको सेवा उपलब्ध छ । यस्तै यस वडामा बिजुली तथा लालटिन प्रयोग गर्नेको संख्या क्रमशः ३८९ र १ रहेका छन् । तलको तालिका तथा चार्टमा विद्युत सेवा उपलब्ध परिवारको विवरणलाई स्पष्ट रूपमा देखाइएको छ ।

तालिका नं.९.३ विद्युत सेवा

सि.न	विवरण	संख्या
१	बिजुली	३८९
२	सोलार	५७९
३	लालटिन	१
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं.९.३ विद्युत सेवा

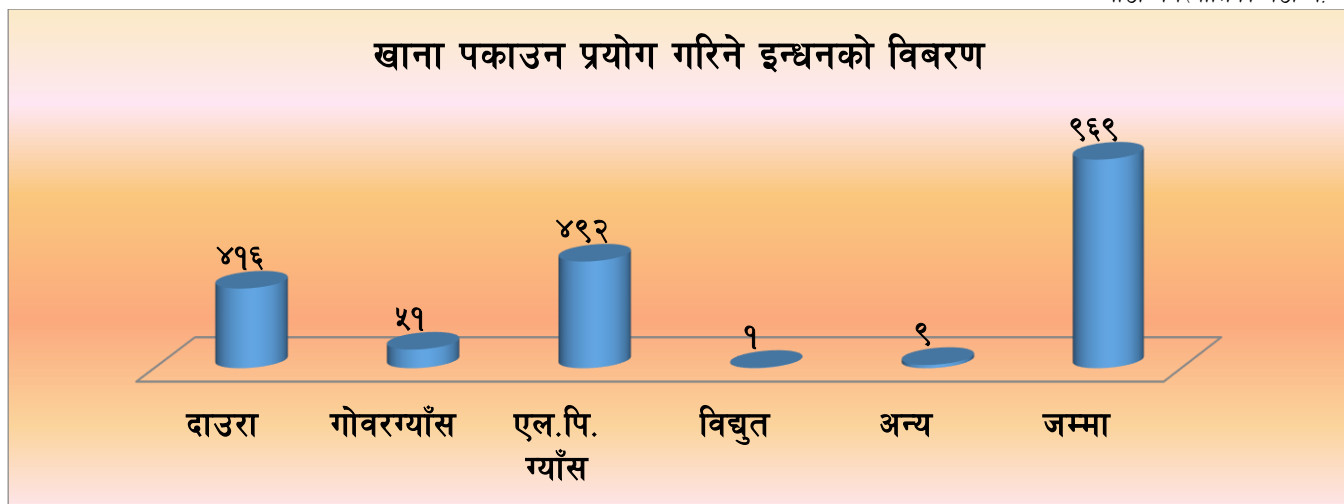
९.४ खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धनको विवरण

यस वडामा खाना पकाउने इन्धनको रूपमा एल.पि. ग्याँस अत्यधिक प्रयोग गर्ने गरेका छन् भने दाउरा यहाँका दोस्रो प्रमुख इन्धनको रूपमा रहेको हुदाँ यहाँका ४१६ घरपरिवार संख्याले दाउरा प्रयोग गर्ने गरेका छन् र यो संख्या कुल घरपरिवारको ३८.१७ प्रतिशत हुन आउछ। यस्तै यस वडाको अन्य इन्धनको रूपमा वायोग्याँस पनि रहेको छ जुन ५१ घरपरिवारले प्रयोग गर्ने गरेका छन्। यो संख्या कुल घरपरिवारको ८.९ प्रतिशत हुन आउछ। यस वडाका घरपरिवारले बिजुलीको, गुइठा अत्यन्त न्युन प्रयोग गरेका छन् भने मट्टितेल, प्रयोग गरेको नै छैन। खाना पकाउने इन्धनको किसिम सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिईएको छ।

तालिका नं.९.४ खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धनको विवरण

सि.न	विवरण	संख्या
१	दाउरा	४१६
२	गोवरग्याँस	५१
३	एल.पि. ग्याँस	४९२
५	विद्युत	१
६	अन्य	९
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं.९.४ खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धनको विवरण

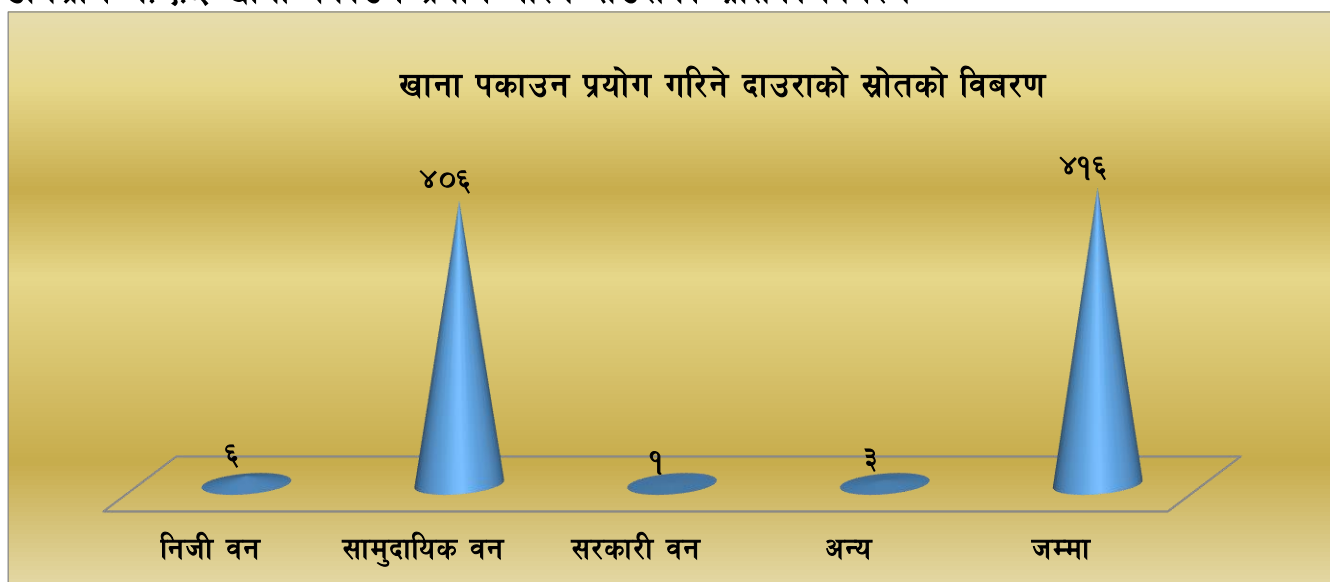
९.५ खाना पकाउन प्रयोग गरिने दाउराको स्रोतको विवरण

इन्धन मानिसको जिवनमा नभई नहुने कुरा हो । यसका लागि मानिसहरूले एल् पी ग्यास, मट्टितेल, दाउरा र अन्य प्रकारका श्रोतहरूको प्रयोग गर्ने गर्दछन् । यस वडाका मानिसहरूले खाना पकाउन प्रयोग गर्ने गरेको इन्धन दाउराको श्रोत तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं.९.५ खाना पकाउन प्रयोग गरिने दाउराको स्रोतको विवरण

सि.न	विवरण	संख्या
१	निजी वन	६
२	सामुदायिक वन	४०६
३	सरकारी वन	९
४	अन्य	३
	जम्मा	४९६

डाउराग्राम नं.९.५ खाना पकाउन प्रयोग गरिने दाउराको स्रोतको विवरण

माथिको तालिकामा खाना पकाउन प्रयोग गरिने दाउराकोश्रोतको विवरण दिइएको छ । यसमा यस वडाका ६ घर परिवारले निजी वन, ४०६ परिवारले सामुदायिक वन तथा १ परिवारले सरकारी वन को दाउराले खाना पकाउने गरेका छन् । यसबाट वन विनास हुने कम स्पष्ट हुने गर्दछ । यसका लागि यहाँका स्थानीय मानिसहरुलाई दाउराका विकल्पमा वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग गर्न प्रोत्साहित गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

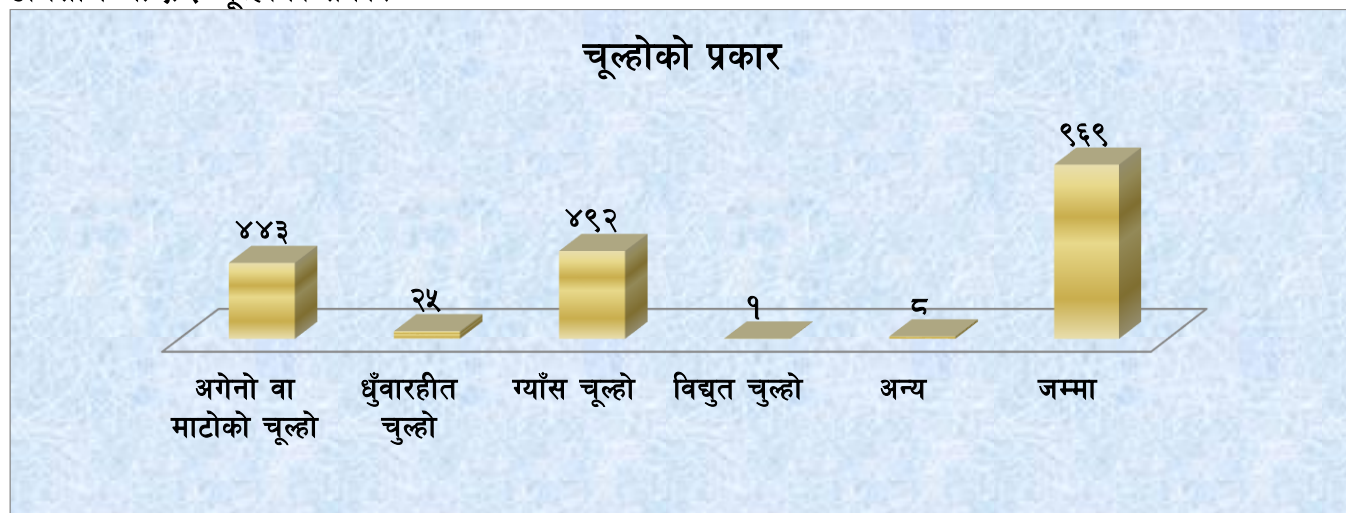
९.६ चूल्होको प्रकार

यस वडाका मानिसहरुले खाना पकाउन प्रयोग गर्ने गरेको चूल्होको प्रकार तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं.९.६ चूल्होको प्रकार

सि.न	विवरण	संख्या
१	अगेनो वा माटोको चूल्हो	४४३
२	धुँवारहीत चुल्हो	२५
३	ग्याँस चूल्हो	४९२
४	विद्युत चुल्हो	१
५	अन्य	८
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं.९.५ चूल्होको प्रकार

माथिको तालिकामा खाना पकाउन प्रयोग गरिने चूल्होको प्रकारको विवरण दिइएको छ । यसमा यस वडाका ४४३ घर परिवारले अगेनो वा माटोको चूल्हो र ४९२ परिवारले ग्याँस चूल्हो बाट खाना पकाउने गरेका छन् । यसबाट वन विनास हुने कम स्पष्ट हुने गर्दछ । यसका लागि यहाँका स्थानीय मानिसहरुलाई दाउराका विकल्पमा वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग गर्न प्रोत्साहित गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

९.७ सञ्चारका साधनहरु

आज विश्वमा यातायात र संचारको साधनको अत्यधिक मात्रामा विकास भएको छ । यसले गर्दा विश्व संकुचित पनि बनेको पाइन्छ । कुनै पनि मुलुकको एउटा कुनामा बसेर पनि विश्वका प्राय सबै घटना र सूचनाका बारेमा जानकारी सजिलैसँग संचारका साधनका माध्यमबाट नै पाउन सकिन्छ । यस वडामा आधुनिक सुविधाका विभिन्न प्रकारका साधनहरुको प्रयोग हुने गरेको पाइन्छ । यसको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं.९.६ सञ्चारका साधनहरु

सि.न	विवरण	संख्या
१	रेडियो क्यासेट	३४
२	टि.भि	१
३	मोवाईल	४९५
४	मोवाईल टि.भि.,रेडियो क्यासेट	१०१
५	कम्प्युटर, टि.भि.,रेडियो क्यासेट, मोवाईल	७
६	रेडियो क्यासेट, मोवाईल	२४२
७	रेडियो क्यासेट, मोवाईल, कम्प्युटर	३
८	मोवाईल, टि.भी	४२
९	टि.भी, मोवाईल, कम्प्युटर	२
१०	टि.भि.,रेडियो क्यासेट	१७
११	अन्य	२५
	जम्मा	९६९

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस वडामा रेडियो, टेलिभिजन र मोवाइलको प्रयोग गर्ने मानिसहरुको संख्या निकै बढी रहेको देखिन्छ । यस वडाका ३४ घरपरिवारका मानिसहरुले रेडियोक्यासेट मात्र प्रयोग गर्ने गरेको देखिएको छ । यसैगरी अधिकांश घरपरिवारले टेलिभिजनको प्रयोग गरेका छन् भने टेलिफोन तथा मोवाइल प्रयोग गर्ने परिवार संख्या ४९५ छ ।

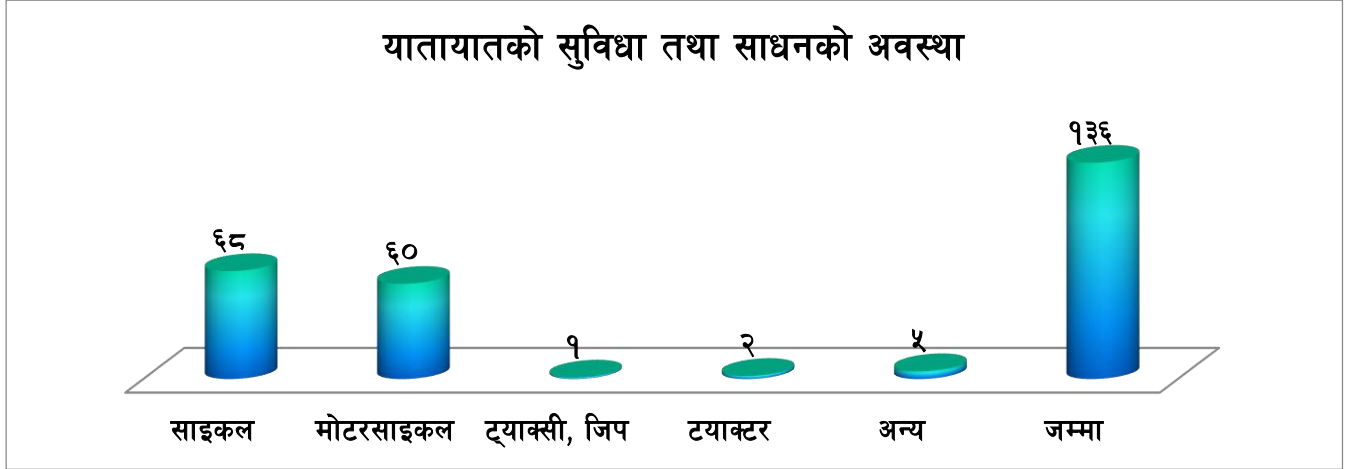
९.८ यातायातको सुविधा तथा साधनको अवस्था

तिब्र गतिमा चल्ने र उड्ने यातायातका साधानका कारणले कुनै पनि स्थानको मानिस सजिलैसँग एक स्थानबाट अर्को स्थानमा पुग्न सक्छ । यस वडामा यातायातको सुविधा तथा साधन नभएको घरपरिवार संख्या ८३३ रहेका छन् । यस्तै कुनै एउटा सुविधा भएका घरपरिवार संख्या १३६ रहेका छन् । यस वडामा साइकल तथा मोटरसाइकल प्रयोगकर्ता धेरै रहेका छन् जसकोसंख्या क्रमशः ६८ र ६० रहेको छ । ट्याक्टर र ट्याक्सी, जिपको संख्या मात्र २-१ रहेका छन् । तलको तालिका तथा स्तम्भचित्रमा यातायातका साधनको विवरणलाई प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ९.७ यातायातको सुविधा तथा साधनको अवस्था

सि.न	विवरण	संख्या
१	साइकल	६८
२	मोटरसाइकल	६०
३	ट्याक्सी, जिप	१
४	ट्याक्टर	२
५	अन्य	५
	जम्मा	१३६

डायग्राम नं ९.६ यातायातको सुविधा तथा साधनको अवस्था

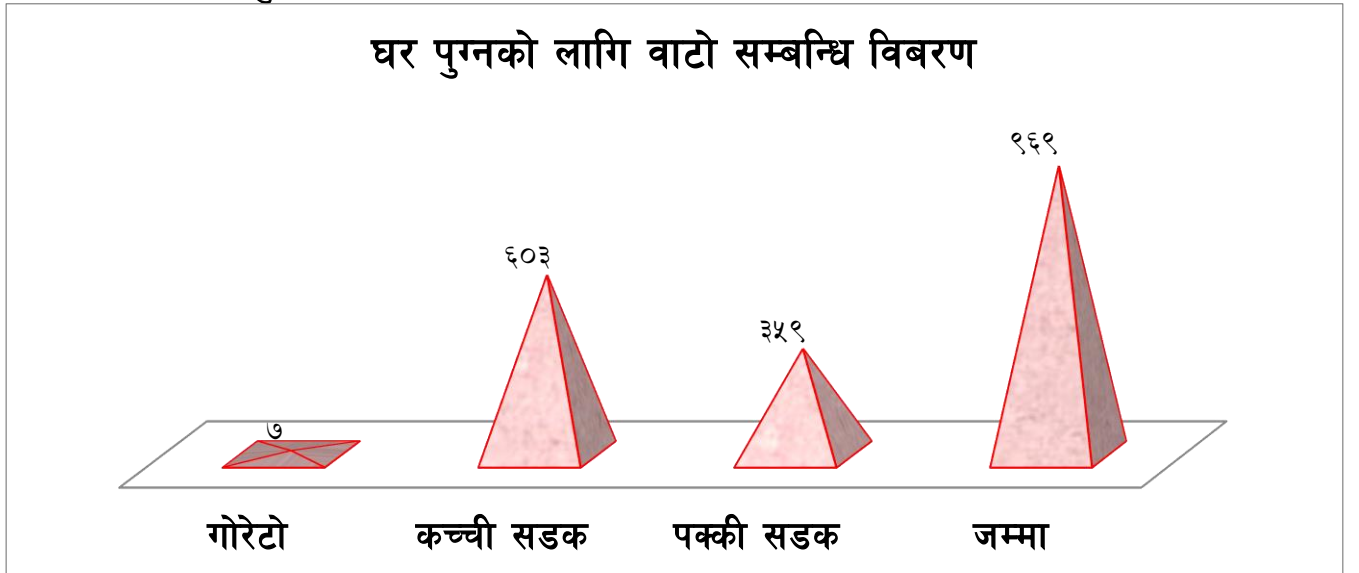
९.९ घर पुग्नको लागि वाटो सम्बन्धि विवरण

यस वडाभित्र रहेका ९६९ घरपरीवार मध्ये ७ घरपरीवारमा गोरेटो वाटोको सुबिधा रहेको छ भने ६०३ घरपरीवार कच्ची सडकको सुबिधाबाट लाभान्वित रहेका छन् त्यसैगरी ३५९ घरपरीवार पक्की सडक को सुबिधाबाट लाभान्वित रहेका छन्।

तालिका नं.९.८ घर पुग्नको लागि वाटो सम्बन्धि विवरण

सि.न	विवरण	संख्या
१	गोरेटो	७
२	कच्ची सडक	६०३
३	पक्की सडक	३५९
	जम्मा	९६९

चार्ट नं. ९.७ घर पुग्नको लागि वाटो सम्बन्धि विवरण

९.१० फोहोरमैला व्यवस्थापन

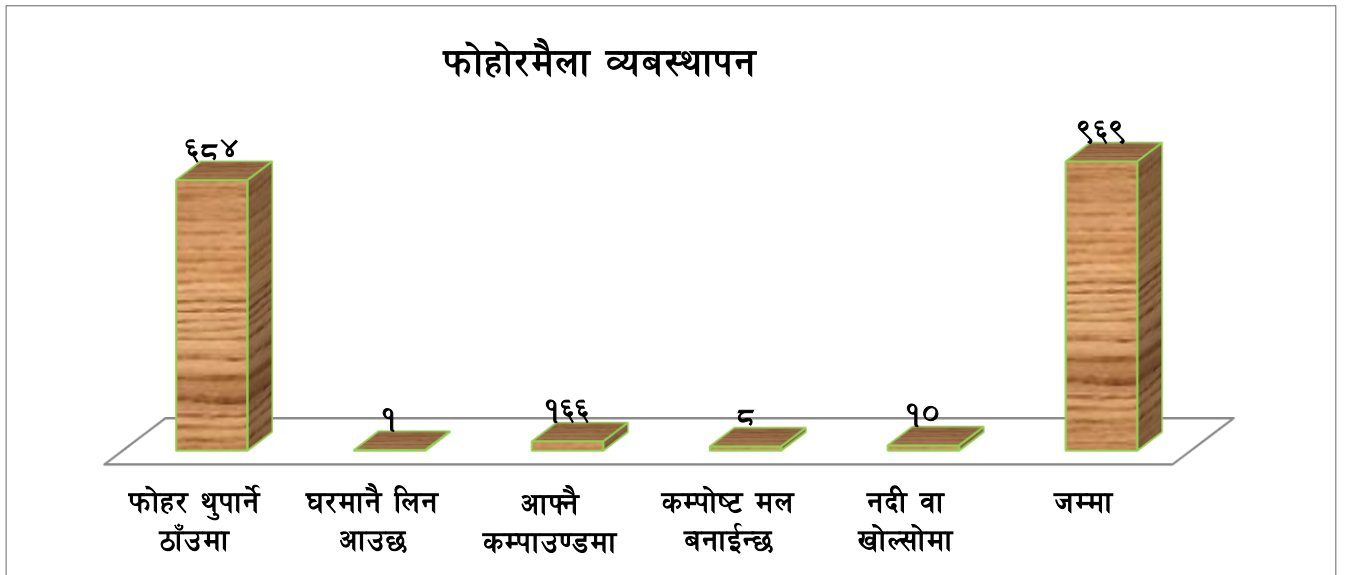
फोहोरमैला व्यवस्थापनमा यस वडाका वडावासीमा अभै पनि फोहोरमैला लाइ कसरी व्यवस्थापन गर्ने भन्ने कुराको ज्ञानको कमी भएको देखिन्छ। जसको फलस्वरूप मानिसको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर त पर्छ नै, यसको अलावा वडाको सुन्दरतामा समेत कमी हुन आउछ। यसका लागी समय समयमा विभिन्न किसिमका कार्यक्रम संचालन गरेमा फोहोरमैला व्यवस्थापनमा विकास हुन गई वडालाई सफा, स्वच्छ तथा हरियाली बनाउन सकिन्छ।

खानेपानी तथा सरसफाइ संबन्धी सहभागीतामुलक योजना निर्माण गरि यो वडा खुलादिशा मुक्त घोषणा भएको भए तापनि यसको उचित सम्मान अझ हुन सकेको देखिदैन यस स्थानमा वसोवास गर्ने अधिकांस घरपरिवारले घरबाट निस्कने फोहोरनिश्चत स्थानमा फाल्ने गरेको पाइन्छ। यसका अलावा केही घरपरिवारले खोला, कूलोमा फाल्ने गर्ने गरेको पाइएकोछ, भने केही घरपरिवारले घरबाट निस्कने फोहोरलाई कम्पोष्ट मल बनाउने गरेका छन। फोहोर फाल्ने ठाँउको उचित व्यवस्थापन नहुदा तथा यस सम्बन्धी चेतना कम हुदा फोहोरकै कारणबाट विभिन्न किसिमका रोग लाग्ने गरेको पाइन्छ। यस वडामा वसोवास गर्ने घरपरिवारले आफ्नो घरबाट निस्कने फोहोरलाई कसरी व्यवस्थापन गरेका छन् भन्ने कुरा तलको तालिका तथा स्तम्भ चित्रमा देखाइएको छ।

तालिका न.९.९ फोहोरमैला व्यवस्थापन

सि.नं.	विवरण	संख्या
१	फोहर थुपार्ने ठाँउमा	६८४
२	घरमानै लिन आउछ	१
३	आफ्नै कम्पाउण्डमा	१६६
४	कम्पोष्ट मल बनाईन्छ	८
५	नदी वा खोल्सोमा	१०
	जम्मा	९६९

डायग्राम न.९.८ फोहोरमैला व्यवस्थापन

परिच्छद दश : प्रकोप व्यवस्थापन

१०.१ प्रकोपबाट भएको क्षति सम्बन्धि विवरण

अचानक प्राकृतिकमा हुने असामान्य गतिविधीका कारण उत्पन्न भएका घटना वा नकारात्मक परिणामलाई प्राकृतिक प्रकोप भनिन्छ । प्राकृतिक प्रकोपहरु मुख्य गरी निम्न प्रकारका हुन्छन् :

- भुकम्प
- आँधिहुरी
- बाढी
- पहिरो
- आगजनी
- डढेलो
- हैजाको माहामारी

अतिवृष्टि, बाढीपहिरो, भुकम्प, ज्वलामुखी विष्फोट आदि प्रकोपहरु प्रकृति सिर्जित प्राकृतिक प्रकोप हुन् तर सबै किसिमका प्राकृतिक प्रकोपहरु प्राकृतिक कारणले मात्र हुदैनन् । मानविय लापरवाहीका क्रियाकलापहरुबाट पनि प्राकृतिक प्रकोप हुन सक्छ, जस्तै वनजङ्गलमा आगजनी हुनु बाँध फुट्नु, बाढीपहिरो जानु आदि । यस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरु रोकथाम र न्युनिकरणमा हामी सबैको समान जिम्मेवारी हुन्छ । तसर्थ, हामी सबैले विभिन्न किसिमका सम्भाव्य विपत्का कारणहरुको रोकथाम र न्युनिकरणका लागि घरपरिवार र समाजमा जनचेतना जगाउनु पर्छ । साथै सम्भाव्य विपत्को तयारीका बारेमा सधै सचेत रहनु पर्ने हुन्छ ।

बाढीपहिरो आएर धनजनको क्षति हुनु भनेको प्राकृतिक विपत् हो र घरजग्गा खोलाको नजिक हुनु भनेको बाढीको जोखिममा हुनु हो । त्यसैगरी निजी घरहरु, कलकारखानाहरु, बाँध र खेती बाली भएका स्थानहरु बाढी पहिरोका लागि अति नै खतरा पूर्ण ठाउँहरु हुन । बाढी पहिरो आएमा त्यहाँको समुदाय नै सडकटमा पर्छ । प्राकृतिक प्रकोपका अलवा मानव सिर्जित विपत् जस्तै बम विस्फोटन रासायनिक दुर्घटना, सडक दुर्घटना, युद्ध, हिंसा, आतङ्क, आदिले पनि हाम्रो जिवनमा नकारात्मक असर पार्ने हुँदा यस्ता विपत्बाट सधैँ सजग र होसीयार हुनु पर्दछ । २०७२ सालमा गएको महा भुकम्पबाट माडी नगरपालिका पनि प्रभावित भएकोछ । यस प्राकृतिक प्रकोप बाट धनजन तथा मानसिक विचलनका समस्याहरु देखापरेका छन । यस समस्या हरुको समयमानै निराकरण नभएको अवस्थामा यस समस्याले अझ बृहत रुप लिइ मानविय जिवन लाइ नै कष्टकर बनाउदछ । यसको रोकथाम तथा निवारणका लागि प्राकृतिक श्रोतहरुको संरक्षणका लागि स्थानिय स्तरमा गरिने त्रियाकलापहरु जस्तै वृक्षारोपण, वातावरणीय सरसफाइ, वनफँडानी रोकथाम सम्बन्धी कार्यक्रमहरुमा सहभागी भइ आफ्नो जिम्मेवारी बहन गर्नका लागि समेत प्रोत्साहन गर्दै जानु पर्दछ ।

२०७२ साल वैशाख १२ गते आएको विनासकारी भुकम्प बाट यो वडापनी अछुतो रहेको छैन । प्राकृतीक प्रकोपको भयानक रुपको शिकार यस वडाका ४ घरपरीवार भएका छन् । ५००० देखी ३००००० सम्मको क्षती भएको यस वडाका कुनै घरपरीवारलेसरकारबाट कुनै राहत तथा अनुदान पाएका छैनन् । भुकम्पबाट शिकार भएर घरबार बिहिन भएका यि भुकम्प पिडितहरु तल आफैले अस्थाई टहरा निर्माण गरी जिवन निर्वाह गरेका छन् ।

१०.२ बस्ति नजिक भएको प्रकोप सम्बन्धी विवरण

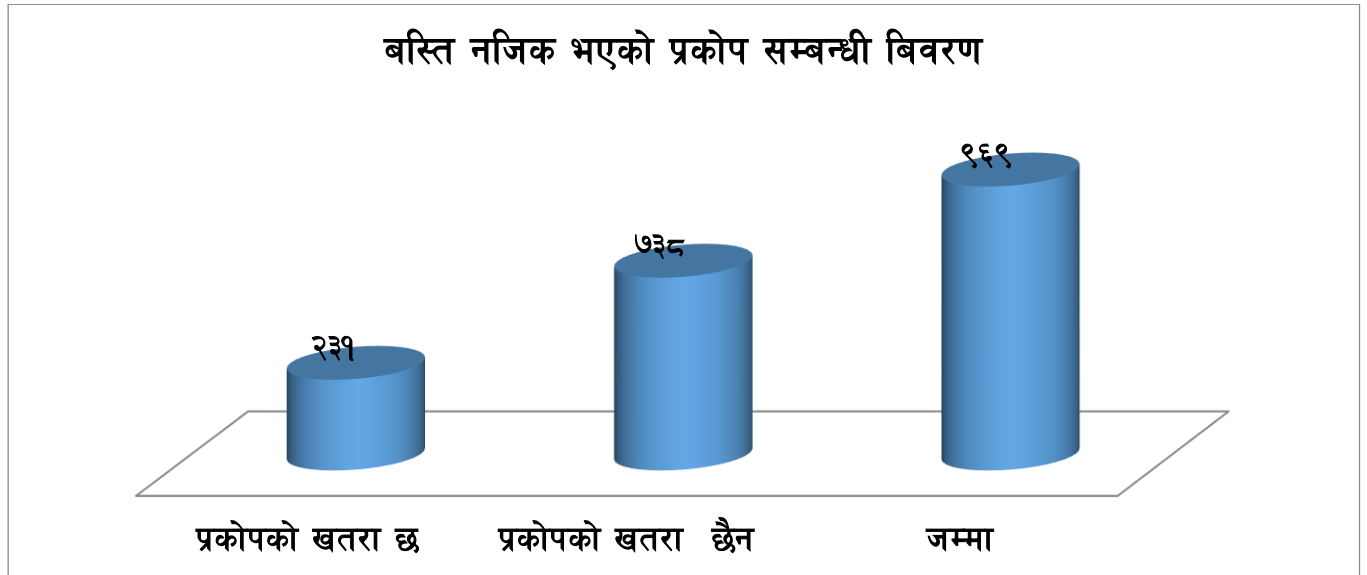
दैवीय प्रकोपले मानिसहरूलाई बेलाबेलामा सताउने पनि गर्ने गर्दछ। बेलाबेलामा आईपर्ने दैवी प्रकोपमा मुख्य रूपमा बाढी, पहिरो, तथा महामारी पर्दछन्। यस वडा अन्य प्रकोपको संभावना रहेको भए तापनि बाढी र पहिरोको प्रकोपको संभावना भने बढि रहेको देखिन्छ।

यस वडा भित्र सकलन गरिएको तथ्याङ्कहरूलाई अध्ययन तथा विश्लेषण गर्दा २३१ परिवारमा प्राकृतिक प्रकोपको प्रभाव रहेको छ भने ७३८ परिवारहरूमा प्रकोपको खतरा नरहेको देखिन्छ। यसको अवस्थालाई तलको तालिकामा देखाईएको छ।

तालिका नं.१०.१ बस्ति नजिक भएको प्रकोप सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	संख्या
१	प्रकोपको खतरा छ	२३१
२	प्रकोपको खतरा छैन	७३८
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं.१०.१ बस्ति नजिक भएको प्रकोप सम्बन्धी विवरण

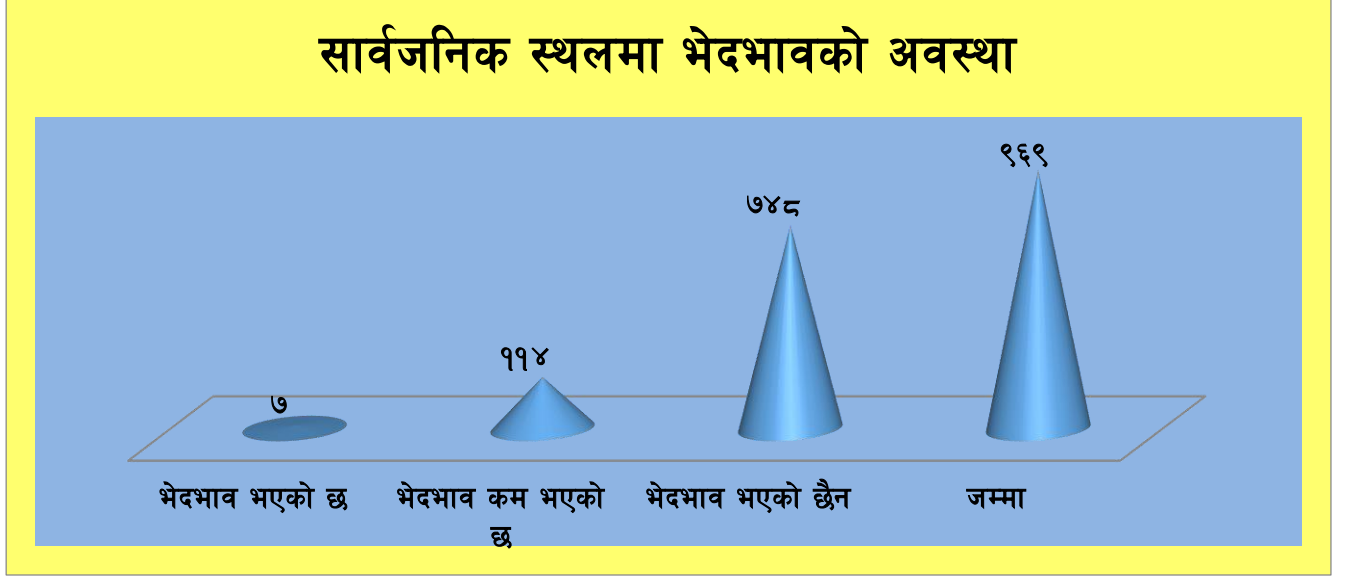
१०.३ सार्वजनिक स्थलमा भेदभावको अवस्था

यस वडा भित्रगरिएको अध्ययन अनुसार यहाँ वसोवास गर्ने महिला, दलित, जनजाति तथा पिछडिएको वर्गलाई सार्वजनिक स्थल तथा सभा समारोहमा गरिने व्यवहारलाई तल प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं.१०.२ सार्वजनिक स्थलमा भेदभावको अवस्था

क्र.स	विवरण	संख्या
१	भेदभाव भएको छ	७
२	भेदभाव कम भएको छ	११४
३	भेदभाव भएको छैन	७४८
	जम्मा	९६९

डायग्राम नं.१०.२ सार्वजनिक स्थलमा भेदभावको अवस्था

१०.४ सशस्त्र द्वन्द बाट प्रभावित

द्वन्दलाई एक परीवर्तको प्रमुख तत्व मानीएको छ । सशस्त्र द्वन्दको क्रममा यस वडाका २ घरपरिवार प्रभावित भएका छन् । उक्त द्वन्दबाट प्रभावित हुनेको संख्या तलको तालिकामा प्रस्तुत गरीइको छ ।

तालिका न.१०.३ सशस्त्र द्वन्द बाट प्रभावित

क्र.स	बिवरण	संख्या
१	केटा	१
२	पुरुष	१
	जम्मा	२

सर्वेक्षणका महत्वपूर्ण नतिजाहरु

जनसंख्या तथा घरधुरी संख्याको विवरण

जनगणना (२०७४)		जम्मा	घर परिवार संख्या	औषत परिवार संख्या	लैङ्गीक अनुपात
पुरुष	महिला				
२४६०	२४८५	४८४५	९६९	४.९	१०१.७

वडामा बसोबास गर्ने विभिन्न जातजातीको विवरण :

क्र.सं.	जातियता	परिवार संख्या	जनसंख्या
१	ब्राह्मण	२९७	१५३५
२	थारु	९४	४६०
३	कामी	१९८	९९०
४	क्षेत्री	१२५	६७५
५	तामाङ	२६	१३०
६	गुरुङ	९७	४३५
७	दमाई	४०	१६०
८	चेपागं	३	१५
९	बोटे	८	४०
१०	मगर	९	४५
११	राई	४	२०
१२	नेवार	१	५
१३	मुसलमान	३	१५
१४	ठकुरी	७	३५
१५	सार्की	१९	९५
१६	घर्ती	११	५५
१७	दोराई	६	३०
१८	कुमाल	३	१५
१९	माभी	१४	७०
२०	अन्य	४	२०
	जम्मा	९६९	४८४५

मुख्य धर्म

क्र.स	धर्म	घरपरिवार संख्या	जनसंख्या
१	हिन्दु	८६७	४३३५
२	बौद्ध	७५	३७५
३	मुस्लीम	३	१५
४	क्रिश्चियन	१९	९५
५	अन्य	५	२५
	जम्मा	९६९	४८४५

मातृभाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण

क्र.स	मातृभाषा	घरपरीवार संख्या	जनसंख्या
१	नेपाली	८१२	४०६०
२	थारु	८४	४२०
३	मगर	९	४५
४	नेवारी	१	५
५	गुरुगं	३४	१७०
६	मुस्लिम	१	५
७	तामागं	१३	६५
८	बोटे	६	३०
९	भोजपुरी	९	४५
	जम्मा	९६९	४८४५

घरको प्रकारको आधारमा घरपरीवारको विवरण

क्र.स	घरको प्रकार	संख्या
१	कच्ची र भूप्रो	२९१
२	ढुंगा माटो र खरको छाना	३१
३	ढुंगा माटो र टिनको छाना/ढुंगाको छाना	८३
४	प्लाष्टर गरिएको र टिनको छाना	४१५
५	इटा र ढलानको छाना	७५
६	ढलान	७४
	जम्मा	९६९

घरको स्वामित्वको आधारमा घरपरीवार संख्याको विवरण

क्र.स	स्वामित्व	परीवार संख्या	जनसंख्या
१	निजी/ आपनै घर	८७१	४३५५
२	बहालमा	१७	८५
३	अरु संग मिलेर वसेको	५	२५
४	सुकुम्बासी	७६	३८०
	जम्मा	९६९	४८४५

बसाई सराईको अवस्था

सि.नं.	बसाई सराई	परिवार संख्या
१	३० वर्ष भन्दा पहिले	३६
२	२१ वर्ष देखि ३० वर्ष भित्र	२
३	११ वर्ष देखि २० वर्ष भित्र	८
४	१० वर्ष भित्र	१०
५	बसाईसराई गरी आएको होइन	९१३
	जम्मा	९६९

जमिनको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण

क्र.स	विवरण	संख्या
१	महिला	१९२

२	पुरुष	६९१
३	लालपुरजा नभएको	७६
	जम्मा	९६९

शैक्षिकस्तरको विवरण

क्र.स	शैक्षिकस्तर	पुरुष	महिला	जम्मा
१	निरक्षर	४१०	५१५	९२५
२	साक्षर	१५४२	१३८९	२९३१
३	मा.वि. स्तर	३४५	३४५	६९०
४	एस.एल.सी पास	८७	७८	१६५
५	प्रविणता प्रमाण पत्र	४७	३७	८४
६	स्नातक	२३	१९	४२
७	डिग्री	६	२	८
८	पि एच डि	०	०	०
	जम्मा	२४६०	२३८५	४८४५

लिङ्ग तथा जनसंख्याको आधारमा साक्षरता सम्बन्धी विवरण

लिंग (साक्षरता प्रतिशत)	माडी नगरपालिका	वडा नं ६
महिला	६३.८	६९.१०
पुरुष	७७.४	७८.०६
जम्मा	७०.०७	७३.६

विद्यालयमा पढ्ने बालबालिकाको संख्या

क्र.स	लिंग	संख्या
१	बालक	२८०
२	बालिका	२७५
३	५-१६वर्ष सम्मका केटा	३८९
४	५-१६वर्ष सम्मका केटी	३३५
	जम्मा	१२७९

शैक्षिक संस्थाहरु अनुसार बालबालिका पढाउने घरपरिवारको विवरण

क्र.स	शैक्षिक संस्थाहरुको विवरण	घरपरिवार संख्या
१	सरकारी	६५३
२	नीजि	२९१
३	सामूदायिक	२५
	जम्मा	९६९

अपांगताको आधारमा जनसंख्याको विवरण

क्र.सं.	भिन्न क्षमताको विवरण	बालक	बालिका	जम्मा
१	शारिरीक अपांग वा विकलाङ्ग	१	१	२
	जम्मा	१	१	२

कुलतमा फसेका बालबालिकाको विवरण

क्र.स	कुलतको प्रकार	संख्या
१	चुरोट (धुम्रपान)	१
२	लागुपदार्थ	१
३	अन्य	१
	जम्मा	३

कुपोषणको अवस्था

क्र.स	लिंग	संख्या
१	बालक	२४
२	बालिका	१२
	जम्मा	३६

बिरामी हुदाँ जाने स्वास्थ्य केन्द्र सम्बन्धी विवरण

क्र.स	बिरामी हुदाँ जाने स्थानको विवरण	घर परीवार संख्या
१	सरकारी अस्पताल	७३९
२	निजी क्लिनिक	११४
३	स्वास्थ्य केन्द्र	१००
४	लामा भक्ति	२
७	थाहा छैन	४
	जम्मा	९६९

मातृ स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण

सि.न	स्थान	संख्या
१	सरकारी अस्पताल	६५९
२	निजी क्लिनिक	१३
३	स्वास्थ्य उपचार केन्द्र	४०
४	घरमा नै	२१७
५	जहाँ पनि हुन सक्छ	१२
६	थाहा छैन	१८
	जम्मा	९६९

परिवार नियोजन सम्बन्धी विवरण

सि.न	विवरण	घर परीवार संख्या
१	अस्थायी साधन	१६३
२	स्थायी वन्द्याकरण महिला	३३
३	स्थायी वन्द्याकरण पुरुष	१२६
४	परिवार नियोजन नगरेको	६३७
	जम्मा	९६९

मुख्य पेशा

क्र.स	पेशा	पुरुष	महिला	जम्मा	जम्मा प्रतिशत
१	कृषि	१४४८	१५९५	३०४३	६०.८७
२	व्यापार	१७६	१२९	३०५	६.६२३
३	नोकरी	११४	७५	१८९	४.१०४
४	ज्यामी सिपयुक्त	१०	४	१४	०.३०४
५	वै. रोजगार	१८०	९	१८९	४.१०४
६	ज्यामि	७	५	१२	०.२६१
७	पशुपालन	९	१६	२५	०.५४३
९	विधार्थी	३९८	३९७	७९५	१७.२६
१०	अन्य	११८	१५५	२७३	५.९२८
	जम्मा	२४६०	२३८५	४८४५	१००

खाद्यान्नको अवस्था सम्बन्धी विवरण

क्र.स	अन्नवाली उत्पादनको अवस्था	घर परीवार संख्या
१	३ महिना भन्दा कम	२९
२	३ देखि ६ महिना	५९
३	६ देखि ९ महिना	८४
४	९ देखि १२ महिना	५१६
५	आफ्नो उत्पादन खान पुगेर बेच विखन गने	२४५
६	आफ्नो उत्पादन छैन	२६
	जम्मा	९६९

औषत मासिक पारिवारिक आम्दानी

क्र.स	औषत मासिक पारिवारिक आम्दानी	घरपरीवार संख्या
१	१००० भन्दा कम	४९३
२	१००० देखि २०००	११५
३	२००१ देखि ३०००	८
४	३००१ देखि ५०००	१०
५	५००१ देखि १००००	१३९
६	१००००देखि १५०००	१५३
७	१५००० देखि २५०००	१६
८	२५००० भन्दा माथि	२५
	जम्मा	९६९

संस्थामा आबद्धताको अवस्था

क्र.स	सामाजिक संघ संस्था	संख्या
१	वचत तथा ऋण समूह	३०
२	कृषि तथा कफि समूह	९
३	सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह	११
४	सहकारी संस्था	२८

५	गैर सरकारी संस्था	११
६	परम्परागत समुह	७
	hDdf	९६

सामाजिक संघसंस्थामा महिलाको आबद्धता

सि.न	सामाजिक संघसंस्था	संख्या
१	वचत तथा ऋण समुह	२४
२	सहकारी	१८
३	आमा समुह	१७
४	टोल विकास संस्था	१
५	अन्य	४
	जम्मा	६४

खानेपानीको अवस्था

सि.न	खानेपानीको श्रोत	संख्या
१	व्यक्तिगत धारा	६१७
२	सार्वजनिक धारा	१६१
३	सामुदायिक धारा	६४
४	छिमेकीको धारा	५४
५	कूवा, जरुवा र ईनार	७२
६	नदी तथा खोला	१
	जम्मा	९६९

शौचालय तथा प्रकार

सि.न	विबरण	संख्या
१	साधारण	५१
२	कच्ची	१४६
३	पक्की	७४१
४	शौचालय नभएको	३१
	जम्मा	९६९

विद्युत सेवा

सि.न	विबरण	संख्या
१	विजुली	३८९
२	सोलार	५७९
३	लालटिन	१
	जम्मा	९६९

चूल्होको प्रकार

सि.न	विबरण	संख्या
१	अगेनो वा माटोको चूल्हो	४४३
२	धुँवारहीत चूल्हो	२५
३	ग्याँस चूल्हो	४९२

४	विद्युत चुल्हो	१
५	अन्य	८
	जम्मा	९६९

घर पुग्नको लागि वाटो सम्बन्धि विवरण

सि.न	विवरण	संख्या
१	गोरेटो	७
२	कच्ची सडक	६०३
३	पक्की सडक	३५९
	जम्मा	९६९

फोहोरमैला व्यवस्थापन

सि.नं.	विवरण	संख्या
१	फोहर थुपार्ने ठाँउमा	६८४
२	घरमानै लिन आउछ	१
३	आफ्नै कम्पाउण्डमा	१६६
४	कम्पोष्ट मल बनाईन्छ	८
५	नदी वा खोल्सोमा	१०
	जम्मा	९६९

बस्ति नजिक भएको प्रकोप सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	संख्या
१	प्रकोपको खतरा छ	२३१
२	प्रकोपको खतरा छैन	७३८
	जम्मा	९६९

सार्वजनिक स्थलमा भेदभावको अवस्था

क्र.स	विवरण	संख्या
१	भेदभाव भएको छ	७
२	भेदभाव कम भएको छ	११४
३	भेदभाव भएको छैन	७४८
	जम्मा	९६९

सशस्त्र द्वन्द बाट प्रभावित

क्र.स	विवरण	संख्या
१	केटा	१
२	पुरुष	१
	जम्मा	२